

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ

Η ένταξη της Ελλάδος στην Ο.Ν.Ε. και τα βασικά χαρακτηριστικά της Άσκησης Νομισματικής και Δημοσιονομικής πολιτικής αυτής.

**Σπουδάστρια: Ματθαίου Παναγιώτα
Επιβλέπων Καθηγητής: Δρακόπουλος Στυλιανός**

Καλαμάτα, 2010

Περίληψη

Τα θέματα της δημιουργίας του ευρώ και του πλαισίου άσκησης της οικονομικής πολιτικής έχουν αποτελέσει το αντικείμενο πλήθους μελετών και ερευνών. Ειδικά ερευνητικά κέντρα έχουν συσταθεί για τη μελέτη του κοινού νομίσματος και της οικονομικής πολιτικής γενικότερα στην Ευρωζώνη.

Στην παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε, αρχικά, να μελετήσουμε το παγκόσμιο αυτό φαινόμενο της ένωσης κρατών, φαινομενικά διαφορετικών, με διαφορετική γλώσσα, κουλτούρα, νοοτροπία, ήθη και έθιμα, αλλά με ένα κοινό όραμα, που δεν είναι άλλο από την δημιουργία μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Βασικός στόχος αυτής της ένωσης αποτελούσε και ακόμα αποτελεί, η προστασία των κρατών μελών που ανήκουν σε αυτήν από τυχόν «εξωτερικούς κινδύνους» που πιθανόν προκύπτουν, αλλά πάνω από όλα ο σεβασμός προς την διαφορετικότητα των κρατών που την αποτελούν.

Για να κατανοήσουμε όμως την αναγκαιότητα δημιουργίας της ένωσης, και την προσχώρηση της Ελλάδας σε αυτή, θα πρέπει πρώτα να εξετάσουμε τα γεγονότα που οδήγησαν τους δημιουργούς της σε αυτή την κίνηση. Έτσι, στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας θα περιγράψουμε τις ενέργειες που έγιναν και τις αποφάσεις που πάρθηκαν από τους οραματιστές της, για να καταλήξουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση έτσι όπως την γνωρίζουμε σήμερα.

Στο δεύτερο μέρος, θα κάνουμε μία ιστορική αναδρομή της οικονομικής και νομισματικής συνεργασίας που ξεκινά, από την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος και φθάνει έως και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση με την μορφή που έχει σήμερα. Επίσης, θα δούμε πότε η Ελλάδα έγινε μέλος αυτής, κάτω από ποιες συνθήκες και προϋποθέσεις έγινε αυτό, και τις επιπτώσεις που είχε η εξέλιξη αυτή στην μετέπειτα πορεία της.

Στο τρίτο μέρος, θα ακολουθήσει μία ανάλυση για το τι ακριβώς είναι η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, από ποιους ασκείται και κάτω από ποιες συνθήκες συμβαίνει αυτό, πόσο ανεξάρτητη μπορεί να είναι για ένα κράτος που ανήκει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και κατά πόσο, τελικά, επηρεάζεται από αυτήν.

Στο σημείο αυτό καλό θα είναι να αναφέρουμε ότι η συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών για την δημιουργία αυτής της εργασίας βασίζεται στο μεγαλύτερο μέρος της σε ερεύνα που έγινε μέσω Internet σε σχετικές με το θέμα της ιστοσελίδες.

1^ο Μέρος

Ευρωπαϊκή Ένωση

1. Εισαγωγή

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο το πολιτικό κλίμα ήταν πιο ώριμο από ποτέ για μία ενδεχόμενη ενοποίηση της Ευρώπης, μιας και η ενότητα αυτή θεωρήθηκε από πολλούς ως η μοναδική διαφυγή από ακραίες μορφές εθνικισμού που στο παρελθόν είχαν καταστρέψει την ήπειρο.

Το όραμα αυτό ανέλαβε να το κάνει πράξη ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν όταν, στις 9 Μαΐου 1950, υπέβαλε μία πρόταση για κοινή διαχείριση από την Γαλλία και την Δυτική Γερμανία των βιομηχανιών του άνθρακα και του χάλυβα. Η πρόταση αυτή, γνωστή ως “Διακήρυξη του Σουμάν”, περιέγραφε το σχέδιο ως “το πρώτο συγκεκριμένο βήμα προς μια Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία”. Η πρόταση αυτή υιοθετήθηκε από την Δυτική Γερμανία, την Γαλλία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο και οδήγησε στον σχηματισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Η ένωση αυτή και η δημιουργία της Κοινότητας οριστικοποιήθηκε με την Συνθήκη του Παρισιού, που υπογράφηκε το 1951, και θεωρείται η αρχή της δημιουργίας αυτού που σήμερα είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν άλλες δύο Κοινότητες, αυτή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), που καθιέρωσε για πρώτη φορά πλήρη τελωνειακή ένωση, και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ), που αναφερόταν σε συνεργασία των μελών σε θέματα χρήσης της πυρηνικής ενέργειας οι οποίες, με την Συνθήκη της Ρώμης το 1957, προστέθηκαν στην ήδη υπάρχουσα Κοινότητα. Με τη Συνθήκη Συγχώνευσης το 1967 δημιουργήθηκε μία ενιαία οργάνωση, γνωστή ως Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αποτελούμενη από τις έως τότε τρεις Κοινότητες, ΕΟΚ, ΕΚΑΧ και ΕΥΡΑΤΟΜ, οι οποίες συγχωνεύτηκαν αποκτώντας την ιδιότητα μέλους σε ένα συνδυασμένο σύνολο συνθηκών και θεσμών.

Μετά την επιτυχημένη πορεία της Κοινότητας και άλλα κράτη εξέφρασαν την επιθυμία να γίνουν μέλη της. Έτσι, το 1973, η Κοινότητα διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει την Δανία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Έξι χρόνια αργότερα, το 1979, πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

2. Ιστορική αναδρομή των προπαρασκευαστικών ενεργειών για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για να πάρει η Ευρωπαϊκή Ένωση την μορφή που έχει σήμερα πέρασαν αρκετά χρόνια και πάρθηκαν σοβαρές αποφάσεις, από τα έως τότε κράτη μέλη της, που σκοπό είχαν την διασφάλιση της σωστής λειτουργίας του θεσμού. Παρακάτω θα παραθέσουμε μία χρονολογική αναδρομή των σημαντικότερων γεγονότων και αποφάσεων, από την μεριά των εταίρων, ώστε να καταλήξουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την μορφή που την γνωρίζουμε σήμερα.

Το 1985, αναπτύχθηκε μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών η συνθήκη του Σένγκεν που επέτρεψε την κατάργηση των συστηματικών συνοριακών ελέγχων μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών. Το 1986, υιοθετήθηκε η ευρωπαϊκή σημαία και οι ηγέτες υπέγραψαν την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιερώθηκε και επίσημα όταν άρχισε να ισχύει η Συνθήκη του Μάαστριχτ την 1^η Νοεμβρίου 1993. Η επόμενη συνθήκη υπογράφηκε στο Άμστερνταμ το 1997. Το 1999, το ευρώ αντικατέστησε τα εθνικά νομίσματα σε 11 κράτη μέλη, την λεγόμενη Ευρωζώνη.

Στα τέλη του 2004 ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα υπογράφηκε στη Ρώμη, αν και δεν επικυρώθηκε ποτέ πλήρως, ύστερα από την απόρριψη των Γάλλων και των Ολλανδών ψηφοφόρων σε δημοψηφίσματα. Το 2007 συμφωνήθηκε να τροποποιηθούν κάποια τμήματα του Συντάγματος, έτσι ώστε η νέα Μεταρρυθμιστική Συνθήκη να μην αντικαταστήσει όλες τις υπάρχουσες συνθήκες.

3. Τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε αυτό το σημείο θα προσπαθήσουμε να δώσουμε έναν ορισμό για το τι ακριβώς είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση έτσι ώστε να κατανοήσουμε την αναγκαιότητα της δημιουργίας της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ή ΕΕ είναι μία συνομοσπονδία εικοσιεπτά κρατών. Καθιερώθηκε το 1992 από την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ), και είναι ο εκ των πραγμάτων διάδοχος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) των έξι κρατών-μελών που ιδρύθηκαν το 1951, 1957 και το 1965 αντίστοιχα. Από τότε νέες διευρύνσεις έχουν αυξήσει τον αριθμό των κρατών μελών της και οι αρμοδιότητές της έχουν επεκταθεί. Θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία, με οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο και αποτελεί το τρέχον στάδιο μιας ανοιχτής διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μία από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο, με πληθυσμό που αγγίζει τα 500 εκατομμύρια κατοίκους. Είναι μία ενιαία αγορά με κοινή εμπορική πολιτική, κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική και περιφερειακή πολιτική για να βοηθήσει τις φτωχότερες περιφέρειες.

Οι πολίτες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι επίσης πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην διακυβέρνηση αυτής, εκλέγοντας άμεσα τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κάθε πέντε έτη. Η κατάργηση των συνόρων μεταξύ των κρατών μελών, που θεωρούνται πλέον 'τυπικά', είναι γεγονός, δίνοντας τη δυνατότητα στους πολίτες της στο σύνολό τους να μπορούν να ζήσουν, να ταξιδέψουν, να εργαστούν και να επενδύσουν σε άλλα κράτη μέλη (με μερικούς περιορισμούς μόνο στα νέα κράτη μέλη). Αυτό αποδεικνύεται έμπρακτα με την κατάργηση των ελέγχων διαβατηρίων και τελωνειακών ελέγχων στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα, με βάση τη Συμφωνία του Σένγκεν (Schengen).

4. Θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα σημαντικότερα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνουν:

- την **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, η οποία αποτελεί ένα πολιτικά ανεξάρτητο όργανο που προασπίζεται το συλλογικό ευρωπαϊκό συμφέρον,
- το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, το οποίο αντιπροσωπεύει τα κράτη μέλη και,
- το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**, το οποίο αντιπροσωπεύει τους πολίτες.

4.1. Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων.

- **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Κομισιόν)** κατέχει την εκτελεστική εξουσία. Αυτή την περίοδο αποτελείται από 27 Επιτρόπους, ένας από κάθε κράτος μέλος. Η επιτροπή είναι αρμόδια για τη σύνταξη όλων των προτεινόμενων κανόνων, προκειμένου να συντονιστεί η ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ελέγχει, επίσης, μερικές αντιπροσωπείες και είναι αρμόδια για την, σε καθημερινή βάση, λειτουργικότητα της Ένωσης. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και επικυρώνεται από το Κοινοβούλιο.

- **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

Το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης** (επίσης γνωστό ως Συμβούλιο των Υπουργών) κατέχει κατά το ήμισυ την δεύτερη εξουσία, την νομοθετική. Αποτελείται από εθνικούς υπουργούς, αρμόδιους για τον εκάστοτε νόμο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εξετάζεται κάθε φορά. Παραδείγματος χάριν, η ευρωπαϊκή νομοθεσία σχετικά με τη γεωργία θα αντιμετωπιζόταν από Συμβούλιο που αποτελείται από τους Υπουργούς Γεωργίας κάθε κράτους μέλους.

Η προεδρία του σώματος εναλλάσσεται μεταξύ των κρατών μελών κάθε έξι μήνες. Για να αυξηθεί η σταθερότητα, το κράτος μέλος που την αναλαμβάνει, συνεργάζεται με το προηγούμενο αλλά και με το επόμενο κράτος μέλος, στην προεδρία.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συγχέεται με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο δεν αποτελεί επίσημο Σώμα (αν και είναι εξίσου σημαντικό και μοιράζεται την προεδρία του με το πρώτο). Αποτελείται από τους επικεφαλής της κυβέρνησης και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και συνεδριάζει τέσσερις φορές ετησίως.

- **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**

Για το άλλο μισό της νομοθετικής εξουσίας αρμόδιο είναι το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** και είναι ο μόνος συνδικαλιστικός φορέας που αποτελείται από τους αντιπροσώπους που εκλέγονται άμεσα από τους πολίτες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πολίτες, σε όλα τα κράτη μέλη, κάθε πέντε έτη εκλέγουν 785 μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ευρωβουλευτές). Αν και οι εκλογές είναι για εθνικούς υποψηφίους, τα μέλη του Κοινοβουλίου κάθονται σύμφωνα με τα πολιτικά ιδανικά τους παρά ανάλογα με την υπηκοότητά τους. Ο πρόεδρος του Κοινοβουλίου εκλέγεται από τα μέλη του.

Το ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εκτός από τη συμμετοχή του στη νομοθετική διαδικασία (νομοθετική παραγωγή), περιλαμβάνει επίσης την κατάργηση και την έγκριση του κοινοτικού προϋπολογισμού καθώς επίσης και την άσκηση του δημοκρατικού ελέγχου πάνω στη δράση των κοινοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

5. Βασικοί οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο δικαστικός κλάδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιπροσωπεύεται κατά κύριο λόγο από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, που αποτελείται από 27 δικαστικούς. Ένας δικαστικός ορίζεται από κάθε κράτος μέλος, ενώ ο Πρόεδρος εκλέγεται από τους υπόλοιπους δικαστές. Το Δικαστήριο ενσωματώνει και το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο είναι ένα πταισματοδικείο που δημιουργήθηκε για να μειώσει τον φόρτο εργασίας του Δικαστηρίου. Υπάρχει, επίσης, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, το οποίο ελέγχει τους απολογισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άλλοι οργανισμοί περιλαμβάνουν την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις δύο συμβουλευτικές επιτροπές: την Επιτροπή των Περιφερειών και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ελέγχει τη νομισματική πολιτική μέσα στην Ευρωζώνη (κράτη μέλη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμά τους). Καθιερώθηκε το 1998 και έχει την έδρα της στην Φρανκφούρτη στη Γερμανία, εκτενέστερα όμως θα αναφερθούμε παρακάτω.

Υπάρχει, επίσης, ένας μεγάλος αριθμός οργανισμών, που οργανώνεται συνήθως από τη δευτεροβάθμια νομοθεσία, οι οποίοι υφίστανται για να εφαρμόζουν τις επιμέρους πολιτικές. Αυτές είναι οι αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παραδείγματα είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Αντιπροσωπεία Ασφάλειας Αεροπορίας και το Γραφείο Εναρμόνισης στην Εσωτερική Αγορά. Τέλος, ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής ερευνά καταγγελίες κακής διαχείρισης από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δεν υπάρχει καμία επίσημη πρωτεύουσα για την Ευρωπαϊκή Ένωση γι' αυτό το λόγο οι τοποθεσίες των ιδρυμάτων και των οργανισμών διαμοιράζονται σε πολλές πόλεις και διάφορα κράτη μέλη. Εντούτοις, οι Βρυξέλλες θεωρούνται συχνά η ντε φάκτο πρωτεύουσα, δεδομένου ότι τα περισσότερα από τα κύρια όργανα συγκεντρώνονται εκεί, συμπεριλαμβανομένης της Επιτροπής και του Συμβουλίου. Το Κοινοβούλιο είναι εν μέρει βασισμένο στην πόλη αλλά έχει ως επίσημη βάση του το Στρασβούργο, όπου πραγματοποιούνται τουλάχιστον δώδεκα ολομέλειες κάθε έτος, διάρκειας μιας εβδομάδας καθεμία. Η πόλη πρωταγωνιστεί ανάμεσα στα δικαστήρια όλης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε διάφορα άλλα τμήματα και οργανισμούς.

6. Σταδιακή προσχώρηση κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1981 η Ελλάδα γίνεται επίσημα μέλος της τότε Κοινότητας και την ακολουθούν η Ισπανία και η Πορτογαλία το 1986. Το 1990, κατά την επανένωση της Γερμανίας, η Ανατολική Γερμανία εισάγεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως τμήμα της διευρυμένης Γερμανίας. Καθώς πλέον η διεύρυνση προς την Ανατολική Ευρώπη ήταν στην ημερήσια διάταξη, αποφασίστηκαν από κοινού τα κριτήρια της Κοπεγχάγης για είσοδο νέων μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1995 η Αυστρία, η Σουηδία και η Φινλανδία εισέρχονται στην πρόσφατα καθιερωμένη Ένωση. Το 2004 δέκα νέες χώρες οι, Κύπρος, Τσεχία, Σλοβακία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Μάλτα και Σλοβενία (οκτώ εκ των οποίων ήταν στο παρελθόν κομμουνιστικές χώρες) προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2007 ήταν η σειρά της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας να γίνουν μέλη. Χώρες όπως το Μονακό, το Βατικανό, και η Ανδόρα, αν και δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν συνάψει ειδικές συμφωνίες συνεργασίας με αυτήν.

Αυτήν την περίοδο υπάρχουν τρεις επίσημα υποψήφιες χώρες προς ένταξη, η Κροατία, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Σκόπια) και η Τουρκία. Επιπλέον, οι βαλκανικές χώρες της Αλβανίας, της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, του Μαυροβούνιου και της Σερβίας αναγνωρίζονται επίσημα ως πιθανές υποψήφιες.

Έτος	Ιστορία της Διεύρυνσης	Σύνολο
1957	 Βέλγιο Γαλλία Γερμανία ¹ Ιταλία Λουξεμβούργο Ολλανδία	6
1973	 Δανία ² Ιρλανδία Ηνωμένο Βασίλειο	9
1981	 Ελλάδα	10
1986	 Πορτογαλία Ισπανία	12
1995	 Αυστρία Φινλανδία Σουηδία	15
2004	 Κύπρος Τσεχία Σλοβακία Εσθονία Λετονία Λιθουανία Πολωνία Ουγγαρία Μάλτα Σλοβενία	25
2007	 Βουλγαρία Ρουμανία	27

¹ Στις 3 Οκτωβρίου 1990, η Ανατολική Γερμανία ενώθηκε με την Δυτική Γερμανία και έγινε αυτόματα μέρος της ΕΕ.

² Η Γροιλανδία, αποικία της Δανίας από το 1979, εγκατέλειψε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1985, μετά από δημοψήφισμα.

Η εικόνα του χάρτη της Ευρωπαϊκής ένωσης σήμερα.

7. Η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων σε αυτήν.

Η θέση σε λειτουργία ενός μηχανισμού μεσοπρόθεσμης χρηματοπιστωτικής συνδρομής αποφασίστηκε το 1971 από το Συμβούλιο, στα πλαίσια της υλοποίησης του ψηφίσματος για την οικονομική και νομισματική ένωση. Από την 1^η Ιανουαρίου 1999, τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στο ενιαίο νόμισμα δεν μπορούν πλέον να ζητήσουν μεσοπρόθεσμη οικονομική στήριξη της Κοινότητας για το ισοζύγιο πληρωμών τους. Ωστόσο, για τα κράτη μέλη που δεν έχουν ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ θεσπίστηκε ένας μηχανισμός μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης του ισοζυγίου πληρωμών. Ο εν λόγω μηχανισμός, το ανώτατο όριο του οποίου αυξήθηκε το 2008 από 12 στα 25 δις ευρώ, επιτρέπει τη χορήγηση δανείων σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη που δεν έχουν εισαγάγει το ευρώ στις συναλλαγές τους και που αντιμετωπίζουν ή κινδυνεύουν να αντιμετωπίσουν δυσχέρειες στο ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ή κίνησης κεφαλαίων [Κανονισμός 332/2002]. Τον Νοέμβριο του 2008, κοινοτική στήριξη ύψους το πολύ 6,5 δις ευρώ χορηγήθηκε στην Ουγγαρία βάσει του μηχανισμού για να τη βοηθήσει να αντιμετωπίσει την χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση [Απόφαση 2009/102].

Το κύριο μέσο χρηματοοικονομικής αλληλεγγύης της Κοινότητας είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Το άρθρο 267 (ΣΕΚ) δηλώνει ότι η ΕΤΕπ έχει σαν αποστολή να συμβάλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της Κοινότητας και την υλοποίηση των πολιτικών της, προσφεύγοντας στην κεφαλαιαγορά και στους ίδιους της τους πόρους. Χάρη στην υψηλή πίστη, την οποία απολαμβάνει, δανείζεται με τους καλύτερους όρους στις κεφαλαιαγορές όλου του κόσμου και επαναδανείζει στα κράτη μέλη και στους ειδικούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς τους, οι οποίοι μοιράζουν αυτά τα «συνολικά δάνεια» στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Όντας τράπεζα, όπως δηλώνει και το όνομά της, η ΕΤΕπ δεν παρέχει μειώσεις επιτοκίων, αλλά οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί των κρατών μελών και ιδίως αυτοί οι οποίοι έχουν ως αποστολή την περιφερειακή ανάπτυξη, μπορούν να δανειστούν κεφάλαια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα και να τα επαναδανείσουν με καλύτερους όρους. Έτσι, ορισμένα δάνεια συνδέονται με εκπτώσεις επιτοκίων που καλύπτονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Η ΕΤΕπ είναι μια κύρια πηγή χρηματοδότηση νέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων ή υψηλής τεχνολογίας σε κλάδους όπως των αυτοκινήτων, της χημείας, της φαρμακοβιομηχανίας, της πληροφορικής και της αεροναυτικής. Συμβάλλει επίσης στη δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών, στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, στην προστασία του περιβάλλοντος και στη συνεργασία για την ανάπτυξη τρίτων χωρών. Πάντως, η πρωταρχική αποστολή της ΕΤΕπ είναι η συμβολή στην ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου η συνδρομή της αντιπροσωπεύει περίπου το 70% των χρηματοδοτήσεων της μέσα στην Κοινότητα. Ιδρυθέν το 1994, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ) είναι ο βραχίονας επιχειρηματικού κεφαλαίου της ΕΤΕπ. Η τριμερής δομή του κεφαλαίου του ΕΤΕ – Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (60%), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (30%) και τραπεζικός τομέας (28 χρηματοοικονομικοί οργανισμοί) – διευκολύνει την ανάπτυξη συνεργιών μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των τραπεζικών κύκλων, ενδυναμώνοντας την επίδραση των κοινοτικών οργάνων υπέρ των ΜΜΕ. Η κύρια αποστολή του ΕΤΕ είναι η χρηματοδότηση του επιχειρηματικού κεφαλαίου νεωτεριστικών ΜΜΕ που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης μέσα στα κράτη μέλη και στα υπό ένταξη κράτη

της ΕΕ. Λειτουργώντας σαν «ταμείο των ταμείων» αποκτά μερίδια σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς επιχειρηματικού κεφαλαίου για να ενισχύσει την ικανότητα των ευρωπαϊκών χρηματοοικονομικών οργανισμών να δανείσουν το αρχικό επιχειρηματικό κεφάλαιο που χρειάζονται οι υπό εκκώλυση ΜΜΕ.

2^ο Μέρος

Η ιστορία της οικονομικής και νομισματικής συνεργασίας.

1. Εισαγωγή

Η Συνθήκη της Ρώμης δεν προέβλεπε μια νομισματική οργάνωση της Κοινότητας, γιατί η Συνθήκη αυτή στόχευε στην υλοποίηση των πρώτων σταδίων της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: της τελωνειακής ένωσης και της κοινής αγοράς. Επιπλέον, κατά την εποχή της σύνταξης της Συνθήκης ΕΟΚ υπήρχε μια διεθνής νομισματική οργάνωση, το σύστημα του Bretton Woods, η οποία επέτρεπε τη μετατρεψιμότητα όλων των νομισμάτων του δυτικού κόσμου σε σταθερές ισοτιμίες. Αυτό το σύστημα εξασφάλιζε τη νομισματική σταθερότητα που είναι απαραίτητη μέσα σε μια κοινή αγορά.

Τη στιγμή ακριβώς που κατέρρευε το σύστημα του Bretton Woods, στις αρχές της δεκαετίας '70, τα κράτη μέλη της ΕΟΚ ξεκίνησαν την προσπάθεια να βάλουν τάξη στις νομισματικές υποθέσεις τους μέσα σε μια οικονομική και νομισματική ένωση. Μετά από πρόταση της Επιτροπής, εμπνευσμένη από την έκθεση Werner, το Συμβούλιο και οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών εξέφρασαν με ψήφισμα της 22^{ης} Μαρτίου του 1971, τη θέλησή τους να δημιουργήσουν μια οικονομική και νομισματική ένωση σύμφωνα με ένα σχέδιο, η πρώτη φάση του οποίου άρχιζε αναδρομικά την 1^η Ιανουαρίου 1971. Στο τέρμα του σχεδίου, η Κοινότητα θα αποτελούσε μια ζώνη με ενιαίο νόμισμα μέσα στους κόλπους του διεθνούς συστήματος και θα είχε στο οικονομικό και νομισματικό πεδίο τις αρμοδιότητες που θα επέτρεπαν στους θεσμούς της να διαχειρίζονται την οικονομική και νομισματική ένωση.

Εκ των υστέρων αυτή η πρώτη προσπάθεια νομισματικής ένωσης φαινόταν σαν πήδημα στο κενό, εφόσον δεν βασιζόταν σε μια ολοκληρωμένη κοινή αγορά. Αλλά αυτή η πρώτη προσπάθεια της δεκαετίας '70 επέτρεψε στα κράτη μέλη να αποκτήσουν πολύτιμες εμπειρίες, να εφεύρουν εργαλεία και μηχανισμούς τα οποία μεταβιβάστηκαν, το 1979, στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (το οποίο προσπάθησε με σχετική επιτυχία να σταθεροποιήσει τις συναλλαγματικές τιμές των νομισμάτων της κοινής αγοράς), τελειοποιήθηκαν με τον χρόνο και χρησίμευσαν τελικά στη δεύτερη προσπάθεια δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης τη δεκαετία '90. Αυτή η δεύτερη προσπάθεια είχε στερεότερες βάσεις. Η εσωτερική αγορά είχε ολοκληρωθεί, τα κράτη μέλη είχαν δημιουργήσει στενούς δεσμούς μεταξύ τους, χάρη στις κοινές πολιτικές, και είχαν αναλάβει στο Μάαστριχτ τη συμβατική υποχρέωση να προχωρήσουν στο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

2. Το ψήφισμα του 1971, για την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, και οι επιπτώσεις του στην οικονομία.

Ενόψει της διεύρυνσης της Κοινότητας, τα έξι αρχικά κράτη μέλη αισθάνθηκαν την ανάγκη να ενισχύσουν τις μεταξύ τους νομισματικές σχέσεις. Το «σχέδιο Barre» (της Επιτροπής) της 4^{ης} Μαρτίου 1970 και η «έκθεση Werner» (του Συμβουλίου) της 8^{ης} Οκτωβρίου 1970 πρότειναν γι' αυτόν τον σκοπό τη σταδιακή πραγματοποίηση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης μέσα στην Κοινότητα. Έτσι, το

Συμβούλιο και οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών εξέφρασαν με ψήφισμα της 22^{ης} Μαρτίου 1971, τη θέλησή τους να δημιουργήσουν μια οικονομική και νομισματική ένωση σύμφωνα με ένα σχέδιο, η πρώτη φάση του οποίου άρχισε αναδρομικά την 1^η Ιανουαρίου 1971. Η Ευρώπη, όμως, δεν είχε προβλέψει τις αντιδράσεις του «λοιπού κόσμου», στις προθέσεις της. Μέσα στις δύο εβδομάδες που ακολούθησαν την απόφαση των χωρών της ΕΟΚ να θέσουν τάξη στις νομισματικές υποθέσεις τους, ορισμένες από αυτές τις χώρες δέχθηκαν τεράστια εισροή βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων που τους δημιουργούσε πληθωριστικές πιέσεις. Για να αντιμετωπίσουν αυτή την κατάσταση, αναγκάστηκαν να πάρουν μέτρα αντίθετα προς τις προθέσεις τις οποίες είχαν εκφράσει στο ψήφισμα του Μαρτίου 1971, ιδίως ως προς το στένεμα των περιθωρίων διακύμανσης των συναλλαγματικών τιμών μεταξύ των νομισμάτων της Κοινότητας.

Το πιο σοβαρό χτύπημα κατά της νομισματικής ένωσης της ΕΟΚ καταφέρθηκε πέντε μήνες μετά τη διακήρυξη των προθέσεών της ως προς αυτό το εγχείρημα. Στις 15 Αυγούστου 1971, η αμερικανική κυβέρνηση ανακοίνωνε την απόφασή της να αναστείλει τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό, να αφήσει να κυμαίνεται η συναλλαγματική τιμή του δολαρίου και να προστατεύει την αμερικανική αγορά έναντι των εισαγωγών από τον λοιπό ανεπτυγμένο κόσμο. Οι ΗΠΑ κατάφεραν έτσι το χαριστικό χτύπημα κατά του συστήματος του Bretton Woods. Συγχρόνως, κατάφεραν ένα τόσο βαρύ χτύπημα κατά της οικονομικής και νομισματικής ένωσης της ΕΟΚ, ώστε αυτή να αναβληθεί για τριάντα χρόνια έστω και αν τα κράτη μέλη δεν ήθελαν να το παραδεχτούν.

Είναι αλήθεια ότι, σύμφωνα με την πρόσκληση του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαρτίου 1971, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών αποφάσισαν να μειώσουν, από την 24^η Απριλίου 1972, σε 2,25% τα περιθώρια διακύμανσης μεταξύ δύο κοινοτικών νομισμάτων. Έτσι γεννήθηκε το «κοινοτικό νομισματικό φίδι», δηλαδή η στενή κοινοτική ταινία διακύμανσης των συμμετεχόντων νομισμάτων, με τους μηχανισμούς βραχυπρόθεσμης παρέμβασης και υποστήριξής της. Αυτό το 'φίδι' έπρεπε να ελίσσεται μέσα σε μια σήραγγα την οποία σχημάτιζαν τα περιθώρια διακύμανσης των 4,5% μεταξύ των κοινοτικών νομισμάτων και του δολαρίου. Αλλά, το 'φίδι' δεν παρέμεινε επί πολύ μέσα στη σήραγγα. Στις 12 Μαρτίου 1973, το Συμβούλιο, διαπιστώνοντας τις δυσκολίες τήρησης των περιθωρίων διακύμανσης των κοινοτικών νομισμάτων και του δολαρίου, αποφάσισε να αφήσει τις κεντρικές τράπεζες ελεύθερες να μην επεμβαίνουν όταν οι συναλλαγματικές τιμές των νομισμάτων τους έφθαναν τα περιθώρια διακύμανσης σχετικά με το δολάριο. Έγινε τότε λόγος για «φίδι χωρίς σήραγγα».

Η διεθνής νομισματική κρίση αύξησε τις διαφορές και τις διαθρωτικές ανισορροπίες στους κόλπους της Κοινότητας, η οποία είχε μόλις διευρυνθεί. Οι κερδισμένοι ήταν οι κερδοσκόποι. Αρκούσε ένας σημαντικός αριθμός αυτών να είναι πωλητές σε μια δεδομένη στιγμή του νομίσματος του 'φιδιού', το οποίο θεωρούσαν σαν πιο ασταθές, για να βρεθεί αυτό στο κατώφλι. Οι νομισματικές αρχές της προσβαλλόμενης χώρας όφειλαν τότε να σταματήσουν την πτώση της τιμής του νομίσματος της αγοράζοντάς το έναντι των αποθεμάτων τους σε συνάλλαγμα. Η τύχη του προσβαλλόμενου από τη διεθνή κερδοσκοπία νομίσματος εξαρτιόταν τότε από τον όγκο των αποθεμάτων που διέθετε ή που μπορούσε να διαθέσει η κεντρική τράπεζά του. Έτσι έγινε και τα περισσότερα των ευρωπαϊκών νομισμάτων αναγκάστηκαν να εισέλθουν στο καθεστώς των κυμαινόμενων συναλλαγματικών τιμών. Σε μια πρώτη φάση, αυτό το καθεστώς παρείχε μια κάποια ανακούφιση απαλλάσσοντας τις κεντρικές τράπεζες από την άκαρπη προσπάθεια να υπερασπίσουν τα ασθενή νομίσματά τους. Σε δεύτερη φάση, όμως, καθώς κανένας μηχανισμός δεν ανάγκαζε πλέον τα κράτη να εφαρμόζουν αυστηρές και συγκλίνουσες νομισματικές

και οικονομικές πολιτικές, αυτά υπέκυπταν στον πειρασμό της παραγωγής νομίσματος, που είχαν προβλέψει οι κερδοσκόποι, και βούλιαζαν όλο και περισσότερο στον πληθωρισμό, τις κοινωνικές πιέσεις, την οικονομική στασιμότητα και την ανεργία.

Έτσι οι στόχοι οι οποίοι είχαν οριστεί για την πρώτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, δεν μπόρεσαν να επιτευχθούν και το πέρασμα στη δεύτερη φάση, που προβλεπόταν για τις αρχές του 1974, δεν έγινε ποτέ. Αλλά ενώ η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας μιας ΟΝΕ απέτυχε, η αποκτηθείσα κατ' αυτήν εμπειρία ήταν πολύτιμη για την Κοινότητα. Τα όργανα τα οποία τέθηκαν σε λειτουργία από το 1972, το νομισματικό 'φίδι', το Ευρωπαϊκό Ταμείο Νομισματικής Συνεργασίας (ΕΤΝΣ) και η Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα (ΕΑΜ ή ECU) δοκιμάστηκαν με επιτυχία, βελτιώθηκαν και μεταβιβάστηκαν στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ).

3. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ).

Τα σχέδια για ένα κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα ξεκίνησαν το 1969 με την «Αναφορά Barre», την οποία εισηγήθηκε η εξαμελής τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Ακολούθησε, αργότερα εκείνο το χρόνο, μια συνάντηση των Αρχηγών των Κρατών ή Κυβερνήσεων στη Χάγη με σκοπό τον σχεδιασμό της δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τα περισσότερα νομίσματα του βιομηχανοποιημένου κόσμου ήταν στενά συνδεδεμένα με το δολάριο, με τον λεγόμενο «κανόνα του χρυσού» υπό το Σύστημα Bretton Woods. Το 1971 όμως, οι Ηνωμένες Πολιτείες, μετά από τη μονομερή απόφαση του τότε Προέδρου τους Νίξον, αποφάσισαν να καταργήσουν τον σταθερό δεσμό ανάμεσα στο δολάριο και την επίσημη τιμή του χρυσού, κάτι που διασφάλιζε την νομισματική σταθερότητα. Αυτό έθεσε τέρμα στο σύστημα σταθερών ισοτιμιών, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της διαδικασίας λόγω της κατάρρευσης του Συστήματος Bretton Woods, σε συνδυασμό με την πετρελαϊκή κρίση του 1972. Στο μεταξύ η ΕΟΚ μεγάλωσε και συμπεριλάμβανε πλέον εννέα κράτη, πολλά από τα οποία δίσταζαν να εγκαταλείψουν το εθνικό τους νόμισμα.

Η υπεροχή του δολαρίου και οι αναγκαστικές υποτιμήσεις μερικών ευρωπαϊκών νομισμάτων οδήγησαν τους ευρωπαίους πολιτικούς να αποκαταστήσουν αυτήν την ανισορροπία μέσω μεγαλύτερης οικονομικής ενοποίησης μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών. Με βλέψεις να δημιουργήσουν τη δική τους νομισματική ένωση, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισαν να αποτρέψουν τις διακυμάνσεις των τιμών του συναλλάγματος σε ποσοστό μεγαλύτερο του 2,25% μεταξύ των ευρωπαϊκών νομισμάτων μέσω αντισταθμιστικής παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος.

Θεωρώντας ότι η Κοινότητα χρειαζόταν μια νομισματική οργάνωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον Ιούλιο του 1978, προετοίμασε το έδαφος για τη θέσπιση ενός βελτιωμένου νομισματικού συστήματος. Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις του, το Συμβούλιο εξέδωσε, το Δεκέμβριο του 1978, έναν κανονισμό σχετικά με το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ) [Κανονισμός 3181/78 καταργηθείς από κανονισμό 640/2006]. Ενώ στο διεθνές επίπεδο, από το 1971, οι νομισματικές αρχές μιας χώρας δεν ήταν πλέον αναγκασμένες να επεμβαίνουν για να επηρεάσουν την ισοτιμία του νομίσματός της, ο μηχανισμός του ΕΝΣ εισήγαγε για τα συμμετέχοντα

νομίσματα την υποχρέωση να περιορίζουν τις μεταξύ τους διακυμάνσεις μέσα σε ορισμένα περιθώρια.

Το Μάρτιο του 1979, τέθηκε σε ισχύ το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα το οποίο είχε τρία βασικά χαρακτηριστικά:

- **ένα νόμισμα αναφοράς:** το ονομαζόμενο «Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα ή ECU» (από τα αρχικά του European Currency Unit, τα οποία θύμιζαν το γαλλικό χρυσό νόμισμα που κυκλοφορούσε επί πολλούς αιώνες). Το ECU αποτελούσε ένα συνδυασμό ή «καλάθι» των διαφόρων νομισμάτων που το συνιστούσαν, του οποίου η αρχική σύνθεση είχε καθοριστεί βάσει αντικειμενικών κριτηρίων σχετικών με την οικονομική βαρύτητα κάθε κράτους μέλους, ιδίως του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ), του ενδοκοινοτικού εμπορίου και των μεριδίων συμμετοχής στον μηχανισμό βραχυπρόθεσμης νομισματικής συνδρομής. Έτσι, χρησιμοποιείτο σαν: κοινός παρονομαστής για τον υπολογισμό των συναλλαγματικών τιμών των κοινοτικών νομισμάτων, βάση για τον υπολογισμό του δείκτη απόκλισης μεταξύ των κοινοτικών νομισμάτων, παρονομαστής για τις πράξεις παρέμβασης και μέσο διακανονισμού των πιστωτικών ή χρεωστικών υπολοίπων μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.
- **ένα μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών:** κάθε νόμισμα είχε μία συναλλαγματική ισοτιμία που συσχετιζόταν με το ECU. Οι διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες μπορούσαν να διακυμαίνονται μέχρι 2,25%,
- **έναν πιστωτικό μηχανισμό:** κάθε χώρα μετέφερε το 20% του συναλλάγματός της και των αποθεμάτων της σε χρυσό σε ένα κοινό ταμείο.

Γενικά το ΕΝΣ απέδειξε τη σημασία του πλαισίου **συλλογικής πειθαρχίας** στο νομισματικό επίπεδο, αναγκάζοντας τα κράτη που ήταν μέλη του να σέβονται μια σαφή πειθαρχία ως προς τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, συμβάλλοντας στην καταπολέμηση του πληθωρισμού.

3.1. Από το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα στην ΟΝΕ.

Η ιστορία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος υπήρξε περιπετειώδεις. Μετά την επανένωση της Γερμανίας και τις νέες συναλλαγματικές πιέσεις στην Ευρώπη, η ιταλική λιρέτα και η στερλίνα αποχώρησαν από το ΕΝΣ το 1992. Τον Αύγουστο του 1993, οι χώρες του ΕΝΣ αποφάσισαν να αυξήσουν τις συχνότητες στο 15%. Εν τω μεταξύ, προς αποφυγήν μεγάλων συναλλαγματικών διακυμάνσεων ανάμεσα στα ευρωπαϊκά νομίσματα και προκειμένου να εξαλειφθούν οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφάσισαν να ξεκινήσουν εκ νέου την εκστρατεία για μια πλήρη νομισματική ένωση και την εισαγωγή ενός ενιαίου νομίσματος.

Τον Ιούνιο του 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε το στόχο της σταδιακής υλοποίησης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) και ανέθεσε σε μια επιτροπή, υπό την προεδρία του Jacques Delors, του τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να μελετήσει και να προτείνει συγκεκριμένα στάδια, τα οποία θα οδηγούσαν στην εν λόγω ένωση.

Η επιτροπή απαρτιζόταν από τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), τον Alexandre Lamfalussy, ο οποίος τότε κατείχε τη θέση του Γενικού Διευθυντή της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, τον Niels Thygesen, Καθηγητή Οικονομικών στη Δανία, και τον Miguel Boyer, τότε Πρόεδρο

της Banco Exterior de España. Αποτέλεσμα των εργασιών της Επιτροπής αυτής ήταν η "Έκθεση Delors", σύμφωνα με την οποία η Οικονομική και Νομισματική Ένωση θα έπρεπε να επιτευχθεί σε τρία ξεχωριστά, αλλά εξελικτικά στάδια.

Στο Συμβούλιο της Μαδρίτης τον Ιούνιο του 1989, οι αρχηγοί των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκριναν το σχέδιο για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση το οποίο εντάχθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση που ενέκρινε το Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 1991.

4. Οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία της ΟΝΕ.

Στο στάδιο της *τελωνειακής ένωσης* οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών είναι ακόμη δυνατές και, μέχρι ένα σημείο, επιθυμητές, γιατί τα κράτη μέλη διατηρούν την αυτονομία των οικονομικών πολιτικών τους και μπορούν χάρη σε αυτές τις μεταβολές να προσαρμόσουν τις οικονομίες τους στις νέες συνθήκες του ανταγωνισμού μεταξύ τους και με τον υπόλοιπο κόσμο. Στο στάδιο της *κοινής αγοράς*, όμως, οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών γίνονται όλο και πιο ενοχλητικές για τους εταίρους. Ενώ ίσοι όροι ανταγωνισμού πρέπει να ισχύουν σε μια κοινή αγορά, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μπορεί να προσκομίσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις του, η ανατίμηση του νομίσματος ενός άλλου κράτους μέλους μπορεί να παρενοχλήσει τις εξαγωγές του. Πράγματι, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μιας κοινής αγοράς έχει αποτελέσματα ισοδύναμα με την επιβολή τελωνειακών δασμών σε όλα τα εισαγόμενα είδη και την επιδότηση όλων των εξαγομένων αγαθών και υπηρεσιών. Αντίστροφα, η υπερτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους σημαίνει περιορισμό των εξαγωγών και ενθάρρυνση των εισαγωγών, καταστάσεις που παρενοχλούν τις οικονομικές δραστηριότητες στο κράτος αυτό.

Μια ενιαία αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα είναι εκτεθειμένη σε νομισματικούς και οικονομικούς κινδύνους. Στο νομισματικό πεδίο, λόγω της δυνατότητας μεταβολής προς τα πάνω ή προς τα κάτω της τιμής ορισμένων νομισμάτων των κρατών μελών, υπάρχει συναλλαγματικός κίνδυνος στις πωλήσεις επί πιστώσει σε εταίρο άλλου κράτους μέλους, πράγμα που περιορίζει πολύ αυτού του είδους τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι, μια μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ακόμη και μικρή, μπορεί να μεταβάλλει σημαντικά την ισορροπία των συμβάσεων μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, όπως μπορεί να επηρεάσει τον σχετικό πλούτο των πολιτών και την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.

Οι νομισματικές διακυμάνσεις μπορούν να παραβιάσουν τόσο τους επενδυτές οι οποίοι χρηματοδοτούν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό με την εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοδοτικές πηγές της χώρας προορισμού. Στην πρώτη περίπτωση, η υποτίμηση του νομίσματος της χώρας όπου έγινε η επένδυση ή η υπερτίμηση του νομίσματος της χώρας του επενδυτή απομυζούν μέρη του κεφαλαίου ή των επαναπατριζόμενων κερδών. Στη δεύτερη περίπτωση, η υποτίμηση στη χώρα του επενδυτή ή η υπερτίμηση στη χώρα προορισμού σημαίνουν υψηλότερες αποσβέσεις και επομένως υψηλότερο κόστος των επενδύσεων από το αρχικά αναμενόμενο. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι επιχειρήσεις, οι οποίες θα δρούσαν σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα, θα δίσταζαν να κάνουν επενδύσεις σε εταιρικές χώρες ή να δανειστούν σε αυτές κεφάλαια για τις επενδύσεις τους. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος θα μείωνε, έτσι, την αλληλοδιείσδυση των χρηματαγορών και επομένως την οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα.

Από οικονομικής πλευράς, εάν η κοινή αγορά τεμαχιζόταν σε αυτόνομες αγορές, συνέπεια των διάφορων οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών, τα πλεονεκτήματα που θα αναμένονταν από αυτήν, ιδίως η ανάπτυξη και η σταθερότητα της οικονομίας, θα μειώνονταν κατά πολύ. Πράγματι, η αλληλεξάρτηση των οικονομιών των μελών μιας κοινής αγοράς επιταχύνει τη μετάδοση των κυκλικών διακυμάνσεων και των αποτελεσμάτων των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπισή τους. Η πραγματοποίηση των οικονομικών στόχων ενός κράτους μέλους εξαρτάται πολύ από τις οικονομικές συνθήκες στα άλλα κράτη μέλη. Μια κακή συγκυρία σ' ένα κράτος μέλος οδηγεί σε μείωση των εισαγωγών του από τα άλλα κράτη μέλη της κοινής αγοράς, τα οποία υποφέρουν με τη σειρά τους. Αντίστροφα, μια ευνοϊκή συγκυρία σ' ένα κράτος μέλος έχει θετικά αποτελέσματα επί των οικονομιών των άλλων και δευτερεύοντα καλά αποτελέσματα στην οικονομία του πρώτου. Εάν δεν υπήρχε συντονισμός των οικονομικών πολιτικών, οι διαφορές της οικονομικής ανάπτυξης – που θα εκδηλώνονταν με υψηλά επιτόκια και χαμηλές συναλλαγματικές αξίες σε ορισμένα κράτη μέλη και, αντίστροφα, με χαμηλά επιτόκια και υψηλές συναλλαγματικές αξίες σε άλλα – θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανεπιθύμητες κινήσεις κεφαλαίων, δηλαδή από τα φτωχότερα κράτη προς τα πλουσιότερα.

Αρνητικά αποτελέσματα θα μπορούσαν επίσης να προκύψουν από τις διαφορές των εθνικών συγκυριακών πολιτικών. Εάν, π.χ., ένα κράτος μέλος ήθελε να ακολουθήσει μια αντιπληθωριστική πολιτική υψώνοντας τα επιτόκια, ενώ ένα άλλο κράτος μέλος ακολουθούσε μια επεκτατική πολιτική με χαμηλά επιτόκια, κεφάλαια μπορούσαν να αποδημήσουν για βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις από το δεύτερο κράτος προς το πρώτο και να παρεμποδίσουν την επίτευξη των στόχων του ενός και του άλλου κράτος. Ακόμη και αν ακολουθούσαν τους ίδιους αντικειμενικούς σκοπούς αλλά με διάφορα μέσα, δύο κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς χωρίς ενιαίο νόμισμα μπορούσαν να προκαλέσουν ανεπιθύμητες κινήσεις κεφαλαίων. Εάν, π.χ., επιδιώκοντας μια αντιπληθωριστική πολιτική ένα κράτος περιόριζε ποσοτικά τις πιστώσεις, ενώ ένα άλλο κράτος ύψωνε τα επιτόκια, κεφάλαια μπορούσαν να μετεβιβασθούν από το πρώτο για βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις στο δεύτερο, προκαλώντας προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών στο πρώτο και πληθωριστικές πιέσεις στο δεύτερο.

Η ημι-ολοκλήρωση ή ατελής ολοκλήρωση, η οποία χαρακτηρίζει μια κοινή αγορά, προκαλεί ασταθείς και μακροχρόνια δυσβάστακτες καταστάσεις για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών. Αυτές δεν είναι πλέον αποτελεσματικές για την αντιμετώπιση συγκυριακών προβλημάτων, γιατί αφενός, ορισμένα αίτια τους βρίσκονται στο εξωτερικό και αφετέρου, ορισμένα μέσα οικονομικής πολιτικής βρίσκονται ήδη εκτός του ελέγχου των εθνικών αρχών, ιδίως οι τελωνειακοί δασμοί, οι περιορισμοί των εισαγωγών και τα κίνητρα των εξαγωγών. Βλέπουμε λοιπόν ότι η αυξανόμενη αλληλοδιείσδυση των οικονομιών μέσα σε μια κοινή αγορά προκαλεί την εξασθένηση της αυτοδυναμίας των εθνικών συγκυριακών πολιτικών. Αυτό σημαίνει ότι οι οικονομίες των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς δεν μπορούν να ρυθμίζονται αποτελεσματικά από τις εθνικές αρχές, δηλαδή από τα αρμόδια υπουργεία και τις και τις κεντρικές τράπεζες αυτών των κρατών. Γίνεται εμφανές ότι η απώλεια αυτοδυναμίας των εθνικών οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς πρέπει να αντισταθμιστεί με την εδραίωση μιας κοινής οικονομικής και μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς που θέλουν να την ολοκληρώσουν πρέπει επομένως να περάσουν στο επόμενο στάδιο της πολυεθνικής ολοκλήρωσης που είναι εκείνο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Για να ομοιάσουν οι συνθήκες μιας κοινής αγοράς μ' εκείνες μιας εσωτερικής αγοράς, πρέπει να εκλείψουν οι συναλλαγματικές μεταβολές, οι οποίες διαταράσσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις, μεταβάλλοντας κατά απρόβλεπτο τρόπο την αποδοτικότητα τους. Για να εδραιώσουν μια νομισματική ένωση, τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς πρέπει να καθορίσουν αμετάκλητα τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για τα νομίσματά τους ή, ακόμη καλύτερα, να υιοθετήσουν ένα **ενιαίο νόμισμα**. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση θα εξέλειπε το κόστος των διασυνοριακών συναλλαγών (έξοδα μετατροπής νομισμάτων ή έξοδα κάλυψης των συναλλαγματικών κινδύνων). Η δεύτερη περίπτωση, όμως, που σωστά επιλέχθηκε από την ΕΕ, έχει ορισμένα επιπλέον πλεονεκτήματα. Το ενιαίο νόμισμα επιτρέπει μια πραγματική σύγκριση των τιμών μέσα στην εσωτερική αγορά. Είναι ένα από τα κύρια νομίσματα των συναλλαγών και των αποθεμάτων στον κόσμο και επιτρέπει στους ευρωπαίους να εξοφλούν στο νόμισμά τους τις εισαγωγές τους από τρίτα κράτη, χωρίς τη μεσολάβηση του δολαρίου.

Με άλλα λόγια, το ενιαίο νόμισμα είναι αναγκαίο στοιχείο μιας πραγματικής ενιαίας αγοράς. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα κράτη μέλη της Κοινότητας, ενόψει της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, αποφάσισαν τον Δεκέμβριο του 1999 στο Μάαστριχτ να προχωρήσουν προς την οδό της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Διευκολύνοντας πολύ την καλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, το ενιαίο νόμισμα δημιουργεί επίσης ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις. Αυτό το περιβάλλον, ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών, βελτιώνει την κατανομή των πόρων, ενθαρρύνει την αποταμίευση και την επένδυση και, επομένως, τονώνει την οικονομική ανάπτυξη.

Βεβαίως, όλα αυτά τα οφέλη θα απέρρεαν από την οικονομική και νομισματική ένωση υπό ορισμένους όρους, ειδικότερα τη δέσμευση όλων των συμμετεχόντων κρατών να τηρούν με ακρίβεια ορισμένα κριτήρια νομισματικής σταθερότητας, σταθερότητας τιμών και υγιειών δημόσιων οικονομικών. Το ενιαίο νόμισμα σημαίνει, βέβαια, την απώλεια της νομισματικής ανεξαρτησίας των κρατών που συμμετέχουν στην ΟΝΕ και ακόμη και μια σχετική απώλεια της οικονομικής τους ανεξαρτησίας, γιατί η συναλλαγματική ισοτιμία δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση των ιδιαιτέρων προβλημάτων, τα οποία μπορεί να αντιμετωπίσει ένα από αυτά τα κράτη. Αλλά, δεδομένης της οικονομικής ολοκλήρωσης μέσα στην προϋπάρχουσα κοινή αγορά, αυτή η αντιμετώπιση δεν θα πρόσφερε παρά μόνον πρόσκαιρες λύσεις σε αυτό το κράτος και θα δημιουργούσε προβλήματα στα άλλα κράτη της κοινής αγοράς. Πράγματι, για να δημιουργήσουν συνθήκες ενιαίας αγοράς, οι εταίροι υιοθετούν ένα μεγάλο αριθμό κοινών πολιτικών και χάνουν έτσι ένα μεγάλο μέρος της αυτονομίας διαχείρισης των οικονομικών τους. Η απώλεια της εθνικής αυτονομίας πρέπει επομένως να αναπληρωθεί από αύξηση της συλλογικής πειθαρχίας στο οικονομικό και νομισματικό πεδίο. Αυτός είναι ο κεντρικός στόχος της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Εξ άλλου, η σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών χρειάζεται, όχι μόνο για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, αλλά και για την αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης. Πράγματι, σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης των αγορών, αλληλεξαρτούμενων οικονομιών, ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών και των κεφαλαίων, μια τελείως ανεξάρτητη οικονομική πολιτική είναι πλέον αδύνατη. Για ν' αντιμετωπίζουν καλύτερα τα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς έχουν συμφέρον, έστω και αν δεν έχουν νομικό καταναγκασμό, να συντονίζουν τις οικονομικές πολιτικές τους. Οι χώρες που συμμετέχουν στην ΟΝΕ χάνουν, επομένως, ορισμένα δικαιώματα, τα οποία στην πραγματικότητα δεν μπορούν πλέον να εξασκήσουν. Αντίθετα, χάρη στην ΟΝΕ, αποκτούν μια συλλογική ευθύνη πάνω στις οικονομικές πολιτικές της Ένωσης και

μπορούν να αξιοποιούν την οικονομική και νομισματική ισχύ του συνόλου για να προστατεύουν τα συμφέροντά τους μέσα στη παγκόσμια αγορά.

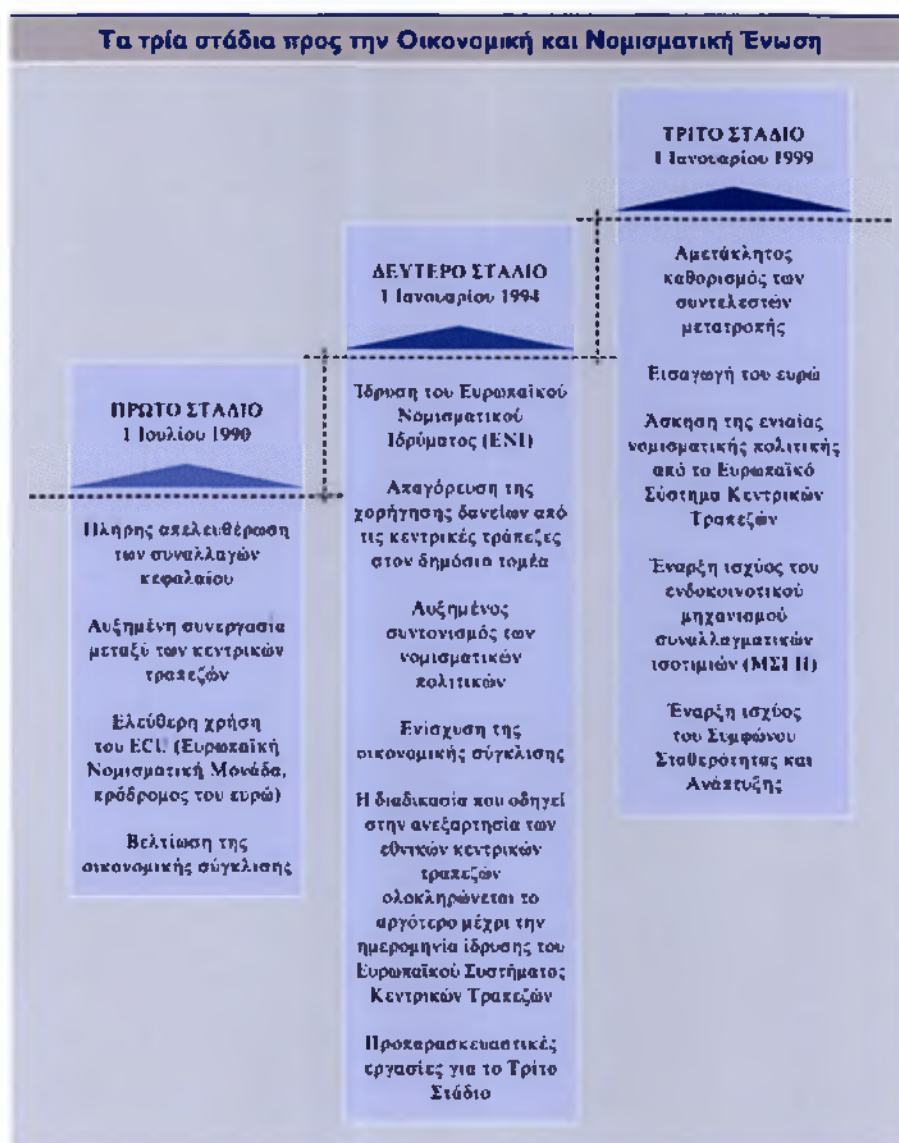
5. Τι είναι η ONE και πώς η δημιουργία της οδηγεί στην “οικονομική ολοκλήρωση”.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση είναι ένα προηγμένο στάδιο πολυεθνικής ολοκλήρωσης το οποίο προϋποθέτει μια κοινή νομισματική πολιτική και στενά συντονισμένες οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών. Η ONE πρέπει να θεμελιώνεται πάνω σε μια κοινή αγορά προϊόντων και υπηρεσιών αλλά είναι η ίδια απαραίτητη για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, γιατί οι μεταβολές των ισοτιμιών των νομισμάτων των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς παρεμποδίζουν τις μεταξύ τους συναλλαγές, την αλληλοδιείσδυση των αγορών κεφαλαίων και επομένως τις διασταυρωμένες επενδύσεις.

Στις αρχές της δεκαετίας του '70, τα έξι αρχικά μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας επιχείρησαν να ιδρύσουν μια ONE και απέτυχαν. Οι λόγοι ήταν τόσο εξωτερικοί – η κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος – όσο και εσωτερικοί – η μη ολοκλήρωση του σταδίου της κοινής αγοράς. Αυτή η αποτυχία χρησίμευσε, όμως, σαν εμπειρία. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατάλαβαν ότι δεν θα μπορούσαν να επισπεύσουν τη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης χωρίς κατάλληλη προετοιμασία, ότι θα έπρεπε να ολοκληρώσουν το στάδιο της κοινής αγοράς, να υιοθετήσουν πολλές συνοδευτικές πολιτικές και να δεσμεύσουν εαυτούς με συνθήκη ως προς τον στόχο της ONE. Η οικονομική και νομισματική ένωση, η οποία προβλέφθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και ολοκληρώθηκε ως προς τα περισσότερα κράτη μέλη με την κυκλοφορία του ευρώ, είναι μια απόδειξη της συνέχειας της διαδικασίας οικονομικής ολοκλήρωσης. Ο βαθμός οικονομικής ολοκλήρωσης μπορεί να υποδιαιρεθεί σε έξι στάδια:

- ζώνη συναλλαγών με προτιμησιακούς όρους (μειωμένοι δασμοί μεταξύ ορισμένων χωρών)
- ζώνη ελευθέρων συναλλαγών (συναλλαγές χωρίς εσωτερικούς δασμούς για ορισμένα ή όλα τα προϊόντα των συμμετεχουσών χωρών)
- τελωνειακή ένωση (με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο για τις τρίτες χώρες και κοινή εμπορική πολιτική)
- ενιαία αγορά (με κοινές κανονιστικές ρυθμίσεις για τα προϊόντα και ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων, κεφαλαίου εργατικού δυναμικού και υπηρεσιών)
- οικονομική και νομισματική ένωση (ενιαία αγορά με κοινό νόμισμα και κοινή νομισματική πολιτική)
- πλήρη οικονομική ολοκλήρωση (όλα τα προηγούμενα στάδια συν εναρμονισμένες δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές).

Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση ιδρύθηκε το 1958 ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, στόχος ήταν η τελωνειακή ένωση και η δημιουργία κοινής γεωργικής αγοράς. Στη συνέχεια, η περιορισμένη αυτή κοινή αγορά επεκτάθηκε για να καλύψει επίσης εμπορεύματα και υπηρεσίες στην ενιαία αγορά, η οποία μέχρι το 1993 είχε σχεδόν ολοκληρωθεί. Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται στο πέμπτο στάδιο αυτής της διαδικασίας. Η σταδιακή οικονομική ολοκλήρωση δεν ξεκίνησε με την απόφαση καθιέρωσης του ευρώ αλλά πρόκειται για μια μακροχρόνια διαδικασία, που εξελίσσεται παράλληλα με την ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελεί ένα από τα κυριότερα επιτεύγματά της.

6. Τα στάδια δημιουργίας της Ο.Ν.Ε.

Μπορεί η Ελλάδα να έγινε μέλος της Ο.Ν.Ε. στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η δημιουργία της όμως είχε αρχίσει περίπου μία δεκαετία πριν, με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ, προέβλεψε τη σταδιακή καθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασισμένης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, ο βασικός στόχος της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και, υπό την επιφύλαξη του στόχου αυτού, η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών στην Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Οι δράσεις αυτές των κρατών μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών.

Η εμπειρία του 1971 χρησίμευσε στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να προετοιμάσει καλύτερα τη μετάβαση προς το ενιαίο νόμισμα. Αν και η δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης πρέπει να θεωρείται σαν μια ενιαία διαδικασία, χωρίστηκε σε τρία στάδια.

6.1. Πρώτο Στάδιο.

Το πρώτο, από τα τρία στάδια, που διήρκεσε από τον Ιούλιο του 1990 έως και τον Δεκέμβριο του 1993 περιλάμβανε, μεταξύ άλλων:

- την άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, με απόλυτη ελευθερία κυκλοφορίας αυτών, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων),
- την αύξηση των πόρων που αποσκοπούσαν στην εξάλειψη των ανισοτήτων ανάμεσα στις περιοχές της Ευρώπης (διαρθρωτικά ταμεία) και
- την οικονομική σύγκλιση μέσω πολυμερούς εποπτείας των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Το πρώτο στάδιο, συγχρόνως με την εφαρμογή της οδηγίας για την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων, σήμανε στην πραγματικότητα την εκκίνηση της όλης διαδικασίας. Αυτή η φάση είχε σαν βασικούς στόχους την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και μιας πιο στενής συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ των νομισματικών πρακτικών στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος [Απόφαση 64/300, ενοποιημένη έκδοση 12.03.1990].

α). Επιτροπή των Διοικητών.

Πρόσθετες αρμοδιότητες εκχωρήθηκαν στην Επιτροπή των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η οποία, από τη σύστασή της το Μάιο του 1964, είχε διαδραματίσει ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στη νομισματική συνεργασία. Αυτές οι αρμοδιότητες καθορίστηκαν με απόφαση του Συμβουλίου της 12^{ης} Μαρτίου 1990 και αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων και την προώθηση του συντονισμού στον τομέα της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών, με στόχο την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών.

Επειδή το διαθέσιμο χρονικό διάστημα ήταν σχετικά σύντομο και τα καθήκοντα που έπρεπε να αναληφθούν πολύπλοκα, η Επιτροπή των Διοικητών ανέλαβε και τις προπαρασκευαστικές εργασίες για το Τρίτο Στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Πρώτα έπρεπε να εντοπιστούν όλα τα θέματα που έπρεπε να τεθούν υπό εξέταση σε αρχικό στάδιο, να θεσπιστεί ένα πρόγραμμα εργασίας έως τα τέλη του 1993 και να προσδιοριστούν καταλλήλως τα καθήκοντα που θα αναλάμβαναν οι υπάρχουσες υποεπιτροπές και ομάδες εργασίας οι οποίες είχαν συσταθεί για το σκοπό αυτό.

β). Νομική προετοιμασία.

Για την υλοποίηση του Δεύτερου και του Τρίτου Σταδίου, ήταν απαραίτητη η αναθεώρηση της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (η "Συνθήκη της Ρώμης"), προκειμένου να θεσπιστεί η απαραίτητη θεσμική δομή. Για το σκοπό αυτό, συγκλήθηκε μια Διακυβερνητική Διάσκεψη για την ΟΝΕ, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1991 παράλληλα με τη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την πολιτική ένωση.

Οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία εγκρίθηκε το Δεκέμβριο του 1991, και υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Ωστόσο, επειδή καθυστέρησε η διαδικασία κύρωσης, η Συνθήκη (η οποία τροποποίησε τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, μετονομάζοντάς την σε Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής

Κοινότητας, και εισήγαγε, μεταξύ άλλων, το Πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και το Πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος) ετέθη σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993.

6.2. Δεύτερο Στάδιο.

Το δεύτερο στάδιο, άρχισε την 1^η Ιανουαρίου του 1994 και τερματίστηκε την 1^η Δεκεμβρίου 1998, και προέβλεπε:

- την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (Ε.Ν.Ι.), στην Φρανκφούρτη, το οποίο αποτελούνταν από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της ΕΕ. Κύριο καθήκον του ΕΝΙ η προπαρασκευή της χάραξης και εφαρμογής της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ.
- την ανεξαρτησία των εθνικών κεντρικών τραπεζών, το οποίο στην πράξη σήμαινε την απαγόρευση νομισματικής χρηματοδότησης του δημοσίου τομέα και προνομιακής του πρόσβασης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- τέλος, άρχισε να εφαρμόζεται διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης, με τη διατύπωση συστάσεων από το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας (ECOFIN) προς τα 15 κράτη μέλη, για μείωση του κρατικού ελλείμματος κάτω από το 3% του ΑΕΠ και του δημοσίου χρέους κάτω από 60% του ΑΕΠ.

Κατά το δεύτερο στάδιο, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα επέβαλλε στα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα και να θέσουν σε κίνηση τη διαδικασία για την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών, έτσι ώστε η μελλοντική νομισματική ένωση να συγκεντρώνει κράτη με υγιή δημοσιονομική διαχείριση. Ο κανονισμός 3605/93 διευκρινίζει τους ορισμούς που αναφέρονται στη «διαδικασία για τα υπερβολικά ελλείμματα» (ΔΥΕ), συμπεριλαμβανομένου του ορισμού του δημοσίου χρέους, και θεσπίζει κανόνες σύμφωνα με τους οποίους τα κράτη μέλη πρέπει να γνωστοποιούν τα σχετικά στοιχεία στην Επιτροπή, η οποία εκτελεί χρέη στατιστικής αρχής σχετικά με τη ΔΥΕ [Κανονισμός 3605/93, κωδικοποιηθείς από κανονισμό 479/2009]. Στα πλαίσια της διαδικασίας για την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών, η Συνθήκη απαγορεύει σε αυτές να παρέχουν στις κυβερνήσεις τη «δυνατότητα υπεραναλήψεων» ή οπουδήποτε άλλου είδους πιστωτικές διευκολύνσεις καθώς επίσης και να αγοράζουν απευθείας από τον εκδότη τους τίτλους του δημοσίου. Ο κανονισμός 3605/93 αποσαφηνίζει ορισμένες από τις συνέπειες αυτής της απαγόρευσης.

Παράλληλα με την απαγόρευση της άμεσης νομισματικής χρηματοδότησης των δημοσίων ελλειμμάτων και για να υποχρεώσει τις δημόσιες αρχές να δανείζονται με βάση τους νόμους της αγοράς, η Συνθήκη ορίζει ότι απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των δημοσίων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εφόσον δεν υπαγορεύεται από λόγους προληπτικής εποπτείας. Η Συνθήκη επιδιώκει έτσι να θεσμοποιήσει ένα είδος δημοσιονομικού ελέγχου από την ίδια την αγορά. Γι' αυτόν τον σκοπό, ο κανονισμός 3604/93 ορίζει τους όρους «προνομιακή πρόσβαση», «χρηματοπιστωτικά ιδρύματα», «λόγοι προληπτικής εποπτείας», και «δημόσιες επιχειρήσεις» [Κανονισμός 3604/93].

α). Η ίδρυση του ΕΝΙ.

Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος την 1^η Ιανουαρίου 1994 σηματοδότησε την έναρξη του Δεύτερου Σταδίου της ΟΝΕ και, κατά συνέπεια, τη διάλυση της Επιτροπής των Διοικητών. Το ΕΝΙ αποτέλεσε ένα μεταβατικό στάδιο, το οποίο αντανάκλούσε επίσης την κατάσταση της νομισματικής ολοκλήρωσης στο εσωτερικό της Κοινότητας. Το ΕΝΙ δεν έφερε καμία ευθύνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού αυτή αποτελούσε αποκλειστικό δικαίωμα των εθνικών αρχών. Επιπλέον, δεν είχε καμία αρμοδιότητα παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος.

β). Τα κύρια καθήκοντα του ΕΝΙ:

- να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών και το συντονισμό των νομισματικών πολιτικών, και
- να αναλάβει τις αναγκαίες προετοιμασίες για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής και για τη δημιουργία ενιαίου νομίσματος στο Τρίτο Στάδιο.

Για το σκοπό αυτό, το ΕΝΙ αποτέλεσε ένα βήμα διαβουλεύσεων, καθώς και ανταλλαγής απόψεων και πληροφοριών για θέματα πολιτικής. Επιπλέον, προσδιόρισε το κανονιστικό, οργανωτικό και υλικοτεχνικό πλαίσιο που χρειαζόταν το ΕΣΚΤ για την άσκηση των καθηκόντων του στο Τρίτο Στάδιο.

γ). Συνοπτική παρουσίαση των προπαρασκευαστικών εργασιών που ανέλαβε.

Το Δεκέμβριο του 1995, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε να ονομάσει “ΕΥΡΩ” την ευρωπαϊκή νομισματική μονάδα, η οποία επρόκειτο να εισαχθεί κατά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου, και επιβεβαίωσε ότι το Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ θα ξεκινούσε την 1^η Ιανουαρίου 1999. Προαναγγέλθηκε ένα χρονοδιάγραμμα για τη μετάβαση στο ευρώ, το οποίο βασίστηκε κυρίως σε αναλυτικές προτάσεις που εκπόνησε το ΕΝΙ.

Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ II).

Παράλληλα, ανέλαβε να εκτελέσει προπαρασκευαστικές εργασίες για τις νομισματικές και συναλλαγματικές σχέσεις που θα επικρατούσαν στο μέλλον ανάμεσα στη ζώνη του ευρώ και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Δεκέμβριο του 1996, το ΕΝΙ υπέβαλε έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η οποία αποτέλεσε τη βάση ενός ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τις αρχές και τα θεμελιώδη στοιχεία του νέου Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ II), το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1997.

Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Προκειμένου να συμπληρώσει και να προσδιορίσει τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούσαν την ΟΝΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τον Ιούνιο του 1997 το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Δύο κανονισμοί αποτελούν μέρος του Συμφώνου, το οποίο αποσκοπεί στη διασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας όσον αφορά την ΟΝΕ. Με δήλωση του Συμβουλίου τον Μάιο του 1998, το Σύμφωνο συμπληρώθηκε και ενισχύθηκαν οι αντίστοιχες δεσμεύσεις (εκτενέστερη ανάλυση στην παράγραφο 7).

Τα νέα τραπεζογραμμάτια.

Το Δεκέμβριο του 1996, το ΕΝΙ παρουσίασε επίσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και, στη συνέχεια, στο ευρύτερο κοινό την επιλεχθείσα σειρά σχεδίων για τα τραπεζογραμμάτια ευρώ, τα οποία επρόκειτο να τεθούν σε κυκλοφορία την 1^η Ιανουαρίου 2002.

Αρχικοί συμμετέχοντες.

Στις 2 Μαΐου 1998 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – συνεργόμενο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων – αποφάσισε ομόφωνα ότι 11 κράτη μέλη πληρούσαν τα κριτήρια που ήταν απαραίτητα για τη συμμετοχή στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1^η Ιανουαρίου 1999. Οι αρχικοί συμμετέχοντες ήταν το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία, και η Φινλανδία. Επιπλέον, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων κατέληξαν σε συμφωνία σε πολιτικό επίπεδο για τις προσωπικότητες που επρόκειτο να προταθούν ως μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Προετοιμασία για τον καθορισμό των συντελεστών μετατροπής.

Το Μάιο του 1998, οι Υπουργοί Οικονομικών των κρατών μελών που υιοθέτησαν το ενιαίο νόμισμα συμφώνησαν μαζί με τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των εν λόγω κρατών μελών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΕΝΙ ότι οι τρέχουσες διμερείς κεντρικές ισοτιμίες των νομισμάτων των συμμετεχόντων κρατών μελών, στο πλαίσιο του ΜΣΙ, θα χρησιμοποιούνταν για τον καθορισμό των αμετάκλητων συντελεστών μετατροπής για το ευρώ.

Διορισμός οργάνων λήψης αποφάσεων.

Στις 25 Μαΐου 1998, οι κυβερνήσεις των 11 συμμετεχόντων κρατών μελών διόρισαν τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τα τέσσερα άλλα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ. Αυτοί ανέλαβαν τα καθήκοντά τους την 1^η Ιουνίου 1998, γεγονός που σηματοδότησε την ίδρυση της ΕΚΤ. Η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών μελών αποτελούν το Ευρωσύστημα, το οποίο διαμορφώνει και προσδιορίζει την ενιαία νομισματική πολιτική στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ.

Με την ίδρυση της ΕΚΤ την 1^η Ιουνίου 1998, το ΕΝΙ ολοκλήρωσε τα καθήκοντά του. Σύμφωνα με το άρθρο 123 (πρώην άρθρο 109Α) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το ΕΝΙ τέθηκε υπό εκκαθάριση μόλις ιδρύθηκε η ΕΚΤ. Το ΕΝΙ ολοκλήρωσε εγκαίρως τις προπαρασκευαστικές εργασίες που του είχαν ανατεθεί και η ΕΚΤ αφιέρωσε τους τελευταίους μήνες του 1998 στον τελικό έλεγχο των συστημάτων και διαδικασιών.

6.3. Τρίτο Στάδιο.

Το **τρίτο στάδιο**, ήταν η γέννηση του ευρώ. Ακολουθώντας τη διαδικασία και το χρονοδιάγραμμα που όριζε η Συνθήκη ΕΚ, το Συμβούλιο, κρίνοντας μετά από σύσταση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 109 Ι (νέο Άρθρο 121 ΣΕΚ) συμπέρανε ότι έντεκα κράτη μέλη πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του Ευρώ. Ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 1999, με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από τις έντεκα χώρες: Αυστρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες,

Πορτογαλία και Ισπανία. Από εκείνη τη στιγμή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα πήρε τη σκυτάλη από το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα και ανέλαβε την ευθύνη για τη νομισματική πολιτική, η οποία καθορίζεται και εφαρμόζεται σε ευρώ. Τον Ιούλιο του 2000, το Συμβούλιο διαπίστωσε ότι και η Ελλάδα πληρούσε πλέον τα κριτήρια σύγκλισης και μπορούσε επομένως να υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα [Απόφαση 2000/427]. Το Συμβούλιο είχε ήδη διαπιστώσει ότι η Σουηδία δεν πληρούσε τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, γιατί δεν συμμετείχε στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Ωστόσο, δεν εξέτασε εάν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία πληρούσαν τους όρους δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης, οι δύο αυτές χώρες είχαν κοινοποιήσει στο Συμβούλιο ότι δεν είχαν την πρόθεση να συμμετέχουν στην τρίτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Τα κράτη μέλη τα οποία δεν πληρούν στην αρχή τις απαραίτητες προϋποθέσεις, συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις διαδικασίες (πολυμερούς εποπτείας, δημοσιονομικής πειθαρχίας, κλπ.), οι οποίες θα στοχεύουν στη διευκόλυνση της μελλοντικής ένταξής τους στην τρίτη φάση. Οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών τους είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Την 1^η Ιανουαρίου 2002, στις δώδεκα χώρες της ευρωζώνης τέθηκαν σε κυκλοφορία χαρτονομίσματα και κέρματα του ευρώ. Τα εθνικά νομίσματα αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία δύο μήνες αργότερα. Από τότε, το ευρώ είναι το μοναδικό νόμιμο μέσο πληρωμής για όλες τις συναλλαγές σε μετρητά και τις τραπεζικές συναλλαγές στις χώρες της ευρωζώνης, οι οποίες αντιπροσωπεύουν πάνω από τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Σλοβενία υιοθέτησε το ενιαίο νόμισμα την 1^η Ιανουαρίου 2007, η Κύπρος και η Μάλτα την 1^η Ιανουαρίου 2008 και η Σλοβακία την 1^η Ιανουαρίου 2009. Έκτοτε η ζώνη του ευρώ περιλαμβάνει 16 κράτη μέλη.

7. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ).

Το **Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης** προτάθηκε από τον Γερμανό Υπουργό Οικονομικών, Theo Waigel, και εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 1997, ως μέσο για να διασφαλιστεί η υγεία της δημόσιας οικονομίας και, επομένως, να περιοριστεί ο κίνδυνος πληθωρισμού, σε συμφωνία με τα κριτήρια Σύγκλισης του Μάαστριχτ. Τα κράτη μέλη οφείλουν να έχουν ετήσιο έλλειμμα προϋπολογισμού όχι μεγαλύτερο από το 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος μικρότερο από το 60% του ΑΕΠ. Σε περίπτωση πραγματικής οικονομικής ύφεσης, προσωρινά υψηλότερα ελλείμματα μπορούν να γίνουν αποδεκτά. Όταν, όμως, ένα υπέρμετρο έλλειμμα εξακολουθεί να υφίσταται σε δεδομένο κράτος μέλος, τα άλλα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να επιβάλουν διάφορες κυρώσεις που θα ανέρχονται τουλάχιστον στο 0,2% του ΑΕΠ. Αν, μετά από δύο χρόνια, το υπέρμετρο έλλειμμα εξακολουθεί να υπάρχει, το κατατεθέν ποσό μετατρέπεται σε πρόστιμο. Πάντως, κάτι τέτοιο δεν γίνεται, παρά μετά από μια μακρά διαδικασία που περιλαμβάνει έντεκα βήματα. Ο σκοπός της διαδικασίας είναι να δώσει στα κράτη μέλη την ευκαιρία να διορθώσουν τα υπέρμετρα ελλείμματα αυξάνοντας την πίεση, πριν χρειαστεί να επιβληθούν κυρώσεις.

Στην κούρσα για την αλλαγή του 1999 υπήρχαν φόβοι σε κάποια κράτη μέλη (ιδιαίτερα στη Γερμανία, όπου το γερμανικό μάρκο ήταν το κυρίαρχο νόμισμα της Ευρώπης) ότι οι άλλοι δεν θα τηρούσαν αυστηρά την οικονομική πολιτική που απαιτούνταν για την άνθηση του ευρώ. Το 2003 το Συμβούλιο, ενεργώντας κατά

σύσταση της Κομισιόν, ανακοίνωσε ότι τόσο η Γαλλία όσο και η Γερμανία είχαν υπέρμετρο έλλειμμα. Αργότερα εκείνη τη χρονιά η Κομισιόν πρότεινε να επιταχύνει τη διαδικασία, κάνοντας μια δεύτερη σύσταση, για να επαναφέρει τα δύο κράτη μέλη μέσα στα προκαθορισμένα όρια. Αλλά στο Συμβούλιο δεν επιτεύχθηκε ειδική πλειοψηφία υπέρ αυτής της πρότασης. Αυτό οδήγησε σε αδιέξοδο με μεγάλη αβεβαιότητα όσον αφορά το πώς θα μπορούσε να συνεχιστεί η εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων της ΕΕ.

Το 2004 η Κομισιόν εξέδωσε μια ανακοίνωση που έδειχνε προς την κατεύθυνση πιθανών μεταρρυθμίσεων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Ένα χρόνο αργότερα το Συμβούλιο και η Κομισιόν συμφώνησαν σε αναθεωρήσεις του Συμφώνου, με πρόθεση να τερματίσουν την αβεβαιότητα που υφίστατο από το 2003, μετά από την αποτυχία με τη Γαλλία και τη Γερμανία. Το αποτέλεσμα που προέκυψε επιτρέπει μεγαλύτερη ελαστικότητα όταν κρίνεται το αν μια «οικονομική ύφεση» είναι η αιτία ενός υπέρμετρου ελλείμματος. Οι αναθεωρήσεις εστιάζονται επίσης σε δομικές και μακρόβιες διορθώσεις των ελλειμμάτων. Επιπλέον, το αναθεωρημένο ΣΣΑ τονίζει ότι η αναβάθμιση της οικονομικής θέσης πρέπει να συνεχίζεται και αφού το έλλειμμα περιοριστεί κάτω από το 3%, καθώς η μείωση του χρέους με γοργό ρυθμό είναι απαραίτητη για να αντιμετωπιστεί ο αντίκτυπος που έχει στον προϋπολογισμό η γήρανση των πληθυσμών.

Πολλοί πιστεύουν ότι το Σύμφωνο έχει «νερωθεί» και ότι είναι δύσκολο να γίνει επιβολή κυρώσεων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, εκτός και αν ένα υπέρμετρο έλλειμμα διατηρηθεί για χρόνια. Επίσης, οι Ευρωσκεπτικιστές στη Δανία και στη Σουηδία συχνά προβάλλουν το φερόμενο «νέρωμα» του Συμφώνου ως ένα λόγο για τη μη υιοθέτηση του ευρώ.

Ωστόσο, κάποιοι άλλοι, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχουν αναγνωρίσει ότι ο διορθωτικός κλάδος του Συμφώνου δουλεύει. Το 2005 συνολικά 13 χώρες ήταν στη διαδικασία υπέρμετρου ελλείμματος. Το 2007 ήταν οι υπόλοιπες επτά, η Ιταλία και η Πορτογαλία από τις χώρες της ζώνης του Ευρώ, μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο, την Τσέχικη Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σλοβακία.

8. Προϋποθέσεις ένταξης στην Ο.Ν.Ε.

Σύμφωνα με την Συνθήκη του Μάαστριχτ, για να γίνει μία χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέλος της Ο.Ν.Ε. θα πρέπει να εκπληρώσει τα απαραίτητα κριτήρια. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη απαιτούσε οι υποψήφιας χώρες να έχουν επιτύχει τα εξής:

- **σταθερότητα των τιμών:** όσον αφορά το ποσοστό του πληθωρισμού, δεν μπορεί να υπάρχει απόκλιση μεγαλύτερη της τάξης του 1,5% σε σχέση με το μέσο όρο του ποσοστού του πληθωρισμού των τριών κρατών μελών με το χαμηλότερο πληθωρισμό.
- **έλλειμμα:** να μην υπάρχει υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα, όπως αυτό προσδιορίστηκε κατά το δεύτερο στάδιο δημιουργίας της Ο.Ν.Ε, εκτός εάν παρουσιάζει σταθερή πτωτική τάση με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Το Συμβούλιο αποφασίζει εάν υπάρχει ή όχι υπερβολικό έλλειμμα, εξετάζοντας:

- i. το λόγο του προβλεπόμενου ή υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ΑΕΠ σε τιμές αγοράς, ο οποίος δεν πρέπει να υπερβαίνει το 3% και
- ii. το λόγο του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ σε τιμές αγοράς, ο οποίος δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60%.

Εντούτοις, κατά την αξιολόγηση της τήρησης του όρου περί δημοσιονομικής πειθαρχίας λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες, όπως η προηγούμενη πρόοδος στη μείωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών και/ή η ύπαρξη έκτακτων και προσωρινών παραγόντων που συντελούν στις ανισορροπίες αυτές.

- **σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας:** να τηρούνται τα κανονικά περιθώρια διακύμανσης που προβλέπονται από τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος τα δύο (τουλάχιστον) χρόνια πριν την υιοθέτηση του ευρώ, χωρίς υποτίμηση έναντι του νομίσματος οποιουδήποτε άλλου κράτους μέλους. Κατά την αξιολόγηση της τήρησης του εν λόγω κριτηρίου, έχει ιδιαίτερη σημασία η συναλλαγματική ισοτιμία να βρίσκεται κοντά στην κεντρική της ισοτιμία έναντι του ευρώ, ενώ λαμβάνονται υπόψη και παράγοντες που μπορεί να έχουν οδηγήσει σε ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Καθώς τα περιθώρια διακύμανσης του ΜΣΙ διευρύνθηκαν από το $\pm 2,25$ στο $\pm 15\%$ τον Αύγουστο του 1993, η έννοια «κανονικά περιθώρια διακύμανσης ΜΣΙ» κατέστη λιγότερο σαφής. Επιπλέον, την 1^η Ιανουαρίου 1999, ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος αντικαταστάθηκε από ένα νέο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών κατά το Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ, στο πλαίσιο του οποίου τα συμμετέχοντα νομίσματα έχουν διμερείς κεντρικές ισοτιμίες έναντι του ευρώ με κανονικό περιθώριο διακύμανσης $\pm 15\%$.
- **επιτόκια:** όσον αφορά τα μακροπρόθεσμα επιτόκια, του υπό παρατήρηση κράτους μέλος, δεν πρέπει να υπάρχει απόκλιση μεγαλύτερη της τάξης του 2% σε σχέση με το μέσο όρο των επιτοκίων των τριών κρατών μελών με τα χαμηλότερα επιτόκια, για διάστημα ενός έτους πριν από την εξέταση. Τα επιτόκια υπολογίζονται βάσει μακροπρόθεσμων ομολόγων του δημοσίου ή συγκρίσιμων χρεογράφων, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των εθνικών ορισμών.
- τέλος, κατά την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη αρκετοί άλλοι παράγοντες, όπως, τα αποτελέσματα της ολοκλήρωσης των αγορών, η κατάσταση και η εξέλιξη των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών και μια εξέταση των εξελίξεων του κατά μονάδα κόστους εργασίας και άλλων δεικτών τιμών.

Επιπλέον, η εθνική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένων των καταστατικών των εθνικών κεντρικών τραπεζών, πρέπει να προσαρμόζεται σύμφωνα με τη Συνθήκη και το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ). Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των κεντρικών τραπεζών από τις παρεμβάσεις πολιτικών φορέων με τη θεσμοθέτηση μεταξύ άλλων μακράς θητείας για τις Διοικήσεις τους και με την αυστηρή οριοθέτηση των προϋποθέσεων για διακοπή της θητείας αυτής.

9. Η Ελλάδα στην ΟΝΕ.

Ο δρόμος που οδήγησε την ελληνική οικονομία μέχρι το κατώφλι της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.) δεν ήταν στρωμένος με ροδοπέταλα, αντίθετα χαρακτηρίστηκε από μία περίοδο επίπονων προσπαθειών για τη σταθεροποίησή της. Οι περισσότερες από αυτές τις προσπάθειες επέβησαν άκαρπες, έχοντας τις περισσότερες φορές αντίθετα αποτελέσματα, με κορύφωση την υποτίμηση της δραχμής τον Μάρτιο του 1998.

Η Ελλάδα όμως εξ αρχής είχε θέσει ως κυρίαρχο πολιτικό και οικονομικό στόχο την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, έτσι, το Μάρτιο του 1998 η δραχμή προστέθηκε στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ/1), με κεντρική ισοτιμία 357 δρχ/ ECU. Στο τέλος του ίδιου έτους (31.12.98), ακολούθησε η γέννηση του Ευρώ σε λογιστική μορφή και η ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ/2, με κεντρική ισοτιμία 353,109 δρχ/ ευρώ (15%). Με βάση τη θετική πορεία της ελληνικής οικονομίας, τον Ιανουάριο του 2000 έγινε αναπροσαρμογή της κεντρικής ισοτιμίας σε 340,75 δρχ/ ευρώ.

Στις 9 Μαρτίου 2000 υποβλήθηκε η αίτηση της ελληνικής κυβέρνησης για άρση της παρέκκλισης της οικονομίας μας και την υιοθέτηση του Ευρώ. Η απόφαση υπογράφηκε, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας των γνωμοδοτήσεων των αρμόδιων οργάνων, στις 19 Ιουνίου 2000 στη Santa Maria de Feira της Πορτογαλίας, στο περιθώριο της Διάσκεψης Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Λισαβόνα, γεμίζοντας τους Έλληνες με ελπίδες για μία σταθερή οικονομία. Για τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Νομισματική Ένωση εκπληρώθηκε μια σειρά από οικονομικά κριτήρια και θεσπίστηκε νέο νομικό πλαίσιο που διέπει τα σχετικά ζητήματα (νόμος 2842/2000, καταστατικό Τράπεζας της Ελλάδος), ενώ από 1/1/2001 «κλείδωσε» και τυπικά πια η ισοτιμία δραχμής-ευρώ στον αριθμό **340,75** (1€=340,75 δραχμές).

Από την 1^η Ιανουαρίου 1999 όμως το ευρώ (σε λογιστική μορφή) είχε ήδη υιοθετηθεί ως το εθνικό νόμισμα έντεκα κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποίες ήταν η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία. Τα έντεκα αυτά κράτη επιλέχθηκαν να συμμετάσχουν στην Ο.Ν.Ε. με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις αρχές Μαΐου του 1998, αφού φυσικά είχαν εκπληρώσει τα κριτήρια σύγκλισης που προβλέπονταν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ.

9.1. Πως η Ελλάδα έγινε μέλος της Ο.Ν.Ε.

Στις 9 Μαρτίου 2000 η Ελλάδα κατέθεσε επιστολή-αίτηση για την υιοθέτηση του ευρώ, επικαλούμενη τη μεγάλη οικονομική πρόοδο που είχε επιτύχει τα τελευταία έτη (όπως αυτή παρουσιάζεται στον πίνακα 1). Στη συνέχεια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αφού πρώτα εξέτασε μαζί με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα την ελληνική οικονομία, κατέθεσε πρόταση στο Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας (ECOFIN) το οποίο και πήρε την τελική απόφαση, η οποία φυσικά ήταν θετική. Έτσι λοιπόν στις 19 Ιουνίου 2000 το Συμβούλιο αποφάσισε την κατάργηση της παρέκκλισης της Ελλάδας, δηλαδή την υιοθέτηση του ευρώ από την χώρα μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΒΑΣΙΚΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ .

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Πραγματικό ΑΕΠ	2,1%	2,4%	3,5%	3,1%	3,4%	4,1%	4,4%	4,8%
Πληθωρισμός	8,8%	7,9%	5,4%	4,5%	2,1%	2,9%	2,9%	2,7%
Ρυθμός αύξησης απασχόλησης	0,9%	-0,4%	-0,3%	3,4%	-0,7%	1,2%	1,4%	1,6%
Ανεργία	9,1%	9,8%	9,7%	11,2%	12,0%	11,3%	10,5%	9,9%
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-10,1%	-7,4%	-4,0%	-2,5%	-1,8%	-0,9%	0,0%	0,6%

10. Η οικονομική σύγκλιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αντίθετα από τη νομισματική πολιτική, τα κράτη μέλη της ΟΝΕ διατηρούν την τελική ευθύνη της οικονομικής πολιτικής τους. Οφείλουν, όμως να δρουν σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, να θεωρούν τις οικονομικές τους πολιτικές θέμα κοινού ενδιαφέροντος και να τις ασκούν έτσι ώστε να συμβάλλουν στην υλοποίηση των στόχων της Κοινότητας. Έτσι, η κοινή οικονομική πολιτική συμπληρώνει την ενιαία νομισματική πολιτική.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου των 12 και 13 Δεκεμβρίου 1997 υιοθέτησε ένα ψήφισμα για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών κατά το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, το οποίο προσδιορίζει τους κανόνες του ενισχυμένου συντονισμού, τόσο μεταξύ των συμμετεχόντων στο Ευρώ κρατών μελών όσο και μεταξύ των κρατών αυτών και εκείνων που δεν θα συμμετέχουν ακόμη. Υπογράμμισε ιδιαίτερα ότι το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων (ECOFIN) είναι στο επίκεντρο αυτού του συντονισμού, διευκρινίζοντας ότι οι υπουργοί των κρατών μελών της ζώνης ευρώ μπορούν να συνεδριάζουν άτυπα για να συζητούν θέματα συνδεδεμένα με τις ειδικές κοινές ευθύνες τους για το ενιαίο νόμισμα. Αυτή η «Ομάδα ευρώ» λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες συντονισμού των κρατών μελών που συμμετέχουν στη ζώνη ευρώ.

Ήδη από το δεύτερο στάδιο της ΟΝΕ, δηλαδή, από την 1^η Ιανουαρίου 1994, οι οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών συντονίζονται σε κοινοτικό επίπεδο. Μια απόφαση του Συμβουλίου αποβλέπει στην προοδευτική σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων των κρατών μελών. Γι' αυτόν τον σκοπό, το Συμβούλιο οικονομικών και χρηματοοικονομικών υποθέσεων (ECOFIN), αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία μετά από σύσταση της Επιτροπής, συντάσσει κάθε χρόνο, την άνοιξη, σχέδιο των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών (ΓΠΟΠ) των κρατών μελών και της Κοινότητας και απευθύνει έκθεση με τα πορίσματά του στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Αυτό συζητά τα συμπεράσματα για τους ΓΠΟΠ των κρατών μελών και της Κοινότητας. Με βάση τα συμπεράσματα αυτά, η Επιτροπή προτείνει και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, διατυπώνει σύσταση όπου εκτίθενται αυτοί οι γενικοί προσανατολισμοί, δηλαδή οι κοινοί στόχοι για τον πληθωρισμό, τα δημόσια οικονομικά, τη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την απασχόληση. Οι ΓΠΟΠ αποτελούν τον άξονα του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρέπει να είναι συνοπτικοί, και να έχουν επίκεντρο τα καίρια ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ένωση, εστιαζόμενοι ιδιαίτερα στη ζώνη του Ευρώ, όπου υπάρχει η μεγαλύτερη ανάγκη συντονισμού, να

βοηθούν δε ώστε να συσχετίζονται μεταξύ τους τα μέτρα τα λαμβανόμενα στο πλαίσιο όλων των διαδικασιών οικονομικού συντονισμού της Κοινότητας.

Το Συμβούλιο, βάσει εκθέσεων που υποβάλλει η Επιτροπή, παρακολουθεί τις οικονομικές εξελίξεις σε κάθε κράτος μέλος και στην Κοινότητα, καθώς και τη συνέπεια των οικονομικών πολιτικών σχετικά με τους γενικούς προσανατολισμούς. Αυτή η πολυμερής εποπτεία βασίζεται σε προγράμματα σύγκλισης που υποβάλλουν τα κράτη μέλη και αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των κυριότερων δυσχερειών καθενός από αυτά στο πεδίο της σύγκλισης. Περιλαμβάνει εξέταση των δημοσιονομικών πολιτικών, ιδίως όσον αφορά την ευρύτητα και τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η πολυμερής εποπτεία αποσκοπεί στην ανάληψη αμοιβαίων δεσμεύσεων εκ μέρους των κρατών μελών για την επίτευξη συντονισμού των οικονομικών πολιτικών τους.

Όταν η οικονομική πολιτική ενός κράτους μέλους αντιβαίνει προς αυτούς τους προσανατολισμούς, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, μπορεί να του απευθύνει τις αναγκαίες συστάσεις. Το Συμβούλιο μπορεί επίσης να αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία να ανακοινώσει δημόσια τις συστάσεις του. Το Συμβούλιο αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσσει της Επιτροπής, μπορεί να θεσπίζει τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κατάστασης, ιδίως εάν ανακύψουν σοβαρές δυσκολίες στον εφοδιασμό με ορισμένα προϊόντα. Όταν ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζει δυσκολίες ή διατρέχει κίνδυνο να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες οφειλόμενες σε έκτακτες περιστάσεις που διαφεύγουν από τον έλεγχό του, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει ομόφωνα να του χορηγήσει, υπό ορισμένους όρους, κοινοτική χρηματοοικονομική ενίσχυση.

Η μετάβαση στο τρίτο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης συσφίγγει τις σχέσεις των οικονομιών των κρατών μελών που υιοθετούν το Ευρώ. Διαχειρίζονται από κοινού μια ενιαία νομισματική πολιτική και μια ενιαία συναλλαγματική ισοτιμία. Οι οικονομικές πολιτικές καθώς και ο καθορισμός των μισθών παραμένουν, όμως, στην εθνική δικαιοδοσία με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 104Γ (ΣΕΚ) και του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Δεδομένου ότι οι οικονομικές εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο έχουν αντίκτυπο στις προοπτικές πληθωρισμού μέσα στη ζώνη του ευρώ, μπορούν να επηρεάσουν τις νομισματικές συνθήκες μέσα σε αυτή τη ζώνη. Γι' αυτό, η μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα απαιτεί ενίσχυση της κοινοτικής εποπτείας και του κοινοτικού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ. Επιπλέον, ο στενός συντονισμός συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινότητας που διατυπώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΚ. Για να εξασφαλιστούν η σύγκλιση και η καλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στη ζώνη ευρώ πρέπει να συμμετέχουν στον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον νέο μηχανισμό ισοτιμιών.

Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Άμστερνταμ της 16^{ης} Ιουνίου 1997 για την ανάπτυξη και την απασχόληση επιδιώκει να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ μιας επιτυχούς και βιώσιμης ΟΝΕ, μιας καλά λειτουργούσας αγοράς και της απασχόλησης. Δηλώνει ότι τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν ώστε να συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση και την ανάπτυξη θέτοντας μια σταθερή βάση για την κοινωνική συνοχή. Γι' αυτόν τον σκοπό, ο στενός συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών, που αναφέρεται στα άρθρα 4, 98 και 99 (ΣΕΚ) θα πρέπει να στηριχθεί ιδιαίτερα στις πολιτικές για την απασχόληση.

Η στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση απαιτεί τη σύμπραξη και τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των προγραμμάτων των κρατών μελών και των κοινοτικών προγραμμάτων. Η Κοινότητα συμβάλλει στη γενική

στρατηγική της ανάπτυξης της οικονομίας και της απασχόλησης με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και με την εφαρμογή των κοινών πολιτικών και των δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν και συμπληρώνουν τις εθνικές πολιτικές, με ιδιαίτερη έμφαση σε διάφορες κεντρικές δράσεις με υψηλή προστιθέμενη αξία, που περιλαμβάνει: υποστήριξη για τη γνώση και την καινοτομία στην Ευρώπη, μεταρρύθμιση της πολιτικής για τις εθνικές ενισχύσεις, ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς για τις υπηρεσίες και υποστήριξη για τις προσπάθειες αντιμετώπισης των κοινωνικών συνεπειών των οικονομικών αναδιαρθρώσεων.

Με βάση τη Συνθήκη ΕΚ και τους ειδικούς μηχανισμούς που έχουν συμφωνηθεί, ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών εστιάζεται στις εθνικές πολιτικές, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τη νομισματική και τη χρηματοοικονομική κατάσταση στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, την ισοτιμία του ευρώ, την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς καθώς και τις επενδύσεις, την απασχόληση και την ανάπτυξη στην Κοινότητα. Έτσι, ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών περιλαμβάνει:

- τη στενή επίβλεψη των μακροοικονομικών εξελίξεων στα κράτη μέλη για να εξασφαλιστεί η πρόοδος της σύγκλισης,
- τη συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ και των άλλων νομισμάτων της ΕΕ, θεωρούμενη ως αποτέλεσμα όλων των άλλων οικονομικών πολιτικών,
- την ενισχυμένη επίβλεψη των δημοσιονομικών καταστάσεων και πολιτικών σύμφωνα με τη Συνθήκη και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης,
- την επίβλεψη των εξελίξεων των ονομαστικών και των πραγματικών μισθών σύμφωνα με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών,
- την προσεκτική εξέταση των εθνικών σχεδίων για την απασχόληση, ιδιαίτερα καθόσον αφορά την ενεργητική πολιτική απασχόλησης σύμφωνα με τους προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών,
- την επίβλεψη των διαρθρωτικών πολιτικών των κρατών μελών ως προς τις αγορές εργασίας, προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και των τάσεων του κόστους και των τιμών στο μέτρο που επηρεάζουν την επίτευξη διαρκούς μη πληθωριστικής αύξησης και δημιουργίας θέσεων εργασίας.

11. Επιπτώσεις από την εισαγωγή του ευρώ στην οικονομία.

Η 1^η Ιανουαρίου 2010 ήταν η όγδοη επέτειος του ευρώ σε μορφή φυσικού νομίσματος. Η καθιέρωσή του θεωρείται ευρέως μια ιστορία επιτυχίας. Το δυνατό και σταθερό ευρώ έχει γίνει ένα από τα δύο ηγετικά διεθνή νομίσματα της παγκόσμιας οικονομίας.

Τους πρώτους μήνες χρήσης του ευρώ, οι καταναλωτές στο σύνολό τους δυσκολεύονταν κάθε φορά που καλούνταν να χρησιμοποιήσουν το νέο νόμισμα στις καθημερινές τους συναλλαγές. Η δυσκολία τους προσανατολιζόταν κυρίως στην ανάγκη μετατροπής των τιμών από ευρώ σε δραχμές ώστε να καταλάβουν κατά πόσο το προϊόν που επρόκειτο να αγοράσουν ήταν φθηνό ή ακριβό. Παρ' όλες τις αρχικές δυσκολίες και τους ενδοιασμούς δεν άργησαν, ακόμη και οι πιο δύσπιστοι, να αντιληφθούν τα πραγματικά οφέλη που τους πρόσφερε η χρήση του ευρώ.

11.1. Θετικές επιπτώσεις από την χρήση του ευρώ.

Από την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος διευκολύνονται οι συναλλαγές εντός της ζώνης του ευρώ, καθώς μειώθηκε αισθητά το κόστος μετατροπής των εθνικών νομισματικών μονάδων και ο συναλλαγματικός κίνδυνος από τις μεταβολές των μεταξύ τους ισοτιμιών. Επίσης από την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή (τραπεζογραμμάτια και κέρματα) εξασφαλίστηκε η διαφάνεια των τιμών, η οποία οδηγεί σε μεγαλύτερη συγκρισιμότητά τους και σε αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων σε επίπεδο ζώνης του ευρώ. Με αυτόν τον τρόπο επωφελούνται οι καταναλωτές όχι μόνο άμεσα αλλά και έμμεσα, αφού οι ίδιες οι επιχειρήσεις πρέπει να γίνουν πιο αποτελεσματικές και καινοτόμες προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του νέου οικονομικού περιβάλλοντος.

Τα μέλη της ευρωζώνης ωφελούνται από τη συμμετοχή τους σε έναν ευρύτερο νομισματικό συνασπισμό. Είναι πολύ πιο δύσκολο, για παράδειγμα, για τους κερδοσκόπους να βγάλουν γρήγορα κέρδη από τη συναλλαγή νομισμάτων και με τον τρόπο αυτό να αφαιρέσουν μεγάλο μέρος της πίεσης που επηρεάζει την τιμή. Οι κερδοσκόποι έφεραν χάος στον ΜΣΙ στις αρχές της δεκαετίας του '90 και προκάλεσαν την πτώση αρχικά της αγγλικής λίρας και κατόπιν της ιταλικής λιρέτας, αλλά δεν έχουν, μέχρι τώρα, προκαλέσει μεγάλη ζημιά στο ευρώ. Κατά συνέπεια, η ευρωζώνη είναι πιο ικανή να απορροφάει τις αυξήσεις των τιμών από ό,τι το κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά. Επίσης, η επιρροή του ευρώ εξαπλώνεται. Στο εκτός ευρωζώνης εμπόριο οφείλεται κάτι από το ένα τρίτο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) της ευρωζώνης, όμως οι συναλλαγματικές ισοτιμίες έχουν επίδραση σε αυτό. Ένα δυνατό ευρώ ζημιώνει τους εξαγωγείς και αποθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις στην ευρωζώνη, αλλά βοηθάει τους εισαγωγείς και τις επενδύσεις της ευρωζώνης σε άλλα μέρη του κόσμου.

Για τους πολίτες της ΕΕ τα ταξίδια εντός της ευρωζώνης είναι πολύ πιο εύκολα, χωρίς τις κοπιώδεις αλλαγές νομίσματος. Επίσης, είναι εύκολη πια η σύγκριση τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών, πράγμα που συνεισφέρει στην καλύτερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και στηρίζει τον υγιή ανταγωνισμό, ωφελώντας τους καταναλωτές. Η συνολική σταθερότητα της οικονομίας, και των τιμών την οποία έφερε το ευρώ είναι ευνοϊκή για όλο το οικονομικό κλίμα, από τις οικογένειες έως τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα τρέχοντα νούμερα, εκτιμάται ότι η καθιέρωση του ευρώ έχει ενισχύσει το εμπόριο εντός της περιοχής του ευρώ κατά 5-15%.

Επωφελήθηκαν επίσης οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, των οποίων η εξαγωγική δραστηριότητα εντάθηκε, μιας και το ενιαίο νόμισμα μείωσε αισθητά το κόστος άσκησης τιμολογιακής πολιτικής σε διαφορετικά νομίσματα. Επιπλέον το ευρώ, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των αγορών, έδωσε ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση δημιουργώντας ένα υγιές οικονομικό περιβάλλον, με σταθερότητα τιμών και χαμηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και δημόσιο χρέος, εξασφαλίζοντας χαμηλότερα επιτόκια και αποτελεσματικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων.

Τέλος, το ενιαίο νόμισμα δίνει τη δυνατότητα ακόμη και σήμερα στη ζώνη του ευρώ να παίζει σημαντικό ρόλο στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον και να συνεισφέρει στην εδραίωση της οικονομικής σταθερότητας παγκοσμίως. Αυτό καταδεικνύεται από τη μεγαλύτερη χρήση του ευρώ εκτός των συνόρων της ευρωζώνης, σε σύγκριση με τη χρήση του συνόλου των εθνικών νομισμάτων πριν την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Η διεθνής χρήση του ευρώ περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την έκδοση χρεογράφων σε ευρώ, όπου, με βάση στατιστικά στοιχεία, από τη συνολική έκδοση διεθνών χρεογράφων το 2000, ποσοστό 34% ήταν εκφρασμένο σε ευρώ, έναντι 42% σε δολάρια και μόνο 11% σε γιεν (σε τρέχουσες συναλλαγματικές

ισοτιμίες), τη διακράτηση από διάφορες χώρες (π.χ. τις υποψήφιες για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση χώρες) των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων τους σε ευρώ, τη χρήση του ευρώ για παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος, καθώς και την υιοθέτησή του, σε διαφορετικούς βαθμούς, από 56 χώρες ως νομίσματος-άγκυρας για τη σταθεροποίηση της συναλλαγματικής τους ισοτιμίας.

11.2. Αρνητικές επιπτώσεις από την σταδιακή χρήση του ευρώ στις συναλλαγές.

Σε όλα τα κράτη μέλη που υιοθέτησαν το ευρώ σαν νόμισμά τους, δόθηκε η δυνατότητα σταδιακής χρήσης του στις συναλλαγές. Έτσι κι η Ελλάδα άρχισε την χρήση του από την 1^η Ιανουαρίου 1999 έως και την 1^η Ιανουαρίου 2002, όπου και άρχισε η μόνιμη χρήση του.

Οι επιπτώσεις όμως από την χρήση αυτή του ευρώ αποτελούσαν μία πραγματικότητα στον χρηματοπιστωτικό τομέα για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσά τους και την Ελλάδα. Οι επιπτώσεις αυτές αναφέρονται στην σταδιακή μείωση των εσόδων των τραπεζών από ορισμένες ιδιαίτερα κερδοφόρες, έως τότε, εργασίες, όπως η αγοραπωλησία συναλλάγματος, καθώς επίσης και στο ύψος των προμηθειών από διάφορες εργασίες. Παρατηρήθηκε επίσης μεγάλη αύξηση στον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων, σε συνδυασμό με την ενίσχυση των τάσεων «αποδιαμεσολάβησης», η οποία άσκησε πιέσεις στα περιθώρια τόκων (δηλαδή στη διαφορά μεταξύ των τόκων χορηγήσεων και καταθέσεων). Τέλος, πολύ υψηλό ήταν το κόστος των αναγκαίων φυσικά, λόγω της μετάβασης στο ευρώ, αλλαγών στα λογιστικά συστήματα, στα συστήματα πληροφορικής, ATM κ.λπ.

Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω παραγόντων, τόσο οι ελληνικές τράπεζες όσο και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στο σύνολό του αντιμετώπιζαν μεγάλο κίνδυνο σημαντικής συρρίκνωσης του κύκλου εργασιών και της κερδοφορίας τους. Όχι μόνο εξαιτίας του ανταγωνισμού μεταξύ τους, όπως αναπτύχθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, αλλά και από τις ξένες τράπεζες, εγκατεστημένες ή όχι στην Ελλάδα, ο οποίος αρχικά ήταν ιδιαίτερα έντονος στον τομέα της δανειοδότησης και παροχής υπηρεσιών σε μεγάλες επιχειρήσεις, στη διαχείριση χαρτοφυλακίου και περιουσιακών στοιχείων και στις επενδυτικές τραπεζικές εργασίες.

Τις μικρότερες ανταγωνιστικές πιέσεις υπέστησαν οι τομείς της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης, οι καταθέσεις, η χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και γενικότερα οι λεγόμενες “λιανικές” ή “μικρής αξίας” τραπεζικές συναλλαγές.

12. Τα βασικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος των Εθνικών Τραπεζών.

Τα βασικά όργανα ελέγχου των “οικονομικών” της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το *Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ)* και το *Ευρωσύστημα*.

12.1. Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών.

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, το οποίο ορίζεται στη Συνθήκη, περιλαμβάνει την *Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)* και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες όλων των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διοικείται από τα βασικά όργανα λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ, τα οποία είναι:

- η *Εκτελεστική Επιτροπή*, που απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τέσσερα ακόμη μέλη,
- το *Διοικητικό Συμβούλιο*, το οποίο αποτελείται από τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των χωρών της ζώνης του ευρώ και
- ως τρίτο όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ, το *Γενικό Συμβούλιο*, που αποτελείται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τους 15 διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όταν ξεκίνησε η χρήση του Ευρώ το 1999, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ανέλαβε την πλήρη ευθύνη για τη νομισματική πολιτική σε ολόκληρη την περιοχή του Ευρώ.

Στα καθήκοντά της περιλαμβάνεται ο καθορισμός επιτοκίων αναφοράς και η διαχείριση των αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος της περιοχής του Ευρώ. Η ΕΚΤ διοικείται από έναν πρόεδρο, ο οποίος ορίζεται από το Συμβούλιο κατόπιν διαβούλευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ακόμα και αν το Κοινοβούλιο απορρίψει τον υποψήφιο, το Συμβούλιο μπορεί να τον διορίσει (Economic and Monetary Affairs Committee). Ο βασικός στόχος της ΕΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Καθετί άλλο είναι δευτερεύον σε σχέση με αυτόν τον στόχο. Προς αυτήν την κατεύθυνση ο Πρόεδρος και η Εκτελεστική Επιτροπή παρακολουθούν προσεχτικά τις εξελίξεις των τιμών. Ο πληθωρισμός δεν πρέπει να ξεπεράσει το 2%. Για να κρατήσει την οικονομική της πολιτική σε λογικά επίπεδα, η ΕΚΤ προσπαθεί να παραμείνει ανεξάρτητη από πολιτικές επιρροές.

Ο δεύτερος στόχος της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ είναι ο έλεγχος της ποσότητας του χρήματος που κυκλοφορεί, η οποία ονομάζεται «προσφορά χρήματος M3». Μια μεγάλη αύξηση ενέχει τον κίνδυνο του πληθωρισμού μακροπρόθεσμα. Η τιμή αναφοράς της ΕΚΤ για τη μέση ετήσια αύξηση της M3 είναι 4,5%. Συνήθως σημειώνεται υπέρβαση αυτού του ποσοστού.

Οι γενικές πολιτικές της ΕΚΤ – μέσα στα όρια που τίθενται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ – καθορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο, μεταξύ αυτών και η μηνιαία αναθεώρηση των βασικών επιτοκίων. Το συμβούλιο συνεδριάζει δύο φορές το μήνα και αποτελείται από τα έξι μέλη της εκτελεστικής επιτροπής και από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών της Ευρωζώνης. Οι περισσότερες συνεδριάσεις γίνονται στην έδρα της ΕΚΤ στη Φρανκφούρτη. Κατά καιρούς συμμετέχει και ο Επίτροπος για τα Οικονομικά και Νομισματικά Θέματα.

Η λήψη των καθημερινών αποφάσεων είναι στα χέρια της εκτελεστικής επιτροπής, η οποία αποτελείται από έναν πρόεδρο, ένα αντιπρόεδρο και άλλα τέσσερα μέλη της επιτροπής που ορίζονται από το Συμβούλιο της ΕΕ. Μέχρι να υιοθετηθεί το Ευρώ από όλα τα κράτη μέλη υπάρχει επίσης και ένα Γενικό Συμβούλιο, που αποτελείται από έναν πρόεδρο, έναν αντιπρόεδρο και τους Διοικητές των εθνικών τραπεζών όλων των κρατών μελών της ΕΕ. Ο ρόλος του Γενικού Συμβουλίου είναι να προετοιμάσει τα υπόλοιπα μέλη να υιοθετήσουν το Ευρώ. Η πλευρά της ΕΚΤ που αφορά την οικονομική πολιτική είναι πιο σύνθετη. Σε μια χώρα

που δεν έχει το Ευρώ ως νόμισμα η νομισματική και οικονομική πολιτική μπορούν ακόμα να συντονιστούν. Αυτό σημαίνει, για παράδειγμα, ότι μια χώρα μπορεί να μειώσει τα επιτόκια, ώστε να ενθαρρύνει τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να ξοδεύουν, τονώνοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη. Αν, αντίθετα, τα αυξήσει, θα ενθαρρύνει την αποταμίευση και θα μειώσει την κατανάλωση, το οποίο σημαίνει ότι μια οικονομία όπου ο πληθωρισμός ανεβαίνει μπορεί να τεθεί υπό έλεγχο δια της αύξησης των επιτοκίων.

Αλλά η οικονομική και νομισματική πολιτική δεν είναι απλά μια διαδικασία δύο διαστάσεων. Η αύξηση των επιτοκίων μπορεί επίσης να ενθαρρύνει τις ξένες επενδύσεις, βελτιώνοντας έτσι το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας. Από την άλλη μεριά, η αύξηση των επιτοκίων σημαίνει ότι η κυβέρνηση πρέπει να πληρώσει μεγαλύτερο τόκο για τα χρήματα που δανείζεται η ίδια. Έτσι η ΕΚΤ καλείται να συμβιβάσει και να συντονίσει τα επιτόκια με πολλούς παράγοντες. Η προσπάθεια αυτή περιπλέκεται περαιτέρω από τα αποκλίνοντα ποσοστά πληθωρισμού και τους διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης ανάμεσα στις χώρες του Ευρώ. Ως εκ τούτου, μια ενιαία πολιτική επιτοκίων είναι επισφαλής μα αναπόφευκτη, αφού υπάρχει μόνο ένα βασικό επιτόκιο για 16 χώρες.

Ένα σημαντικό θέμα μέσα στα χρόνια υπήρξε το ζήτημα της διαφάνειας. Μέλη της Επιτροπής για τα Οικονομικά και Νομισματικά Θέματα έχουν διατυπώσει παράπονα ότι η ΕΚΤ παίρνει τις αποφάσεις της κεκλεισμένων των θυρών. Αυτός ο ισχυρισμός διαψεύδεται τακτικά από τον Πρόεδρο της ΕΚΤ, ο οποίος επισημαίνει ότι ο πρόεδρος του Eurogroup (βλέπε παράγραφο 12.3.) συνήθως είναι παρόν στις συνεδριάσεις και ότι ο Πρόεδρος της ΕΚΤ συχνά παρίσταται στις συνελεύσεις του Eurogroup.

Διάφοροι πολιτικοί έχουν απαιτήσει να έχουν μεγαλύτερη επιρροή στον καθορισμό των επιτοκίων (τουλάχιστον, έτσι το βλέπει η ΕΚΤ). Ο Πρόεδρος της ΕΚΤ το έχει ξεκαθαρίσει στο παρελθόν ότι, αν η ΕΚΤ πολιτικοποιούνταν, δεν θα μπορούσε πλέον να διατηρήσει τη σταθερότητα των τιμών. Ο εκλιπών κ. Wim Duisenberg, ο πρώτος πρόεδρος της ΕΚΤ, συνήθιζε να απαντάει σε τέτοιες απαιτήσεις: «Ακούμε τι λένε (οι πολιτικοί), αλλά δεν τους ακούμε».

12.2. Ευρωσύστημα.

Το **Ευρωσύστημα**, το οποίο δεν ορίζεται στη Συνθήκη, απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών της ζώνης του ευρώ και έχει κύριο στόχο του τη διατήρηση μεσοπρόθεσμα της σταθερότητας των τιμών, που νοείται ως ετήσιος πληθωρισμός που δεν υπερβαίνει το 2%. Το Ευρωσύστημα διοικείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και την Εκτελεστική Επιτροπή της ΕΚΤ.

12.3. Η Ευρωμάδα (Eurogroup – Euro 12).

Η **Ευρωμάδα** είναι το άτυπο όργανο (καθώς η ύπαρξη και λειτουργία της δεν προβλέπεται από την Συνθήκη) στο οποίο συναντώνται οι υπουργοί Οικονομικών των χωρών της ευρωζώνης. Στόχος αυτών είναι η βελτίωση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, η εποπτεία των δημοσιονομικών και οικονομικών πολιτικών των χωρών της ευρωζώνης και η εκπροσώπηση του Ευρώ σε διεθνή νομισματικά φόρουμ.

Είναι γεγονός, πάντως, ότι η Ευρωζώνη αποκτά ολοένα περισσότερη οντότητα και κύρος στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτι που υποστηρίζεται σθεναρά και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που γίνεται ολοένα και περισσότερο αποδεκτή από τις εκτός ζώνης χώρες.

13. Ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ.

Με τη δημιουργία της νομισματικής ένωσης, η ευθύνη για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής μεταβιβάστηκε από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, όπως και οι Διοικητές των υπολοίπων εθνικών κεντρικών τραπεζών της ζώνης του ευρώ, συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων νομισματικής πολιτικής στα πλαίσια του Διοικητικού Συμβουλίου με δικαίωμα μίας ψήφου.

Αντίθετα με τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής που γίνεται σε εθνικό επίπεδο, η εφαρμογή της γίνεται κατά κανόνα αποκεντρωτικά, σε εθνικό επίπεδο, με ευθύνη της Ελλάδος για τη χώρα μας. Στα πλαίσια της άσκησης νομισματικής πολιτικής, η Τράπεζα της Ελλάδος διενεργεί πράξεις ανοικτής αγοράς με τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα και παρέχει τις πάγιες διευκολύνσεις οριακής χρηματοδότησης και αποδοχής καταθέσεων.

Για τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής χρησιμοποιείται το σύστημα Ερμής, το οποίο έχει διασυνδεθεί με το ευρωπαϊκό σύστημα πληρωμών σε ευρώ TARGET. Την επίβλεψη του συστήματος Ερμής, καθώς και την παροχή ενδοημερήσιας ρευστότητας έναντι τίτλων στα συμμετέχοντα πιστωτικά ιδρύματα, έχει αναλάβει η Τράπεζα της Ελλάδος.

Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος διαχειρίζεται μέρος του συναλλαγματικού αποθέματος της ΕΚΤ, καθώς και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα που δεν έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ, αλλά παραμένουν στην κατοχή της. Μπορεί ακόμη να συμμετέχει σε παρεμβάσεις του Ευρωσυστήματος στις αγορές συναλλάγματος με στόχο τον επηρεασμό της ισοτιμίας του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων.

Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος εκτυπώνει τραπεζογραμμάτια και κέρματα (τα τελευταία για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου), με την έγκριση του Ευρωσυστήματος, ασκεί την εποπτεία του πιστωτικού συστήματος, ενώ εξακολουθεί να λειτουργεί ως ταμίας και εντολοδόχος του Δημοσίου, πάντα σύμφωνα με τους περιορισμούς που προκύπτουν από τη συμμετοχή της στο Ευρωσύστημα και από τη Συνθήκη (π.χ. απαγόρευση νομισματικής χρηματοδότησης). Στα πλαίσια της τελευταίας αυτής αρμοδιότητάς της, η Τράπεζα της Ελλάδος διατηρεί την ευθύνη λειτουργίας του Συστήματος Διαχείρισης Τίτλων με λογιστική Μορφή και της Ηλεκτρονικής Δευτερογενούς Αγοράς Τίτλων.

14. Ο καθορισμός των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων στην ζώνη του ευρώ, τα πρώτα χρόνια ένταξης της Ελλάδας, και οι επιπτώσεις από τις μεταβολές τους.

Ο καθορισμός των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά, δηλαδή σε αυτήν που αναφέρεται σε συναλλαγές μεταξύ τραπεζών, είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του Ευρωσυστήματος, το οποίο βασιζόμενο σε ανάλυση των οικονομικών συνθηκών στο σύνολο της ζώνης του ευρώ διαμορφώνει τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια της αγοράς.

Όσο αναφορά τα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων, τα οποία καθορίζουν οι τράπεζες για τους πελάτες τους, δεν εξαρτώνται μόνο από το κόστος δανεισμού των τραπεζών στη διατραπεζική αγορά. Σε αυτόν τον τομέα παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες όπως η φερεγγυότητα του πελάτη, η πληροφόρηση για τις τοπικές συνθήκες που έχει στη διάθεσή της τράπεζα, το λειτουργικό της κόστος κ.λπ.

14.1. Θετικές επιπτώσεις από την μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων στα πλαίσια του Ευρωσυστήματος.

Από τους πρώτους κιάλας μήνες της ένταξης της δραχμής, το Μάρτιο του 1998, στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, που αποτελούσε βασική προϋπόθεση για την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ, τα επιτόκια χορηγήσεων έχουν παρουσιάσει σημαντική μείωση σαν αποτέλεσμα της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Σε πραγματικούς αριθμούς τώρα, τον Δεκέμβριο του 2000 το επιτόκιο βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων διαμορφώθηκε σε 10,2% από 15,6% τον Μάρτιο του 1998, ενώ ανάλογη ήταν η μείωση και άλλων δανειακών επιτοκίων, των στεγαστικών δανείων κ.λπ. Η μείωση αυτή των επιτοκίων συνεχίστηκε και μετά την ένταξη της Ελλάδας στη Νομισματική Ένωση, με αποτέλεσμα το επιτόκιο βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων τον Ιανουάριο του 2002 να διαμορφωθεί σε 7,7%.

Τα χαμηλά επιτόκια χορηγήσεων δίνουν ώθηση στην επενδυτική δραστηριότητα και θέτουν τα θεμέλια για υψηλούς και σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Συγκεκριμένα, σημαντικά οφέλη από τη μείωση των επιτοκίων αποκομίζουν οι δανειζόμενοι, των οποίων η αγοραστική δύναμη, δηλαδή το πραγματικό τους εισόδημα, αυξάνεται από τη μείωση των δόσεων για την εξυπηρέτηση των δανείων τους.

14.2. Επιπτώσεις, από την μείωση των επιτοκίων καταθέσεων, για τους αποταμιευτές.

Κατά τη διάρκεια του 2000 τα τραπεζικά επιτόκια στην Ελλάδα μειώθηκαν σημαντικά (το επιτόκιο ταμειωτηρίου μειώθηκε από 7,5% τον Ιανουάριο του 2000 σε 3,8% τον Δεκέμβριο του 2000), καθώς συνέκλιναν προς τα αντίστοιχα της ζώνης του ευρώ. Η μείωση των τραπεζικών επιτοκίων συνεχίστηκε και το 2001, αν και με χαμηλότερους ρυθμούς (το επιτόκιο ταμειωτηρίου διαμορφώθηκε σε 1,7% τον Ιανουάριο του 2002).

Την μείωση αυτή των επιτοκίων καταθέσεων οι αποταμιευτές δεν την υποδέχθηκαν θετικά, στην αρχή τουλάχιστον, αφού δεν άργησαν να αντιληφθούν ότι παράλληλος στόχος του Ευρωσυστήματος ήταν να διατηρεί τον πληθωρισμό σε επίπεδο κάτω του 2% σε μεσοπρόθεσμη βάση και συνεπώς σε πραγματικούς όρους οι

αποδόσεις των καταθέσεων παραμένουν ικανοποιητικές. Εξάλλου, το επιτόκιο για προθεσμιακές καταθέσεις εξακολουθεί να είναι σχετικά υψηλότερο (για καταθέσεις προθεσμίας 12 μηνών τον Ιανουάριο του 2002 ήταν 2,4%).

Επιπλέον, η απελευθέρωση της αγοράς κεφαλαίων έχει δώσει τη δυνατότητα για τοποθετήσεις σε επενδυτικά προϊόντα σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε τρίτες χώρες, ενώ η ανάπτυξη εναλλακτικών επενδυτικών προϊόντων και στην εγχώρια αγορά (π.χ. αμοιβαία κεφάλαια) δημιουργεί μία ποικιλία νέων διεξόδων για τους αποταμιευτές.

15. Σκεπτικισμός για την Ευρωζώνη.

Πολλοί άνθρωποι, κυρίως οι ηλικιωμένοι, τείνουν ακόμη να μετατρέπουν τα ευρώ στο παλιό τους νόμισμα, ειδικά όταν πρόκειται για μεγάλα ποσά. Το Νοέμβριο του 2006 η Deutsche Bundesbank (Ομοσπονδιακή Τράπεζα της Γερμανίας) δημοσίευσε μια δημοσκόπηση, σύμφωνα με την οποία το 77% των Γερμανών πολιτών εξακολουθούν να λογαριάζουν σε μάρκα. Το 94% από αυτούς δεν είχαν ιδέα ότι τα χαρτονομίσματα των 500 ευρώ είναι μοβ και το 74% δεν συμπαθούν καθόλου τον ηλεκτρονικό έλεγχο γνησιότητας που γίνεται όταν πληρώνουν με χαρτονομίσματα των 100 ευρώ. Ακόμα και σήμερα περισσότερα από 14,4 δισεκατομμύρια Γερμανικά Μάρκα (γύρω στα 7,2 δισεκατομμύρια ευρώ) είναι κρυμμένα σε ντουλάπια και κάλτσες. Φαίνεται ότι κάποιοι Γερμανοί πολίτες δεν εμπιστεύονται το νέο τους νόμισμα και, αφού μπορούν πάντα να ανταλλάξουν δωρεάν το παλιό μάρκο στις ομοσπονδιακές τράπεζες, δεν υπάρχει βιασύνη. Αυτό είναι ίσως ενδεικτικό ενός γενικού επιπέδου επιφύλαξης από μέρους των Ευρωπαίων, αλλά είναι επίσης ένα σύμπτωμα δυσπιστίας που έχουν πολλά κράτη μέλη απέναντι στην ΕΕ.

Ο κύριος φόβος που εμπνέει το ευρώ είναι η άνοδος των τιμών – ο οποίος σε μεγάλο βαθμό τροφοδοτήθηκε από τα ρεπορτάζ που ακολούθησαν την αλλαγή σε ευρώ το 2002. Ο μέσος πολίτης μπορούσε να κάνει μια χοντρική μετατροπή από το παλιό νόμισμα στο καινούργιο. Αλλά μόνο εκείνοι που συστηματικά σημείωναν τις τιμές είχαν μια ακριβή εικόνα της αλλαγής των τιμών σε ένα ευρύ φάσμα αγαθών. Στην πράξη, επομένως, οι πολίτες αποκόμισαν μια εντύπωση αλλαγής των τιμών από έναν μικρό αριθμό καθημερινών, χαμηλής αξίας αγαθών – έναν καφέ ή μια μπίρα, ένα καρβέλι ψωμί, μια εφημερίδα κ.λπ. – των οποίων τις τιμές θυμόντουσαν. Τα αντικείμενα χαμηλής αξίας που αγοράζονται καθημερινά και οι τιμές μερικών υπηρεσιών έχουν σημειώσει μεγαλύτερη αύξηση στην τιμή από ό,τι τα αγαθά και οι υπηρεσίες υψηλότερης τιμής. Οι αγορές χαμηλής αξίας φαίνονται να έχουν μεγάλη διαφορά όταν οι τιμές στρογγυλοποιούνται, όπως συμβαίνει στις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης. Οι στρογγυλεμένες τιμές κάνουν πιο εύκολη τη ζωή και του αγοραστή και του πωλητή (τα νομίσματα του 1 και των 2 λεπτών έχουν πάψει να παράγονται στην Ολλανδία και στη Φινλανδία, παρότι παραμένουν σε νόμιμη χρήση), αλλά τείνουν να δίνουν εσφαλμένες εντυπώσεις όσον αφορά τη σχετική αξία του ευρώ.

Υπό αυτό το πρίσμα, υπάρχει και ένα άλλο φαινόμενο: όσο μεγαλύτερη ιστορία έχει η χρήση του παλιού νομίσματος, τόσο πιο δυνατή είναι η αίσθηση ότι οι τιμές έχουν ανέβει. Ο λόγος γι' αυτό είναι ότι οι σημερινές τιμές σε ευρώ συγκρίνονται με τις τιμές του παρελθόντος. Συχνά, όμως, παραβλέπεται το γεγονός ότι με το παλαιότερο νόμισμα θα υπήρχαν υψηλότερες τιμές λόγω πληθωρισμού.

Τη γενική εντύπωση διαψεύδουν έρευνες που έχουν διεξαχθεί για λογαριασμό της Κομισιόν, οι οποίες έχουν δείξει ότι, συνολικά, η αλλαγή σε ευρώ δεν έφερε

σημαντικές αυξήσεις στις τιμές. Συνολικά η επίδραση της αλλαγής του νομίσματος στις τιμές ήταν κατά μέσο όρο μικρότερη από 0,3%.

Μερικά νέα κράτη μέλη σκέφτονται να κάνουν δημοψηφίσματα για το αν θα ενταχθούν στην Ευρωζώνη όταν θα ικανοποιήσουν τα κριτήρια σύγκλισης. Η Δανία και η Σουηδία έχουν διεξάγει δημοψηφίσματα για την είσοδο στο ευρώ από το 1999, με αρνητικά αποτελέσματα κάθε φορά.

Τον Ιούνιο του 2005 το περιοδικό Stern ανέφερε ότι το 56% των Γερμανών ερωτηθέντων δήλωσαν ότι θα έβλεπαν θετικά μια επιστροφή στο μάρκο. Μερικοί Ιταλοί πολιτικοί ζήτησαν την αποχώρηση της Ιταλίας από το ευρώ – ο πιο γνωστός από αυτούς είναι ο Silvio Berlusconi. Η σχισματική «Λίγκα του Βορρά» της Ιταλίας πρότεινε να διεξαχθεί δημοψήφισμα με θέμα την επιστροφή της Ιταλίας στη λιρέτα, και πολλά ακροδεξιά κόμματα στην ΕΕ ζήτησαν την επιστροφή στα εθνικά νομίσματα, αν και αυτά ενδιαφέρονται περισσότερο για τον εθνικισμό παρά για την ΟΝΕ και την επιτυχία του ευρώ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από την πλευρά της, έχει αποκλείσει την δυνατότητα εγκατάλειψης του νέου νομίσματος από οποιαδήποτε χώρα της Ευρωζώνης. Το ευρώ ήρθε για να μείνει, καθώς τα οφέλη υπερτερούν κατά πολύ από τα προβλήματα, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

16. Απολογισμός και προοπτικές της ΟΝΕ.

Όπως συνέβη με την πρώτη προσπάθεια εγκαθίδρυσης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη, το 1971, η θέση σε κυκλοφορία του ευρώ έγινε μέσα σε πολύ αντίξοχη οικονομική και νομισματική διεθνή συγκυρία: τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Νέα Υόρκη και τη Μαδρίτη, την πολύ σημαντική υποτίμηση του δολαρίου, τους πολέμους στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ στη γειτονιά της Ευρώπης και τις υψηλές τιμές του πετρελαίου, σχετιζόμενες αρκετά με αυτούς τους πολέμους. Μέσα σε αυτή την κακή παγκόσμια συγκυρία, οι οικονομίες της Ευρωζώνης αντιμετώπισαν μη αναμενόμενες δυσκολίες, οφειλόμενες βασικά σε εξωτερικούς παράγοντες: τον ισχυρό ανταγωνισμό στις παγκόσμιες αγορές από επιχειρήσεις εργαζόμενες με υποτιμημένα νομίσματα· τον επίσης ισχυρό ανταγωνισμό από χώρες που εφαρμόζουν κοινωνικό ντάμπινγκ, δηλαδή χώρες με μηδαμινή κοινωνική προστασία και επομένως με πολύ χαμηλό εργατικό κόστος· υψηλές τιμές του εισαγόμενου πετρελαίου· και τελευταίο και σπουδαιότερο την ασταθή κατάσταση στη Μέση Ανατολή. Μέσα σε αυτή την αντίξοχη διεθνή συγκυρία, το ευρώ προστάτησε τις οικονομίες της Ευρωζώνης από ανταγωνιστικές υποτιμήσεις, υψηλό πληθωρισμό και αυξημένες τιμές των εισαγομένων προϊόντων, άνω του 60% των οποίων προέρχονται από άλλες χώρες αυτής της ζώνης. Είναι πολύ πιθανό ότι, αν οι ευρωπαϊκές οικονομίες δεν διέθεταν την ασπίδα του ευρώ, θα βρίσκονταν σε πολύ χειρότερη θέση από εκείνη που βρέθηκαν, όταν το ευρώ έγινε το ισχυρότερο νόμισμα του κόσμου.

Παρά την αντίξοχη διεθνή συγκυρία, η δεύτερη προσπάθεια δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη στέφθηκε αναμφισβήτητα με επιτυχία, δεδομένων ιδίως των προβλημάτων περάσματος στο νέο νόμισμα. Εκτός από ιστορικό γεγονός η εισαγωγή του ευρώ ήταν επίσης και μια στρατηγική, διοικητική και πρακτική πρόκληση χωρίς προηγούμενο. Τα μηχανήματα αυτόματης ανάληψης τραπεζογραμματίων (ATMs) έπρεπε να εφοδιαστούν με ευρώ. Πολλά εκατομμύρια αυτόματων μηχανημάτων πώλησης και πολλές εκατοντάδες χιλιάδες μηχανημάτων αυτόματης ανάληψης χαρτονομισμάτων έπρεπε να προσαρμοστούν

αναλόγως. Περίπου 15 δισεκατομμύρια χαρτονομίσματα και 50 δισεκατομμύρια κέρματα ευρώ αντικατέστησαν σε διάστημα λίγων εβδομάδων μια ισοδύναμη ποσότητα εθνικών κερμάτων και χαρτονομισμάτων σε δώδεκα διαφορετικές χώρες, όπου κατοικούν περίπου 310 εκατομμύρια άνθρωποι.

Οι πολίτες και οι επιχειρήσεις αντιμετώπισαν επίσης σημαντικά προβλήματα προσαρμογής των συνηθειών τους στο νέο νόμισμα. Για τους πολίτες τα προβλήματα ήταν κυρίως ψυχολογικά. Όφειλαν να απαρνηθούν τους συναισθηματικούς δεσμούς τους με εθνικά νομίσματα, ορισμένα εκ των οποίων είχαν μεγάλη αίγλη, όπως το γερμανικό μάρκο, και άλλα είχαν μεγάλη ηλικία, όπως η δραχμή που είχε γεννηθεί πριν από 26 αιώνες. Οι καταναλωτές όφειλαν να εξοικειωθούν με το ευρώ και να προσαρμοστούν σε μια νέα κλίμακα αξιών. Οι έμποροι έπρεπε να αναγράφουν τις τιμές και να δίνουν ρέστα σε ευρώ. Οι επιχειρήσεις έπρεπε να προσαρμόσουν τον εξοπλισμό τους, να προετοιμαστούν ώστε να χρησιμοποιούν ένα νέο νόμισμα και να επωφεληθούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο από τον αυξημένο ανταγωνισμό στα πλαίσια της μεγάλης αγοράς, που οφείλεται στη βελτίωση της διαφάνειας των τιμών. Παρά τις δυσκολίες και τις καταστροφικές προφητείες των “Κασσάνδρων”, το ευρώ κυκλοφόρησε με επιτυχία, χάρη σε μια εξαιρετική συνεργασία και καλό προγραμματισμό των εθνικών και ευρωπαϊκών αρχών.

Επιπλέον, παρά τη μεγάλη πρόοδο της πολυεθνικής ολοκλήρωσης που σήμανε η ONE, οι εθνικές κυριαρχίες δεν υπέφεραν ιδιαίτερα. Τα κράτη μέλη, τα οποία περνούν στο τρίτο στάδιο της ONE, χάνουν, βέβαια, την αυτονομία της νομισματικής πολιτικής τους, εφόσον δεν διαθέτουν πλέον την ελευθερία χειρισμού των δυο βασικών εργαλείων αυτής της πολιτικής, της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νομίσματος και των επιτοκίων (ελευθερία, την οποία όμως είχαν ήδη χάσει κατά μεγάλο μέρος λόγω της αλληλεξάρτησης των ευρωπαϊκών οικονομιών). Συγχρόνως, όμως, χάνουν την ευθύνη της διατήρησης της ισοτιμίας του νομίσματος τους και της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών τους, μα αντάλλαγμα τον καταμερισμό της ευθύνης ως προς την ισοτιμία του ευρώ σχετικά με τα νομίσματα τρίτων χωρών και ως προς την ισορροπία του συλλογικού ισοζυγίου πληρωμών των χωρών της ζώνης ευρώ. Πάντως η πειθαρχία του ισοζυγίου πληρωμών αφορά όλες τις χώρες της ζώνης και απαιτεί τον στενό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών.

Η σταθερότητα των τιμών, που είναι απαραίτητος όρος της καλής λειτουργίας της ONE, ευνοεί την ανάπτυξη, επιτρέποντας, π.χ. στο μηχανισμό των τιμών να επενεργεί στην καλύτερη κατανομή των πόρων. Οι εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές και επομένως τα δημόσια έσοδα και οι δαπάνες υποβάλλονται σε πειθαρχία που αποφασίστηκε στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ιδίως ως προς τον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο του σχεδόν ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού. Χάρη στην εξάλειψη των επιβαρύνσεων για τον συναλλαγματικό κίνδυνο και τον πληθωρισμό, τα επιτόκια διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα και αυτό παρουσιάζει σημαντικά οφέλη για τους εθνικούς προϋπολογισμούς των κρατών μελών, οφέλη που θα υπερκεράσουν την απώλεια εσόδων από την έκδοση νομίσματος. Το πιο άμεσο στατικό όφελος της ONE είναι η εξάλειψη όλων των εξόδων των συναλλαγών που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση πολλών νομισμάτων, εξόδων που αντιπροσώπευαν άλλοτε 0,3 με 0,4% του ΑΕΠ της Ένωσης. Αυτό το όφελος είναι άμεσα αντιληπτό από τους ταξιδιώτες, οι οποίοι έχαναν σημαντικά ποσά κατά την ανταλλαγή των νομισμάτων τους με τα νομίσματα των χωρών που επισκέπτονταν. Τα μεσοπρόθεσμα «δυναμικά» οφέλη, που δεν μπορούν να μετρηθούν άμεσα, θα είναι δύο ειδών: αυτά που θα προέρχονται από αυξημένη παραγωγικότητα και εκείνα που θα συνδέονται με την προοδευτική εξάλειψη των αβεβαιοτήτων των συνδεόμενων ιδίως με την εξέλιξη των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Ενισχυμένη από την πρόοδο που έχουν επιτύχει τα κράτη μέλη ως προς την οικονομική σύγκλιση (εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών, χαμηλό πληθωρισμό και ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών) καθώς και τους μηχανισμούς στενού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν για τη μετάβαση στο ευρώ, η οικονομική και νομισματική ένωση έχει, πράγματι, καταστήσει τη ζώνη ευρώ ένα κέντρο σταθερότητας μέσα σε έναν κόσμο που ταλαιπωρείται από διαρκείς νομισματικές κρίσεις. Επιπλέον, το ευρώ επιτρέπει μια καλύτερη ισορροπία του διεθνούς νομισματικού συστήματος, το οποίο κυριαρχείται εδώ και πενήντα χρόνια από το δολάριο, που χρησιμεύει σαν νόμισμα αναφοράς για σχεδόν το 60% του διεθνούς εμπορίου, ενώ οι αμερικανικές εξαγωγές αντιπροσωπεύουν περίπου το 12% των παγκόσμιων εξαγωγών. Η οικονομική και εμπορική ισχύς της (18% των παγκόσμιων εξαγωγών), δίνει στην Ένωση τη δυνατότητα να πάρει ενεργό μέρος στη μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού και χρηματοοικονομικού συστήματος. Η μεταρρύθμιση πρέπει ιδίως να αφορά τους τρόπους πρόληψης και διαχείρισης των κρίσεων, τη διακυβέρνηση του διεθνούς νομισματικού και χρηματοοικονομικού συστήματος, την επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια και τη μείωση του χρέους των αναπτυσσόμενων χωρών.

Πάντως, η οικονομική και νομισματική ένωση βρίσκεται ακόμη σε δοκιμαστική φάση. Δεν είναι πλήρης και εδραιωμένη. Υποφέρει ιδίως από μια ανισορροπία μεταξύ της ισχυρής νομισματικής και της ασθενούς οικονομικής πτέρυγας της. Η ζώνη του ευρώ είναι μια νομισματική ένωση που λειτουργεί με μια ενιαία νομισματική πολιτική και με συντονισμένες αλλά αποκεντρωμένες οικονομικές πολιτικές. Ενώ η διαχείριση της νομισματικής πολιτικής εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, οι οικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές εμπίπτουν στην εθνική αρμοδιότητα. Όμως, στην ενοποιημένη νομισματική και οικονομική ζώνη, οι μεμονωμένες δημοσιονομικές παρεκκλίσεις και η ανεπαρκής συγκράτηση του πληθωρισμού σε ορισμένα κράτη μέλη έχουν συλλογικό κόστος, το οποίο υφίστανται όλα τα κράτη που μοιράζονται το ίδιο νόμισμα. Χρειάζεται συνεπώς να ενισχυθούν οι μηχανισμοί συντονισμού της οικονομικής, ιδίως της δημοσιονομικής πολιτικής, και να βελτιωθεί η παρακολούθηση και η αξιολόγηση των οικονομικών τάσεων στη ζώνη του ευρώ, ιδίως του πληθωρισμού, της εξέλιξης των μισθών, των επενδύσεων και της ισοτιμίας του ευρώ.

Οι ευρωπαϊκές οικονομίες υπέφεραν πολύ από την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, η οποία άρχισε, με τα επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια και τους «τοξικούς» χρηματιστηριακούς τίτλους που στηρίζονται σε αυτές τις επισφαλείς υποθήκες, στις Ηνωμένες Πολιτείες στα μέσα του 2008, και χτύπησε σύντομα όλο τον κόσμο. Ως αποτέλεσμα αυτών των εξωτερικών και απρόβλεπτων περιστάσεων, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πλήγηκαν από την ύφεση και τα αυξανόμενα επίπεδα ανεργίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών των 11 και 12 Δεκεμβρίου 2008, το οποίο υιοθέτησε το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας δήλωσε ότι δεδομένου του μεγέθους της κρίσης, τα μέτρα στήριξης της ζήτησης θα έπρεπε να επιδιώκουν άμεσα αποτελέσματα, να είναι χρονικώς περιορισμένα και να αφορούν τους πλέον θιγόμενους και πιο σημαντικούς τομείς σε σχέση με τη δομή της οικονομίας (π.χ. την αυτοκινητοβιομηχανία και τον οικοδομικό τομέα). Τα μέτρα αυτά θα έπρεπε να συνοδεύονται από αυξημένες προσπάθειες για την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του κοινοτικού προγράμματος της Λισαβόνας για την περίοδο 2008-2010. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα έπρεπε να στοχεύουν αυξημένη χρηματοδότηση των επενδύσεων και των υποδομών, βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, μεγαλύτερη υποστήριξη των ΜΜΕ και προαγωγή της απασχόλησης, της καινοτομίας, της έρευνας και ανάπτυξης καθώς και της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Στις 28 Ιανουαρίου 2009, η Επιτροπή υιοθέτησε «κεφάλαια κατά χώρα» και συστάσεις ως προς τη στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Αυτές οι συστάσεις θα έπρεπε επίσης να εξασφαλίζουν ότι το ευρωπαϊκό σχέδιο οικονομικής ανάκαμψης θα εφαρμοζόταν κατά τρόπο που να αντιμετωπίζει την οικονομική κρίση αλλά προσβλέποντας στο μέλλον. Ως προς τα δημόσια οικονομικά των χωρών μελών της ευρωζώνης, η Επιτροπή θα αξιολογούσε τη συμβατότητα των ενημερωμένων προγραμμάτων σταθερότητας με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η εύθραυστη οικονομική κατάσταση υπογράμμισε την ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι εναπομένουσες δομικές αδυναμίες στις αγορές προϊόντων και εργασίας των κρατών μελών, οι οποίες είναι ουσιαστικές για την προσαρμογή μέσα στη νομισματική ένωση.

3^ο Μέρος

Η άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

1. Εισαγωγή

Η οικονομική πολιτική αποτελούσε ανέκαθεν το κατεξοχήν πεδίο αντιπαράθεσης των οικονομολόγων, αφού το βασικό σημείο διαφωνίας είναι το κατά πόσο οι αγορές αντιδρούν αποτελεσματικά στα μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση ή όχι. Από την εποχή του Adam Smith είχε γίνει δεκτό ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου η αγορά δεν μπορεί από μόνη της να δώσει τις επιθυμητές, από κοινωνική άποψη, λύσεις και επομένως είναι αναγκαία η παρέμβαση του κράτους.

Στην περίοδο μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η ενεργός άσκηση μακροοικονομικής πολιτικής μέσα από το συνδυασμό νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής βοήθησε τις χώρες να ανακάμψουν και να μπουν σε τροχιά σταθερής και υψηλής ανάπτυξης. Η συνταγή αυτή φαίνεται να εξάντλησε τις δυνατότητές της στη δεκαετία του 1970, οπότε άρχισε και πάλι η μεγάλη αντιπαράθεση απόψεων για το ρόλο της μακροοικονομικής πολιτικής αλλά και το ρόλο του κράτους γενικότερα.

Στην περίοδο του 1960 το ΚΕΠΕ πρωταγωνίστησε στη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα και έπαιξε σημαντικό ρόλο με την εκπόνηση πενταετών προγραμμάτων αλλά και τις μελέτες και εκθέσεις του, γενικότερα. Από τότε, όμως, πολλά έχουν αλλάξει. Το υπόδειγμα της μικρής κλειστής οικονομίας, που κυριαρχούσε τη δεκαετία του 1960 έχει αντικατασταθεί από το υπόδειγμα της μικρής ανοικτής οικονομίας και επιπλέον η Ελλάδα είναι και μέλος όχι μόνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της Ευρωζώνης. Το πλαίσιο, επομένως, άσκησης της οικονομικής πολιτικής δεν είναι μόνο διαφορετικό αλλά και εντελώς νέο. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία έχουμε ένα αριθμό κρατών που αυτοβούλως έχουν αποφασίσει να εγκαταλείψουν την εθνική τους πολιτική στο νόμισμα και να υιοθετήσουν ένα κοινό νόμισμα, με τη νομισματική πολιτική να ασκείται από μια ανεξάρτητη, υπερεθνική, Κεντρική Τράπεζα.

Με δεδομένο ότι η άσκηση της νομισματικής πολιτικής έχει ανατεθεί στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ανέκυψε η ανάγκη για τον προσδιορισμό ενός κοινού πλαισίου για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής. Η διατήρηση ενός σταθερού και αξιόπιστου νομίσματος επέβαλε την ανάγκη να τεθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ασκείται η δημοσιονομική πολιτική, η οποία παραμένει αποκεντρωμένη στα κράτη μέλη. Το βασικό πλαίσιο για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής προσδιορίζεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η Συνθήκη και ιδιαίτερα το ΣΣΑ υπήρξαν το αποτέλεσμα μακρών και επίπονων διαπραγματεύσεων, με τελική επικράτηση των Γερμανικών απόψεων, που θεωρούσαν ότι η σταθερότητα είχε μεγαλύτερη σημασία από την ευελιξία και την ανάπτυξη.

2. Η κοινή οικονομική πολιτική της ΕΕ.

Στο οικονομικό όπως και στο νομισματικό πεδίο, τα κράτη μέλη που υπέγραψαν τη Συνθήκη της Ρώμης δεν ήταν διατεθειμένα να εκχωρήσουν από την αρχή τα κυριαρχικά δικαιώματά τους στην Κοινότητα. Περιορίστηκαν να ορίσουν τους στόχους τους οποίους θα έπρεπε να επιδιώκουν οι εθνικές οικονομικές πολιτικές, και οι οποίοι ήταν ιδίως η πλήρης απασχόληση, η σταθερότητα των τιμών και του νομίσματος και η ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών. Η επεξεργασία και η εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής ανήκαν, όμως, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Η Συνθήκη της Ρώμης έκρινε σκόπιμο να θεωρούν τα κράτη μέλη τη συγκυριακή τους πολιτική σαν θέμα κοινού ενδιαφέροντος. Το άρθρο 103 τους επέτασσε να διαβουλευθούν μεταξύ τους και με την Επιτροπή ως προς τα μέτρα που θα έπρεπε να παίρνουν ανάλογα με τις περιστάσεις. Σε εφαρμογή αυτής της διάταξης της Συνθήκης ΕΟΚ, το Συμβούλιο δημιούργησε μια *επιτροπή οικονομικής πολιτικής* για τον συντονισμό των βραχυπρόθεσμων οικονομικών και χρηματοοικονομικών πολιτικών [Απόφαση 2000/604]. Αυτή η επιτροπή αποτελείται από έναν εκπρόσωπο κάθε κράτους μέλους και έναν εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχει ως αποστολή να προετοιμάζει τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Οικονομικών και Χρηματοοικονομικών Υποθέσεων (ECOFIN). Πρέπει επίσης να εξασφαλίζει μια αμοιβαία και διαρκή πληροφόρηση επί των αποφάσεων ή μέτρων που σχεδιάζονται από τα κράτη μέλη και που μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις επί των οικονομικών των κρατών μελών ή επί της εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας ενός κράτους μέλους ή που μπορούν να προκαλέσουν μια σημαντική διάσταση μεταξύ της εξέλιξης της οικονομίας ενός κράτους και των οικονομικών στόχων που έχουν οριστεί από κοινού.

Η κοινοτική οικονομική πολιτική δεν ξεκίνησε πραγματικά παρά μόνον μετά το ψήφισμα των κρατών μελών να προωθήσουν την οικονομική και νομισματική ένωσή τους. Περισσότερο από τις άλλες κοινές πολιτικές, η οικονομική πολιτική είναι απαραίτητη για την πραγματοποίηση αυτής της ένωσης, εφόσον είναι το ένα από τα δύο σκέλη της. Η αποστολή που της ανατέθηκε από το *ψήφισμα του Συμβουλίου* και των εκπροσώπων των κρατών μελών της 22^{ης} Μαρτίου 1971, σχετικά με τη σταδιακή πραγματοποίηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, ήταν η σύγκλιση των οικονομικών των κρατών μελών, αποστολή ιδιαίτερα δύσκολη αν αναλογιστεί κανείς τα συγκυριακά και τα διαρθρωτικά προβλήματα και τις διαφορές των κρατών μελών πριν από την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Η εμπειρία που αποκτήθηκε όμως, κατά την διάρκεια αυτής της αποτυχημένης επιχείρησης ήταν πολύτιμη για τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής.

3. Τι σημαίνει νομισματική πολιτική και από ποιους ασκείται.

Με τον όρο *νομισματική πολιτική* εννοούμε το σύνολο των μέτρων που λαμβάνει το κράτος και επηρεάζει την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί στην αγορά.

Οι σχετικές με τη νομισματική πολιτική διατάξεις περιλαμβάνονται στα άρθρα 105 έως 111 (πρώην άρθρα 105 έως 109) της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Η λειτουργία της περιλαμβάνει διάφορες διαδικασίες λήψης αποφάσεων ανάλογα με τα εξεταζόμενα θέματα, όπως:

- τη διαδικασία συνεργασίας σε διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την έκδοση κερμάτων από τα κράτη μέλη,
- την ειδική πλειοψηφία του Συμβουλίου έπειτα από σύσταση είτε της ΕΚΤ είτε της Επιτροπής μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ, για τον καθορισμό των προσανατολισμών της συναλλαγματικής πολιτικής,
- την ειδική πλειοψηφία του Συμβουλίου έπειτα από σύσταση της ΕΚΤ και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή για τα μέτρα εφαρμογής που προβλέπονται από το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και για τα όρια και τους όρους σύμφωνα με τους οποίους η ΕΚΤ δικαιούται να επιβάλλει πρόστιμα,
- την ειδική πλειοψηφία του Συμβουλίου έπειτα από σύσταση της ΕΚΤ και διαβούλευση με την Επιτροπή και σύμφωνα γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, για τις τεχνικές τροποποιήσεις του καταστατικού του ΕΣΚΤ,
- την ομοφωνία του Συμβουλίου έπειτα από σύσταση της ΕΚΤ ή της Επιτροπής και διαβούλευση με την ΕΚΤ, καθώς και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες του ECU έναντι μη κοινοτικών νομισμάτων.

Η νομισματική πολιτική δεν ασκείται από την κυβέρνηση, αλλά από τον διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας που ασκεί τα καθήκοντά του ως ανεξάρτητη αρχή από την κυβέρνηση. Η βασική επιδίωξη της Κεντρικής Τράπεζας, η οποία αποτελεί και τον κύριο φορέα άσκησης νομισματικής πολιτικής σε κάθε χώρα, είναι η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών στο εσωτερικό, δηλαδή, η καταπολέμηση πιθανής τάσης των τιμών να ανέρχονται (πληθωρισμός), αλλά και η διατήρηση της αξίας του νομίσματος της χώρας έναντι των ξένων νομισμάτων.

Προκειμένου να υλοποιηθούν αυτοί οι στόχοι, ο κεντρικός τραπεζίτης έχει στη διάθεσή του ένα πολύ ισχυρό και αποτελεσματικό εργαλείο, τη δυνατότητα να διαμορφώνει το βασικό επιτόκιο της οικονομίας, μέσω του ελέγχου της ποσότητας του χρήματος που κυκλοφορεί στην οικονομία.

Το παγκόσμιο όργανο επόπτευσης της νομισματικής πολιτικής κάθε χώρας είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Βασικό του μέλημα είναι η γνωμοδότησή του σε θέματα νομισματικής πολιτικής και η επέμβασή του σε μεγάλες οικονομικές κρίσεις. Σε τακτά χρονικά διαστήματα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκπονεί εκθέσεις για την πορεία της οικονομίας της κάθε χώρας.

3.1. Η συμβολή της νομισματικής πολιτικής στην επιτάχυνση της ανάπτυξης.

Η νομισματική πολιτική μπορεί να συμβάλλει στην επιτάχυνση της ανάπτυξης. Όταν, για παράδειγμα, στόχος είναι η αύξηση των επενδύσεων, θα πρέπει να ασκείται χαλαρή νομισματική πολιτική, όπως μείωση των επιτοκίων, αύξηση της προσφοράς χρήματος, μείωση των υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων των εμπορικών τραπεζών στην Κεντρική Τράπεζα κ.ά.

Επίσης, μέσω της καταπολέμησης του πληθωρισμού, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με αύξηση των επιτοκίων ώστε να μεταφερθούν κεφάλαια από την επένδυση προς την αποταμίευση, με στόχο τη μείωση της κατανάλωσης, η οποία επηρεάζει τη συνολική ζήτηση μέσα στην αγορά και δημιουργεί πληθωριστικές πιέσεις. Με κατάλληλους χειρισμούς από την Κεντρική Τράπεζα και χρήση πολιτικής ανοικτής αγοράς μπορεί να ρυθμιστεί και η προσφορά χρήματος.

4. Πως, αλλαγές στο βασικό επιτόκιο, επηρεάζουν το επίπεδο της συνολικής ζήτησης μιας οικονομίας.

Στην οικονομία υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία επιτοκίων. Στα διαφημιστικά σποτ οι εμπορικές τράπεζες προσφέρουν χαμηλά επιτόκια για δάνεια για αγορά κατοικίας (κτηματικά δάνεια) ή επιτόκια που προσφέρονται για καταναλωτικά δάνεια. Αν και η λειτουργία των τραπεζών ελέγχεται από την κεντρική τράπεζα της χώρας, αυτές είναι ελεύθερες να ορίζουν από ένα σημείο και τα δικά τους επιτόκια.

Όταν μιλάμε για επιτόκιο ως εργαλείο νομισματικής πολιτικής εννοούμε το **βασικό επιτόκιο**, δηλαδή, το επιτόκιο που ορίζεται από την κεντρική τράπεζα της χώρας. Η κεντρική τράπεζα δεν λειτουργεί όπως μία ιδιωτική τράπεζα, ο ρόλος της στην οικονομία είναι διαφορετικός. Είναι η τράπεζα που δανείζει την κυβέρνηση με νέο χρήμα που δημιουργείται από το αποκλειστικό της προνόμιο έκδοσης χρήματος ρυθμίζοντας έτσι την ποσότητα του χρήματος στην οικονομία.

Είναι πολύ λίγες οι χώρες των οποίων οι κυβερνήσεις ελέγχουν τις αποφάσεις της κεντρικής τράπεζας. Σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες, σήμερα, η κεντρική τράπεζα είναι ανεξάρτητη από την κυβέρνηση με κύρια αποστολή της τη διατήρηση του επιπέδου των τιμών σταθερό.

Οι μεταβολές στο βασικό επιτόκιο της κεντρικής τράπεζας επηρεάζουν τα επιτόκια με τα οποία οι εμπορικές τράπεζες δανείζουν νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Επομένως, γίνεται κατανοητή η ισχυρή παρουσία της κεντρικής τράπεζας στην διαχείριση της συνολικής ζήτησης της οικονομίας.

Ας δεχθούμε ότι η κεντρική τράπεζα επιθυμεί την τόνωση της συνολικής ζήτησης και για το λόγο αυτό προχωρά σε μείωση του βασικού επιτοκίου. Η μείωση του επιτοκίου κάνει τον δανεισμό φθηνότερο και επομένως συμφερότερο, γεγονός που κάνει τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να αυξήσουν την κατανάλωση και την επένδυσή τους αντίστοιχα. Η κίνηση αυτή είναι γνωστή ως **επεκτατική νομισματική πολιτική**.

Σε αντίθετη κατεύθυνση κινείται η αύξηση του βασικού επιτοκίου από την κεντρική τράπεζα. Το κόστος δανεισμού αυξάνει, με αποτέλεσμα τη μείωση της κατανάλωσης και επένδυσης. Η κίνηση αυτή είναι γνωστή ως **περιοριστική νομισματική πολιτική**, διότι περιορίζει την συνολική ζήτηση της οικονομίας.

5. Τι σημαίνει δημοσιονομική πολιτική και από ποιους ασκείται.

Η **δημοσιονομική πολιτική** ασκείται από την κυβέρνηση και προσδιορίζεται ως ένα σύνολο μέτρων που έχουν να κάνουν με τις **δημόσιες δαπάνες** και τη **φορολόγηση**.

Η **φορολόγηση** περιλαμβάνει τους:

- **Άμεσους φόρους** (φόρος εισοδήματος, ΕΤΑΚ, κτλ) και
- **Έμμεσους φόρους ή φόρους κατανάλωσης** (ΦΠΑ, φόρος καπνού, φόρος καυσίμων, κτλ).

Αύξηση των φόρων σημαίνει μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και το αντίθετο θα συμβεί αν μειωθούν οι φόροι.

Η κυβέρνηση χρησιμοποιεί δύο πολιτικές προκειμένου να γίνει διαχείριση της συνολικής ζήτησης της οικονομίας ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει.

- **Επεκτατική δημοσιονομική πολιτική** (μείωση των φόρων και αύξηση δαπανών) που στοχεύει στην ενίσχυση της συνολικής ζήτησης της οικονομίας και
- **Περιοριστική δημοσιονομική πολιτική** (αύξηση των φόρων και μείωση των δαπανών) που στοχεύει στην μείωση της συνολικής ζήτησης της οικονομίας.

Παραδείγματα επεκτατικής πολιτικής.

(α). Αν η κυβέρνηση επιθυμεί να ενθαρρύνει την κατανάλωση, θα πρέπει να μειώσει το φόρο εισοδήματος αυξάνοντας έτσι το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών και παράλληλα θα πρέπει να αυξήσει τις δημόσιες δαπάνες μέσω της πραγματοποίησης δημόσιων έργων. Με αυτές τις ενέργειες η κυβέρνηση ενισχύει την συνολική ζήτηση της οικονομίας, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η απασχόληση και να μειωθεί ο αριθμός των ανέργων.

(β). Η κυβέρνηση επιθυμεί να ενισχύσει την επένδυση των επιχειρήσεων. Για το σκοπό αυτό, χαμηλώνει την φορολόγηση των κερδών των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις τώρα διαθέτουν περισσότερα χρήματα για επένδυση σε αγορές κεφαλαιουχικών αγαθών. Η αύξηση της επένδυσης θα ενισχύσει τη συνολική ζήτηση της οικονομίας, διότι αυτή δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

5.1. Δημοσιονομικό Δίκαιο.

Ως **δημοσιονομικό δίκαιο** χαρακτηρίζεται το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν οτιδήποτε έχει σχέση με την εξεύρεση αλλά και διαχείριση των αναγκαίων στο κράτος οικονομικών μέσων αφενός και αφετέρου τη διάθεση αυτών προκειμένου να ικανοποιηθούν οι εξ αυτών σκοποί του.

Το δημοσιονομικό δίκαιο διακρίνεται σε δύο επιμέρους κλάδους: στο δημόσιο λογιστικό, που περιλαμβάνει τον κρατικό προϋπολογισμό, τις δημόσιες δαπάνες, τον απολογισμό, γενικό ισολογισμό και τις εισπράξεις, και το φορολογικό δίκαιο, που αποτελεί αυτοτελή κλάδο.

6. Η δημοσιονομική πολιτική και το ενιαίο νόμισμα.

Η δημοσιονομική πολιτική είναι το πεδίο όπου οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών είναι οι πιο έντονες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο προϋπολογισμός είναι η πιο χαρακτηριστική εκδήλωση της εθνικής κυριαρχίας στο οικονομικό πεδίο. Ο προϋπολογισμός είναι πράγματι το κύριο μέσο προσανατολισμού της οικονομίας γενικά και των ειδικών κυβερνητικών πολιτικών ειδικά, όπως η περιφερειακή, η κοινωνική, η βιομηχανική, κλπ. Από την πλευρά των δαπανών, ο προϋπολογισμός επηρεάζει άμεσα τις δημόσιες επενδύσεις και έμμεσα, μέσω των διαφόρων κρατικών ενισχύσεων, τις ιδιωτικές επενδύσεις. Από την πλευρά των εσόδων, ο προϋπολογισμός ενεργεί επί της αποταμίευσης και της κυκλοφορίας του χρήματος. Η δημοσιονομική πολιτική ενός κράτους μπορεί να επιδιώκει συγκυριακούς στόχους (την αποφυγή της ύφεσης ή τον περιορισμό του πληθωρισμού) ή στόχους διαρθρωτικής βελτίωσης της εθνικής οικονομίας μέσω των παραγωγικών επενδύσεων. Αλλά εάν, γι' αυτούς τους λόγους, ο συντονισμός των δημοσιονομικών πολιτικών είναι πολύ δύσκολος, είναι συγχρόνως απαραίτητος για την οικονομική

σύγκλιση, την οποία επιδιώκει η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και για τη συμμετοχή ενός κράτους μέλους στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ.

Από το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, οι δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών διέπονται από τρεις κανόνες: απαγορεύονται οι υπεραναλήψεις ή οποιουδήποτε άλλου είδους πιστωτικές διευκολύνσεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ή από κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών προς δημόσιες αρχές (κοινοτικές, εθνικές ή περιφερειακές) (Άρθρο 101 ΣΕΚ)· απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των δημοσίων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Άρθρο 102 ΣΕΚ) [Κανονισμοί 3603/93, 3604/93 και 3605/93, κωδικοποιηθείς από κανονισμό 479/2009]· ούτε η Κοινότητα ούτε τα κράτη μέλη ευθύνονται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι αρχές, οι οργανισμοί ή οι δημόσιες επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους (Άρθρο 103 ΣΕΚ). Εφαρμόζοντας τις νέες ρυθμίσεις για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, το Συμβούλιο επιβλέπει ιδιαίτερα την κατάσταση και τις προοπτικές των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Η Επιτροπή πρέπει να παρακολουθεί την εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης και το ύψος του δημόσιου χρέους στα κράτη μέλη προκειμένου να εντοπίζει τις μεγάλες αποκλίσεις. Ειδικότερα πρέπει να εξετάζει την τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, με βάση τα εξής δύο κριτήρια: (α) κατά πόσο ο λόγος του προβλεπόμενου ή υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς (3% του ΑΕΠ), εκτός εάν, είτε ο λόγος αυτός σημειώνει ουσιαστική και συνεχή πτώση και έχει φθάσει σε επίπεδο παραπλήσιο της τιμής αναφοράς, είτε η υπέρβαση της τιμής αναφοράς είναι απλώς έκτακτη και προσωρινή και (β) κατά πόσο ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς (60% του ΑΕΠ), εκτός εάν ο λόγος μειώνεται επαρκώς και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με ικανοποιητικό ρυθμό (Άρθρο 104 ΣΕΚ και πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος).

Εάν ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τους όρους των κριτηρίων ή ενός από αυτά, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση λαμβάνοντας υπόψη τους σχετικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της μεσοπρόθεσμης οικονομικής και δημοσιονομικής κατάστασης του κράτους μέλους και απευθύνει τη γνώμη της στο Συμβούλιο (Άρθρο 104 ΣΕΚ). Το Συμβούλιο, με ειδική πλειοψηφία, μετά από σύσταση της Επιτροπής και αφού λάβει υπόψη τυχόν παρατηρήσεις του εν λόγω κράτους μέλους, αποφασίζει, μετά από συνολική εκτίμηση, εάν υφίσταται ή όχι υπερβολικό έλλειμμα (Άρθρο 104.6). Εάν αποφασίσει ότι υπάρχει υπερβολικό έλλειμμα, απευθύνει συστάσεις στο εν λόγω κράτος μέλος προκειμένου να τερματιστεί η κατάσταση αυτή εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος (Άρθρο 104.7). Σε περίπτωση αδράνειας του κράτους μέλους το Συμβούλιο μπορεί, αρχικά, να ανακοινώσει δημόσια τις συστάσεις του (Άρθρο 104.8) και, στη συνέχεια, να αποφασίσει με έκτακτη ειδική πλειοψηφία να επιβάλει ορισμένα μέτρα στο απείθαρχο κράτος μέλος (Άρθρο 104.9).

Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες που συνάντησαν πολλά κράτη μέλη για την τήρηση των κριτηρίων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (22-23 Μαρτίου 2005) συμφώνησε για την αναθεώρηση των Κανονισμών που επιβάλλουν την πρόληψη και τη διόρθωση των υπερβολικών ελλειμμάτων. Ο κανονισμός 1466/97 για την ενίσχυση της εποπτείας της δημοσιονομικής κατάστασης υποχρεώνει τα κράτη μέλη να υποβάλλουν προγράμματα σταθερότητας (ή σύγκλισης για τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στο ενιαίο νόμισμα), στα οποία θα καθορίζουν τους μεσοπρόθεσμους στόχους τους για την επίτευξη μιας ισοσκελισμένης ή πλεονασματικής δημοσιονομικής κατάστασης. Τον Ιούνιο του 2005 τρεις κύριες αλλαγές εισήχθησαν στον προληπτικό βραχίονα του ΣΣΑ [Κανονισμός 1466/97] : (α) οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί

στόχοι θα λαμβάνουν υπόψη την ποικιλομορφία των οικονομικών και δημοσιονομικών καταστάσεων και τη δυνατότητα στήριξής τους, που μπορεί να κυμαίνεται από ένα έλλειμμα 1% του ΑΕΠ έως μια θέση ισορροπίας ή με πλεόνασμα για τις χώρες του ευρώ και τις χώρες του μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ-II) · (β) εκείνες από αυτές τις χώρες που δεν έχουν επιτύχει ακόμα τον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο πρέπει να επιδιώκουν μια ετήσια βελτίωση τουλάχιστον 0,5% του ΑΕΠ σε πρόσφορες περιόδους (με καταβολή πρόσθετης προσπάθειας σε ευνοϊκές συγκυρίες) (γ) τα κράτη μέλη που έχουν εφαρμόσει σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με έναν επαληθεύσιμο αντίκτυπο στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών μπορούν να παρεκκλίνουν προσωρινά από τον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο ή από την πορεία προσέγγισης προς αυτόν.

Ο δεύτερος κανονισμός (διορθωτικός βραχίονας του ΣΣΑ) επιδιώκει να επιταχύνει και να διευκρινίσει την εφαρμογή της διαδικασίας για τα υπερβολικά ελλείμματα, ιδίως ως προς τις επιβαλλόμενες κυρώσεις στα κράτη μέλη που δεν θα λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος, και καθορίζει υποχρεωτικές προθεσμίες για τα διάφορα στάδια της διαδικασίας. Οι τιμές αναφοράς 3% και 60% του ΑΕΠ για τα ποσοστά ελλείμματος και χρέους είναι οι βάσεις του συστήματος [Κανονισμός 1467/97]. Οι τροποποιήσεις που έγιναν τον Ιούνιο του 2005 συνεπάγονται: ένα νέο ορισμό της «σοβαρής οικονομικής ύφεσης» τη διευκρίνιση των «άλλων σχετικών παραγόντων», υπό τον όρο ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα παραμένει κοντά στο ανώτατο όριο του 3% και ότι η υπέρβαση είναι προσωρινή· την παράταση των προθεσμιών για τη διόρθωση ενός υπερβολικού ελλείμματος, προκειμένου να δοθεί σε μια χώρα περισσότερος χρόνος να λάβει αποτελεσματικά και μόνιμα μέτρα αποφεύγοντας τα προσωρινά και έκτακτα μέτρα· την υπόδειξη στα κράτη μέλη που βρίσκονται σε κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος να επιδείξουν μια ετήσια δημοσιονομική προσπάθεια τουλάχιστον 0,5% του ΑΕΠ με διαρθρωτικά μέτρα. Η στρατηγική οικονομικής πολιτικής που επικεντρώνεται σε μακροοικονομικές πολιτικές προσανατολισμένες στην οικονομική αύξηση και σταθερότητα επιτρέπει μια ελαστική βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση των μεταβαλλόμενων οικονομικών συνθηκών, διαφυλάσσοντας και ενισχύοντας μεσοπρόθεσμα την παραγωγική ικανότητα της οικονομίας. Τα κράτη μέλη οφείλουν να καταρτίζουν και να διαβιβάζουν στην Επιτροπή στοιχεία για το τριμηνιαίο δημόσιο χρέος τους [Κανονισμός 1222/2004].

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος είναι μια σταδιακή διαδικασία με ακριβείς προθεσμίες. Η Συνθήκη (Άρθρο 104 TEC), ο κανονισμός εφαρμογής (1467/97) και το Σύμφωνο σταθερότητας διευκρινίζουν τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η διαδικασία και τους αντίστοιχους ρόλους και τις αρμοδιότητες των οργάνων. Πράγματι, εάν ένα κράτος μέλος επιμένει να μην εφαρμόζει τις συστάσεις του Συμβουλίου, τότε αυτό μπορεί να αποφασίσει να ειδοποιήσει το κράτος μέλος να λάβει, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος, την οποία το Συμβούλιο κρίνει αναγκαία για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση αυτή. Εφόσον το κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται προς την απόφαση αυτή, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να εφαρμόσει ή να εντείνει ένα ή περισσότερα από τα εξής μέτρα: να απαιτήσει να δημοσιεύσει το εν λόγω κράτος μέλος πρόσθετες πληροφορίες, τις οποίες ορίζει το Συμβούλιο, προτού εκδώσει ομολογίες και χρεόγραφα· να καλέσει την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να αναθεωρήσει την πολιτική δανεισμού που ασκεί έναντι του εν λόγω κράτους μέλους· να απαιτήσει από το εν λόγω κράτος μέλος να καταθέσει ατόκως στην Κοινότητα ποσό κατάλληλου ύψους, εωσότου, κατά τη γνώμη του Συμβουλίου, διορθωθεί το υπερβολικό έλλειμμα· να επιβάλλει πρόστιμα αρμόζοντος ύψους. Οι

αποφάσεις αυτές του Συμβουλίου λαμβάνονται με πλειοψηφία των δύο τρίτων των ψήφων των μελών του, οι οποίες σταθμίζονται σύμφωνα με το άρθρο 205, εκτός των ψήφων του αντιπροσώπου του ενδιαφερομένου κράτους μέλους (Άρθρο 104 ΣΕΚ).

Για πρώτη φορά, τον Νοέμβριο του 2002, το Συμβούλιο διαπίστωσε την ύπαρξη υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος (4,1% του ΑΕΠ) στην Πορτογαλία και ζήτησε από τις πορτογαλικές αρχές την αυστηρή εφαρμογή των δημοσιονομικών σχεδίων του έτους 2002 με στόχο τη μείωση του ελλείμματος στο 2,8% του ΑΕΠ το 2002 [Απόφαση 2002/923]. Τον Ιανουάριο 2003, το Συμβούλιο διαπίστωσε ότι στη Γερμανία υφίστατο υπερβολικό έλλειμμα και σύστησε στη γερμανική κυβέρνηση να θέσει τέλος σε αυτή την κατάσταση το ταχύτερο δυνατόν [Απόφαση 2003/89]. Έδωσε επίσης έγκαιρη προειδοποίηση στη Γαλλία με σκοπό την πρόληψη της εμφάνισης υπερβολικού ελλείμματος [Σύσταση 2003/90]. Στις 3 Μαΐου 2003, το Συμβούλιο, μετά από μια συνολική εκτίμηση βάσει του άρθρου 104, παράγραφος 6 της Συνθήκης ΕΚ, αποφάσισε ότι υπήρχε υπερβολικό έλλειμμα στη Γαλλία [Απόφαση 2003/487, καταργηθείσα με απόφαση 2007/154]. Στις 5 Ιουλίου 2004, το Συμβούλιο διαπίστωσε την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος στην Ελλάδα και ζήτησε από τις ελληνικές αρχές να λάβουν διάφορα μέτρα για τη διόρθωση του [Απόφαση 2004/917]. Τον Δεκέμβριο 2004, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει εναντίον της Ελλάδας λόγω της συνεχούς αδυναμίας των ελληνικών αρχών να της διαβιβάσουν αξιόπιστα δημοσιονομικά στοιχεία και να ενισχύσει τους μηχανισμούς εποπτείας των δεδομένων, έτσι ώστε η Eurostat, ως αρμόδια αρχή για τη στατιστική, να μπορεί να προβεί σε αποτελεσματική επαλήθευση των στοιχείων που κοινοποιούν τα κράτη μέλη [COM/2004/784]. Τον Φεβρουάριο 2005, το Συμβούλιο ειδοποίησε την Ελλάδα, σύμφωνα με το Άρθρο 104 παράγραφος 9 της Συνθήκης ΕΚ, να λάβει μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος η οποία κρίνεται αναγκαία για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος [Απόφαση 2005/441]. Τον Μάρτιο 2006, το Συμβούλιο έκανε ανάλογη ειδοποίηση στη Γερμανία [Απόφαση 2006/344]. Τον Ιανουάριο 2006, το Συμβούλιο σύστησε στο Ηνωμένο Βασίλειο να θέσει τέρμα στην κατάσταση του υπερβολικού δημόσιου ελλείμματος [Απόφαση 2006/125]. Οι συστάσεις της Επιτροπής και του Συμβουλίου ακολουθούνται από τα κράτη μέλη. Έτσι, το Συμβούλιο έκλεισε τις διαδικασίες του υπερβολικού ελλείμματος προς τη Γερμανία [Απόφαση 2007/490] και την Ελλάδα [Απόφαση 2007/465].

Το 2009, όμως, πολλά κράτη μέλη βρέθηκαν με υπερβολικά ελλείμματα, λόγω της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, και η Επιτροπή και το Συμβούλιο αναγκάστηκαν να τους δώσουν πίστωση χρόνου για να επανέλθουν στη δημοσιονομική ορθοδοξία.

7. Ορισμός και συσσώρευση του ελλείμματος.

Το έλλειμμα χωρίζεται σε δύο συνιστώσες, οι οποίες είναι αλληλένδετες, και η δεύτερη δεν δύναται να υπάρξει χωρίς την απρόσκοπτη λειτουργία της πρώτης. Η πρώτη είναι αυτή της νόησης ή αλλιώς έλλειμμα μυαλού (που αφορά την πολιτική που θα εφαρμοστεί). Η δεύτερη είναι η διαδεδομένη έννοια του ελλείμματος, το ταμειακό ή αλλιώς δημοσιονομικό έλλειμμα (Fiscal Deficit), το οποίο είναι η διαφορά μεταξύ των δημοσίων δαπανών και των εσόδων (φόρων) σε μία χρονική περίοδο (έτος) ή, πιο απλά, δημιουργείται όταν τα έξοδα του κράτους είναι περισσότερα από τα έσοδα. Σε αυτή την περίπτωση το κράτος δανείζεται (έκδοση ομολόγων κτλ). Η συσσώρευση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και οι οφειλόμενες πληρωμές τόκων αποτελούν το δημοσιονομικό χρέος (Fiscal Debt).

Κάθε κυβέρνηση πρέπει να πάρει ίσως την πιο σημαντική οικονομική απόφαση στην αρχή της θητείας της. Το αν θα εφαρμόσει περιοριστική δημοσιονομική πολιτική έχοντας ως στόχο την μείωση ή ακόμα και εξισορρόπηση του ελλείμματος, ή αν θα εφαρμόσει τακτική επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, έχοντας ως στόχο την κοινωνική ευημερία. Η πρώτη πολιτική έχει ως απόρροια τον ελλειμματικό περιορισμό με κόστος την χαλαρή κοινωνική πολιτική. Με άλλα λόγια, το κράτος στην προσπάθειά του να μειώσει το έλλειμμα, δεν δίνει πόρους για την κοινωνία. Η δεύτερη πολιτική έχει ως αποτέλεσμα την έντονη κοινωνική πολιτική (ή αλλιώς το ότι δίνει λεφτά στο λαό) αλλά έχει ως κόστος την υπέρμετρη διόγκωση του ελλείμματος και την μεταφορά της εξισορρόπησης του στις μελλοντικές γενιές. Και οι δύο πολιτικές όμως βασίζονται σε αυτό που οι οικονομολόγοι ονομάζουν “ρικαρδιανή ισοδυναμία” (D. Ricardo) ότι, δηλαδή, δεν έχει σημασία πότε θα χρεωθεί το κράτος αφού είτε αυτή είτε η επόμενη γενιά θα κληθεί να τα πληρώσει.

Για παράδειγμα, τη δεκαετία του '80 εφαρμόστηκε μεγάλη δημοσιονομική επέκταση, δίνοντας επιπλέον παροχές στον κόσμο με απόρροια όμως την διόγκωση του ελλείμματος (και την μεταφορά της αποπληρωμής). Στα επόμενα χρόνια, εφαρμόστηκαν περιοριστικές δημοσιονομικές πολιτικές (λιτότητα), χωρίς όμως να μειώνεται το έλλειμμα. Η μη μείωση του ελλείμματος οφείλεται κυρίως στην κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος, στις “περίεργες” επενδύσεις των δημοσίων φορέων, στο υπέρμετρο μέγεθος του δημοσίου κτλ.

8. Η άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Η νομισματική πολιτική ασκείται από την ουσιαστικά ανεξάρτητη Κεντρική Τράπεζα της χώρας. Παρά το γεγονός ότι η δημοσιονομική πολιτική έχει παρουσιάσει διακυμάνσεις στον προσανατολισμό της την τελευταία δεκαετία, από έντονα επεκτατική – προκειμένου να χρηματοδοτηθούν τα μεγάλα έργα ανοικοδόμησης – σε έντονα περιοριστική την τελευταία τριετία, με σκοπό τον περιορισμό του κολοσσιαίου δημοσίου χρήματος, η νομισματική πολιτική αντιθέτως, έχει παραμείνει ουσιαστικά अपαράλλακτη από το 1993 και μετά, έχοντας τρεις βασικούς προσανατολισμούς :

- α). την διατήρηση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος έναντι του δολαρίου,
- β). την εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων για την χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών του δημοσίου,
- γ). την συγκράτηση του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα.

Όσον αφορά στους δύο πρώτους στόχους, η Κεντρική Τράπεζα χρησιμοποίησε ως βασικό εργαλείο την διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αφενός αποθαρρύνθηκαν κερδοσκοπικές πιέσεις σε βάρος του εθνικού νομίσματος, αφετέρου επιτεύχθηκε η συγκέντρωση από ξένους και κυρίως ντόπιους επενδυτές των απαραίτητων πόρων για τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Η διατήρηση ωστόσο των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα, ώστε να εξασφαλιστεί η συναλλαγματική σταθερότητα και η απρόσκοπτη χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων, έχει μία σοβαρότατη παρενέργεια, την υπονόμευση των αναπτυξιακών ρυθμών της οικονομίας. Πράγματι, ο ιδιωτικός τομέας, μέσω των συλλογικών του οργάνων, εκφράζει σε τακτά χρονικά διαστήματα έντονη κριτική και προβληματισμό για το γεγονός, ότι η διατήρηση των επιτοκίων σε τόσο υψηλά επίπεδα λειτουργεί

αποθαρρυντικά για την ανάληψη κάθε επενδυτικής πρωτοβουλίας, ενώ επιπλέον η “αφαίμαξη” τραπεζικών κεφαλαίων από το Δημόσιο, υπό την μορφή προσανατολισμού τους στα υψηλής απόδοσης και ασφάλειας κρατικά χρεόγραφα, λειτουργεί ανταγωνιστικά για τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος αποστερείται από πολύτιμους χρηματοδοτικούς πόρους.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 η εμπιστοσύνη και η αισιοδοξία των επενδυτών για γρήγορη οικονομική ανάκαμψη και ταχύρρυθμη ανάπτυξη, είχε ως αποτέλεσμα την αθρόα εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό, που επέτρεψαν την σταθερή ετήσια ανατίμηση του νομίσματος έναντι του δολαρίου ΗΠΑ, με ρυθμό 3% περίπου ετησίως. Η εξέλιξη αυτή επέτρεψε τη σταδιακή συσσώρευση υψηλών συναλλαγματικών αποθεμάτων που αποτελούν το δεύτερο κλασσικό εργαλείο άσκησης νομισματικής πολιτικής για την επίτευξη συναλλαγματικής σταθερότητας.

Η επιβράδυνση ωστόσο των αναπτυξιακών ρυθμών της οικονομίας προς τα τέλη της δεκαετίας του '90, συνδυαζόμενη με όλο και πιο έντονους προβληματισμούς και ανησυχίες για την δημοσιονομική διαχείριση, είχαν ως αποτέλεσμα τον σταδιακό περιορισμό της εμπιστοσύνης στο εθνικό νόμισμα, με αποτέλεσμα η Κεντρική Τράπεζα να αναγκάζεται να κάνει όλο και μεγαλύτερη χρήση των συναλλαγματικών αποθεμάτων για την στήριξη του εθνικού νομίσματος και την διατήρηση σταθερής της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Από τις αρχές του 2002 και ύστερα, οι πληθωριστικές πιέσεις εντάθηκαν, λόγω της εισαγωγής του ΦΠΑ που επιβάρυνε μία σειρά από καταναλωτικά προϊόντα ευρείας κατανάλωσης με 10%, εξέλιξη που συνεχίστηκε και το 2004 με την επέκταση εφαρμογής του ΦΠΑ σε μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων, οπότε και ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε σε περίπου 3% στο τέλος του έτους.

Μετά την επιτυχή έκβαση της Συνδιάσκεψης Δωρητών «Παρίσι II», ο περιορισμός του κόστους εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους και η εισροή πρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων επέτρεψαν τη μείωση των επιτοκίων και ενίσχυσαν την αξιοπιστία της ασκούμενης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής.

9. Αποτελέσματα από την άσκηση δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής σε μία ανοιχτή οικονομία.

Η πρώτη θεωρία σχετικά με τον αυτόματο μηχανισμό προσαρμογής του εμπορικού ισοζυγίου των οικονομιών σε κατάσταση ισορροπίας που θεμελίωσε ο εμποροκράτης David Hume (1752) λειτουργούσε ως εξής: Το πλεονασματικό ισοζύγιο εμπορικών συναλλαγών προκαλεί εισροή χρυσού στην χώρα. Η εισροή χρυσού προκαλεί αύξηση της εγχώριας προσφοράς χρήματος. Η υπερβάλλουσα ποσότητα χρήματος προκαλεί αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών (πληθωρισμό εφόσον προκαλεί συνεχή τάση). Ο πληθωρισμός μειώνει την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της οικονομίας και επιδείνωση του ισοζυγίου εμπορικών συναλλαγών μέχρι που μηδενίζεται το αρχικό πλεόνασμα.

+ TB → ↑χρυσού → ↑M₃ ⇒ ↑P ⇒ ↓ανταγωνιστικότητα ⇒ ↓πλεονάσματος TB = 0

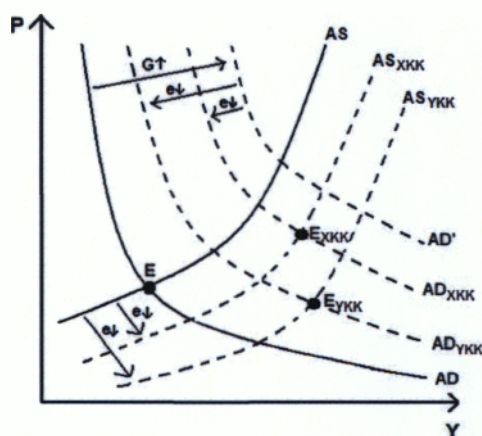
Η ανάλυση υποδείγματος IS-LM που είδαμε αφορούσε μία οικονομία που δεν έχει συναλλαγές με άλλες χώρες. Όταν μία χώρα διενεργεί συναλλαγές με άλλες χώρες χαρακτηρίζεται ως ανοιχτή. Το διεθνές εμπόριο επηρεάζει τα μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας (εθνικό και εγχώριο προϊόν, εισόδημα) καθώς επηρεάζει τις καταναλωτικές, επενδυτικές και δημοσιονομικές δαπάνες.

Οι Robert Mundell και John Fleming μετασκέυασαν το μοντέλο IS-LM ώστε να δείξουν την αποτελεσματικότητα άσκησης οικονομικής πολιτικής (νομισματικής ή

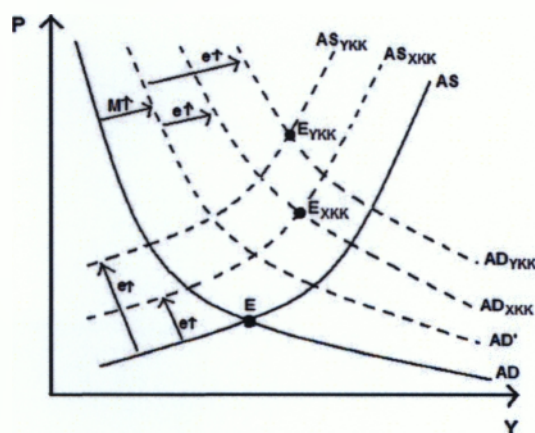
δημοσιονομικής) σε ανοιχτές οικονομίες είτε λειτουργούν με καθεστώτα σταθερών είτε λειτουργούν με καθεστώτα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Στο υπόδειγμα υπό τίθενται ως αναγκαίες προϋποθέσεις η τέλεια κινητικότητα κεφαλαίων σε διεθνές επίπεδο, η τέλεια υποκατάσταση εγχώριων και διεθνών ομολογιακών τίτλων, εξαιτίας της πλήρους φιλελευθεροποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών, σε μία μικρή οικονομία που δεν μπορεί να επηρεάσει τα διεθνή επιτόκια, καθώς επίσης οι μεταβολές αυτές αφορούν την πολύ βραχυχρόνια περίοδο, όπου οι τιμές παραμένουν σταθερές και η μακροχρόνια συμπεριφορά της ανοιχτής οικονομίας εξαρτάται όπως της κλειστής από την αντίδραση των τιμών.

Εδώ θα εξετάσουμε την αποτελεσματικότητα (σε όρους αύξησης του προϊόντος) της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, υπό καθεστώς κυμαινόμενων και σταθερών ισοτιμιών, σε κάθε μία περίπτωση υπό καθεστώς υψηλής κινητικότητας κεφαλαίων και χαμηλής κινητικότητας κεφαλαίων. Σ' όλες τις περιπτώσεις, υποθέτουμε επεκτατική πολιτική, δηλαδή, αύξηση των κρατικών δαπανών που χρηματοδοτείται με δανεισμό στην περίπτωση της δημοσιονομικής πολιτικής ($G\uparrow$) και αύξηση της προσφοράς χρήματος στην περίπτωση της νομισματικής πολιτικής ($M\uparrow$). Ως συνήθως, η συναλλαγματική ισοτιμία συμβολίζεται με e και παριστάνει τις μονάδες του εγχώριου νομίσματος που απαιτούνται για την αγορά μίας μονάδας του ξένου νομίσματος. Συνεπώς, μία αύξηση (μείωση) του e σημαίνει υποτίμηση (αντίστοιχα ανατίμηση) του εγχώριου νομίσματος. Τα άλλα σύμβολα που χρησιμοποιούνται είναι: AD = συνολική ζήτηση, AS = συνολική προσφορά, M^d = ζήτηση χρήματος, NX = καθαρές εξαγωγές, i_n = εγχώριο ονομαστικό επιτόκιο, I = ιδιωτικές επενδύσεις, Y = πραγματικό ΑΕΠ, P = επίπεδο τιμών.

1. Κυμαινόμενες ισοτιμίες.

Διάγραμμα 1α

Διάγραμμα 1β

Στο Διάγραμμα 1α, ξεκινώντας από μία αρχική ισορροπία στο σημείο E , έχουμε την εξής ακολουθία γεγονότων: Η αύξηση του G , το οποίο είναι ένα συστατικό της συνολικής ζήτησης, μετατοπίζει την καμπύλη AD προς τα δεξιά, στη θέση AD' , και οδηγεί σε αύξηση των Y και P , γεγονός που οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης χρήματος και συνεπώς αύξηση του i_n . (Σημείωση: Όσο πιο ανελαστική είναι η ζήτηση χρήματος ως προς το επιτόκιο τόσο μεγαλύτερη αύξηση του i_n απαιτείται για να επαναφέρει την αγορά χρήματος σε ισορροπία). Η αύξηση του i_n προκαλεί μεν μείωση των ιδιωτικών

επενδύσεων, αλλά και μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων, υποθέτοντας υψηλή κινητικότητα των διεθνών κεφαλαίων (YKK). Εφόσον εδώ υποθέτουμε κυμαινόμενες ισοτιμίες, η μεγάλη εισροή κεφαλαίων οδηγεί σε μεγάλη ανατίμηση του εγχώριου νομίσματος και, κατά συνέπεια, σε μεγάλη πτώση των καθαρών εξαγωγών, γεγονός που μετατοπίζει την καμπύλη συνολικής ζήτησης προς τα αριστερά, στη θέση AD_{YKK} . Η μεγάλη ανατίμηση του εγχώριου νομίσματος, όμως, οδηγεί και σε μεγάλη πτώση των τιμών των εισαγομένων πρώτων υλών (όταν οι τιμές αυτές εκφραστούν σε εγχώριο νόμισμα), που σημαίνει ότι η συνάρτηση συνολικής προσφοράς μετατοπίζεται προς τα δεξιά, στη θέση AS_{YKK} . Η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{YKK} , όπου το προϊόν είναι υψηλότερο απ' ό,τι ήταν στο αρχικό σημείο ισορροπίας E , ενώ για το επίπεδο τιμών δεν είναι βέβαιο αν είναι υψηλότερο, χαμηλότερο ή και το ίδιο.

Τώρα, υπό καθεστώς χαμηλής κινητικότητας κεφαλαίων (XKK), η ανατίμηση του νομίσματος και οι επόμενες μεταβολές θα είναι όλες μικρές. Σ' αυτή την περίπτωση, στο Διάγραμμα 1α, αντί των καμπύλων AD_{YKK} και AS_{YKK} ισχύουν οι καμπύλες AD_{XKK} και AS_{XKK} και η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{XKK} , όπου το προϊόν είναι υψηλότερο απ' ό,τι ήταν στο σημείο E .

Σχηματικά, η παραπάνω ακολουθία γεγονότων για την περίπτωση YKK έχει ως εξής:

Αρχική ισορροπία στο σημείο E , $G \uparrow$, $AD \rightarrow AD'$, $P \uparrow$, $Y \uparrow$, $M^d \uparrow$, $i_n \uparrow$, $I \downarrow$, $e \downarrow$, $NX \downarrow$, $AD_{YKK} \leftarrow AD'$, $AS \rightarrow AS_{YKK}$, τελική ισορροπία E_{YKK} .

Υπό καθεστώς κυμαινόμενων ισοτιμιών, όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα του κεφαλαίου τόσο μικρότερη είναι η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα 1α).

Ας δούμε τώρα την περίπτωση της (επεκτατικής) νομισματικής πολιτικής. Στο Διάγραμμα 1β, ξεκινώντας από μία αρχική ισορροπία στο σημείο E , έχουμε της εξής ακολουθία γεγονότων: Η αύξηση του M δημιουργεί υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά του χρήματος και ωθεί το επιτόκιο (i_n) προς τα κάτω. Το γεγονός αυτό ενθαρρύνει τις επενδύσεις, όποτε η καμπύλη AD μετατοπίζεται προς τα δεξιά, στη θέση AD' . Επίσης, η μείωση του εγχώριου επιτοκίου αποτελεί αιτία να υπάρξει μεγάλη εκροή κεφαλαίων προς την αλλοδαπή, υποθέτοντας υψηλή κινητικότητα κεφαλαίων (YKK). Υπό καθεστώς κυμαινόμενων ισοτιμιών, η μεγάλη εκροή κεφαλαίων οδηγεί σε μεγάλη υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος και, κατά συνέπεια, σε μεγάλη αύξηση των καθαρών εξαγωγών, γεγονός που μετατοπίζει την καμπύλη συνολικής ζήτησης ακόμη πιο δεξιά, στη θέση AD_{YKK} . Η μεγάλη υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος, όμως, οδηγεί και σε μεγάλη άνοδο των τιμών των εισαγομένων πρώτων υλών (όταν οι τιμές αυτές εκφραστούν σε εγχώριο νόμισμα), που σημαίνει ότι η συνάρτηση συνολικής προσφοράς μετατοπίζεται προς τα αριστερά, στη θέση AS_{YKK} . Η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{YKK} . Αν η κινητικότητα κεφαλαίων είναι χαμηλή (XKK), τότε η υποτίμηση του νομίσματος και οι επόμενες μεταβολές θα είναι όλες μικρές. Σ' αυτή την περίπτωση, στο Διάγραμμα 1β, αντί των καμπύλων AD_{YKK} και AS_{YKK} ισχύουν οι καμπύλες AD_{XKK} και AS_{XKK} και η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{XKK} .

Σχηματικά, η παραπάνω ακολουθία γεγονότων για την περίπτωση YKK έχει ως εξής:

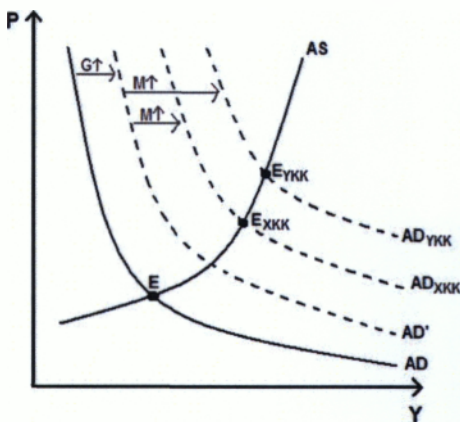
$M \uparrow$, $i_n \downarrow$, $I \uparrow$, $AD \rightarrow AD'$, $e \uparrow$, $NX \uparrow$, $AD' \rightarrow AD_{YKK}$, $AS_{YKK} \leftarrow AS$, $P \uparrow$, $Y \uparrow$.

Υπό καθεστώς κυμαινόμενων ισοτιμιών, όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα του κεφαλαίου τόσο μεγαλύτερη είναι η αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα 1β).

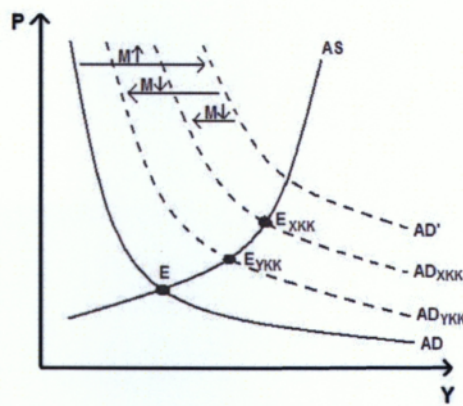
2. Σταθερές ισοτιμίες.

Ας εξετάσουμε τώρα την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ($G↑$) υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών. Στο Διάγραμμα 2α, ξεκινώντας από μία αρχική ισορροπία στο σημείο E , έχουμε την εξής ακολουθία γεγονότων: Η αύξηση του G μετατοπίζει την καμπύλη AD προς τα δεξιά, στη θέση AD' , και οδηγεί την αύξηση των Y και P , γεγονός που οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης χρήματος και συνεπώς αύξηση του i_n . (Σημείωση: Όσο πιο ανελαστική είναι η ζήτηση χρήματος ως προς το επιτόκιο, τόσο μεγαλύτερη αύξηση του i_n απαιτείται για να επαναφέρει την αγορά χρήματος σε ισορροπία). Η αύξηση του i_n προκαλεί μεν μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων, αλλά και μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων, υποθέτοντας υψηλή κινητικότητα κεφαλαίων (YKK). Υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών, η μεγάλη εισροή κεφαλαίων οδηγεί σε μεγάλο πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών και, για να διατηρηθεί η παρούσα ισοτιμία σταθερή (και ν' αποφευχθεί η ανατίμηση του εγχωρίου νομίσματος), η Κεντρική Τράπεζα πρέπει να παρέμβει και ν' αγοράσει τα ξένα νομίσματα που προσφέρονται σε αντάλλαγμα του εγχωρίου νομίσματος, το οποίο χρειάζονται οι αλλοδαποί επενδυτές προκειμένου ν' αγοράσουν τα εγχώρια περιουσιακά στοιχεία. Έτσι, αυξάνεται η προσφορά χρήματος, μετριάζεται η προηγηθείσα αύξηση του i_n , ενθαρρύνονται οι επενδύσεις και μετατοπίζεται η καμπύλη συνολικής ζήτησης ακόμη πιο δεξιά, στη θέση AD_{YKK} . Η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{YKK} , όπου τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών είναι υψηλότερο απ' ό,τι ήταν στο αρχικό σημείο ισορροπίας E .

Τώρα, υπό καθεστώς χαμηλής κινητικότητας κεφαλαίων (XKK), η αύξηση της προσφοράς χρήματος και οι επόμενες μεταβολές θα είναι όλες μικρές. Σ' αυτή την περίπτωση, στο Διάγραμμα 2α, αντί της καμπύλης AD_{YKK} ισχύει η καμπύλη AD_{XKK} και η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{XKK} , όπου τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών είναι υψηλότερα απ' ό,τι στο σημείο E .

Διάγραμμα 2α

Διάγραμμα 2β

Σχηματικά, η παραπάνω ακολουθία γεγονότων για την περίπτωση YKK έχει ως εξής:

$$G \uparrow, AD \rightarrow AD', P \uparrow, Y \uparrow, M^d \uparrow, i_n \uparrow, I \downarrow, M \uparrow, AD' \rightarrow AD_{YKK}, P \uparrow, Y \uparrow.$$

Υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών, όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα του κεφαλαίου τόσο μεγαλύτερη είναι η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα 2α).

Τέλος, ας δούμε την περίπτωση της νομισματικής πολιτικής υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών. Στο Διάγραμμα 2β, ξεκινώντας από μία αρχική ισορροπία στο σημείο E , έχουμε την εξής ακολουθία γεγονότων: η αύξηση του M δημιουργεί υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά χρήματος και ωθεί το επιτόκιο (i_n) προς τα κάτω. Το γεγονός αυτό ενθαρρύνει τις επενδύσεις, οπότε η καμπύλη AD μετατοπίζεται προς τα δεξιά, στη θέση AD' . Επίσης, η μείωση του εγχώριου επιτοκίου αποτελεί αιτία να υπάρξει μεγάλη εκροή κεφαλαίων προς την αλλοδαπή, υποθέτοντας υψηλή κινητικότητα κεφαλαίων (YKK). Υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών, η μεγάλη εκροή κεφαλαίων οδηγεί σε μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών και, προκειμένου ν' αποφευχθεί η υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος, η Κεντρική Τράπεζα πρέπει να παρέμβει και ν' αγοράσει το εγχώριο νόμισμα που προσφέρεται σε αντάλλαγμα των ξένων νομισμάτων, τα οποία χρειάζονται οι επενδυτές προκειμένου ν' αγοράσουν τα ξένα περιουσιακά στοιχεία. Έτσι, μειώνεται η προσφορά χρήματος, η καμπύλη AD' μετατοπίζεται προς τα αριστερά, στη θέση AD_{YKK} , οπότε αναιρείται η επεκτατική νομισματική πολιτική. Η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{YKK} , όπου τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών είναι λίγο μόνο υψηλότερα απ' ό,τι ήταν στο σημείο E .

Τώρα, υπό το καθεστώς χαμηλής κινητικότητας κεφαλαίων (XKK), η μείωση της προσφοράς χρήματος που προκαλεί η παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας για τη διατήρηση της ισοτιμίας του νομίσματος θα είναι μικρή. Σ' αυτή την περίπτωση, στο Διάγραμμα 2β, αντί της καμπύλης AD_{YKK} ισχύει η καμπύλη AD_{XKK} και η νέα ισορροπία επιτυγχάνεται στο σημείο E_{XKK} , όπου τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών είναι αισθητά υψηλότερα απ' ό,τι ήταν στο σημείο E . Συνεπώς, υπό καθεστώς σταθερών ισοτιμιών, όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα του κεφαλαίου τόσο μικρότερη είναι η αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα 2β).

Εάν οι οικονομικές αρχές της χώρας επιθυμούν να επηρεάσουν τη συνολική ζήτηση, την απασχόληση, τα εισοδήματα ή τον πληθωρισμό μπορούν, εκτός από την άσκηση της νομισματικής ή της δημοσιονομικής πολιτικής «εσωτερική οικονομική πολιτική», να χρησιμοποιήσουν την «εξωτερική οικονομική πολιτική» που περιλαμβάνει μέτρα περιορισμού των εισαγωγών, αύξησης των εξαγωγών και μέτρα μεταβολής της σχέσης ανταλλαγής του εγχώριου νομίσματος με τα άλλα εθνικά νομίσματα, δηλαδή τη συναλλαγματική ισοτιμία «συναλλαγματική πολιτική». Η υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος (ανατίμηση του νομίσματος των άλλων κρατών) καθιστά τα εισαγόμενα προϊόντα ακριβότερα και μειώνεται η ζήτηση για αυτά. Επίσης, οι νομισματικές αρχές μπορεί να επιθυμούν να εξουδετερώσουν τελείως τις επιπτώσεις της αύξησης των συναλλαγματικών διαθεσίμων, λόγω ενός πλεονασματικού ισοζυγίου πληρωμών, στη συνολική προσφορά χρήματος, εφαρμόζοντας πολιτικές αποστείρωσης (*sterilization*). Η πολιτική αυτή περιλαμβάνει την πώληση ομολόγων με υψηλότερα επιτόκια από τα ήδη υπάρχοντα στην ανοιχτή αγορά, επειδή στοχεύει π.χ. στη μείωση του πληθωρισμού.

10. Η χρήση του δημόσιου δανεισμού και της φορολογίας σε συνάρτηση με την νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.

Προκειμένου το κράτος να αντιμετωπίσει το αυξανόμενο δημόσιο χρέος αλλά και να μειώσει το έλλειμμα στις κατώτερες δυνατές τιμές (ιδιαίτερα για τα κράτη που ανήκουν στην ΟΝΕ, όπως η Ελλάδα), υπάρχουν δύο κατευθύνσεις οι οποίες αφορούν είτε στην προσφυγή σε δανεισμό, ή πιο συγκεκριμένα δημόσιο δανεισμό που πρόκειται για δημοσιονομικό μέτρο που αποτελεί πηγή εσόδων για το κράτος προκειμένου να πραγματοποιήσει τις δαπάνες του, είτε στην επιβολή φορολογίας.

Οι διακρίσεις μεταξύ δημόσιου δανεισμού και φορολογίας, όσον αφορά στην εφαρμογή και τα αποτελέσματά τους, είναι ότι ο δημόσιος δανεισμός αποτελεί εκούσια μεταβίβαση πόρων από τον ιδιωτικό προς τον δημόσιο τομέα σε αντίθεση με την φορολογία η οποία αποτελεί ακούσια μεταβίβαση. Ακόμη, με την φορολογία γίνεται οριστική κατανομή του κόστους των δημοσίων δαπανών μεταξύ των πολιτών, ενώ, με το δημόσιο δανεισμό, το κράτος μπορεί να συνάψει δάνειο για την αποπεράτωση ενός έργου αλλά μπορεί να καλύψει αυτή την υποχρέωση (δανεισμό) στο μέλλον, επιβάλλοντας φορολογία.

Από την άλλη μεριά, η φορολόγηση πρέπει να είναι δίκαιη όσο το δυνατόν περισσότερο, ώστε τα οικονομικά βάρη σε μία κοινωνία να κατανέμονται όσο το δυνατόν ισομερώς. Όταν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας κυριαρχείται από έμμεσους φόρους, τότε η ψαλίδα μεταξύ πλουσίων και φτωχών αντί να κλείνει τείνει να αυξάνεται. Αυτό συμβαίνει γιατί τα νοικοκυριά των εισοδηματικά χαμηλότερων τάξεων έχουν μεγαλύτερη οριακή ροπή προς κατανάλωση.

Γενικότερα, στην άσκηση της κρατικής πολιτικής θα πρέπει να υπάρχει συντονισμός μεταξύ δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, γιατί τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη είναι αποτελεσματικές πολιτικές και μπορούν να επηρεάσουν τα πραγματικά μεγέθη της αγοράς. Ο συνδυασμός των δύο πολιτικών μπορεί να είναι επωφελής και συμπληρωματικός ιδιαίτερα εκεί όπου η νομισματική πολιτική είναι αναποτελεσματική (π.χ. «Παγίδα Ρευστότητας» δηλαδή στασιμότητας των επενδύσεων λόγω έλλειψης κεφαλαίου όπου η δημοσιονομική πολιτική μέσα από το φορολογικό σύστημα και τις δημόσιες δαπάνες κρίνεται πιο αποτελεσματική).

Όπου όμως δεν υπάρχει εναρμόνιση μεταξύ των δύο πολιτικών και η ιεράρχηση των στόχων και των προτεραιοτήτων είναι διαφορετική, τότε δημιουργούνται προβλήματα. Για να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα θα πρέπει κατά την εφαρμογή του κρατικού προϋπολογισμού να λαμβάνεται υπ' όψιν το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται μια οικονομία. Έτσι σε περιόδους ύφεσης ή ήπιας προσαρμογής σε διαρθρωτικές αλλαγές με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, θα πρέπει να ασκείται επεκτατική δημοσιονομική πολιτική με αυξημένες δημόσιες δαπάνες και ήπια φορολόγηση (Πολιτική Ελλειμματικού Προϋπολογισμού) σε συνδυασμό με επεκτατική νομισματική πολιτική (διατήρηση χαμηλών επιτοκίων) ώστε να τονωθεί συνολικά η οικονομία. Αντίστοιχα, σε περιόδους ανόδου και ανάπτυξης, προκειμένου να μη διογκώνονται τα κρατικά ελλείμματα, θα πρέπει να ακολουθείται περιοριστική δημοσιονομική πολιτική με μείωση των δημοσίων δαπανών και με αντίστοιχη αύξηση της φορολόγησης σε συνδυασμό με σφιχτή νομισματική πολιτική (Πολιτική Πλεονασματικού Προϋπολογισμού).

11. Ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας και της κυβέρνησης της κάθε χώρας στην άσκηση δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Από την μία μεριά, κάθε κυβέρνηση έχει στη διάθεσή της ένα σημαντικό εργαλείο επηρεασμού του επιπέδου της συνολικής ζήτησης της οικονομίας, το οποίο είναι γνωστό ως **δημοσιονομική πολιτική**. Από την άλλη, η Κεντρική Τράπεζα έχει εξουσιοδοτηθεί από το σύνταγμα της χώρας να ασκεί την **νομισματική πολιτική**, με το οποίο μέσο μπορεί σε μεγάλο βαθμό να επηρεάζει το που θα φτάσει η συνολική ζήτηση της οικονομίας. Η μεν κυβέρνηση έχει ως κύριο μέλημά της την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου απασχόλησης, ενώ η Κεντρική Τράπεζα επιζητεί την σταθερότητα των τιμών στο εσωτερικό και τη διατήρηση της αξίας του νομίσματος έναντι των νομισμάτων των άλλων χωρών. Συχνά συμβαίνει η επίτευξη του ενός στόχου να αναιρεί τον άλλον, δηλαδή, η άνοδος της απασχόλησης να προκαλεί πιέσεις στο γενικό επίπεδο των τιμών, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση και η Κεντρική Τράπεζα να ακολουθούν αντιφατικές πολιτικές ως προς το που θέλουν να φτάσει η συνολική ζήτηση της οικονομίας.

11.1. Αν και σε ποιο βαθμό οι χώρες, μέλη της ΕΕ, μπορούν να ασκήσουν ανεξάρτητη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.

Ο βαθμός ελευθερίας κάθε κράτους μέλους της ΕΕ στην άσκηση τόσο της νομισματικής όσο και της δημοσιονομικής πολιτικής διαφοροποιείται ανάλογα με το αν συμμετέχει ή όχι στην ΟΝΕ. Συνεπώς:

I. Για τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στην ΟΝΕ:

- **Δημοσιονομική πολιτική:** σύμφωνα με τη Συνθήκη, εφόσον απαρτίζουν την ΕΕ, είναι υποχρεωμένα (πλην εκείνων που έχουν ρήτρα εξαίρεσης) όταν θα εκπληρώσουν τα κριτήρια του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, επιτόκια, έλλειμμα, χρέος, συναλλαγματική σταθερότητα) να ενταχθούν στην ΟΝΕ. Ως απόρροια αυτής της πρόνοιας υποβάλλουν προγράμματα σύγκλισης και είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν επίσης πολιτικές μείωσης των ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, δηλαδή συνετή δημοσιονομική πολιτική. Η ειδοποιός διαφορά με τα κράτη που συμμετέχουν στην ΟΝΕ (όπως θα δούμε και παρακάτω) όμως έγκειται στη μη δυνατότητα των θεσμικών οργάνων της Ένωσης (κυρίως της Επιτροπής) να τους επιβάλλουν κυρώσεις, όπως αυτές που προβλέπονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Έχουν, δηλαδή, αρκετά μεγάλο βαθμό ελευθερίας.

- **Νομισματική πολιτική:** οι Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών συμμετέχουν στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), στη διαμόρφωση, δηλαδή, της νομισματικής πολιτικής της ΕΕ, παραμένει όμως στα χέρια τους η δυνατότητα διαμόρφωσης των εργαλείων της νομισματικής πολιτικής όπως τα επιτόκια (παρέμβασης, προεξοφλητικό κτλ), οι πράξεις ανοικτής αγοράς, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας καθώς και τα ρευστά διαθέσιμα των εμπορικών τραπεζών. Μιλάμε, δηλαδή, για έναν επίσης αρκετά μεγάλο βαθμό ελευθερίας.

II. Για τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην ΟΝΕ:

- **Δημοσιονομική πολιτική:** τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να ασκούν αυτόνομη δημοσιονομική πολιτική η οποία οφείλει όμως να ακολουθεί τις πρόνοιες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης όπως αυτό προέκυψε από τη Συνθήκη του Άμστερντάμ και την αναθεώρησή του το 2005. Διαθέτουν, δηλαδή, έναν σχετικά μεγάλο βαθμό ελευθερίας.
- **Νομισματική πολιτική:** τα κράτη μέλη έχουν εκχωρήσει τη δυνατότητα άσκησης της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Διατηρούν, όμως, τη δυνατότητα να διενεργούν πράξεις ανοιχτής αγοράς (π.χ. η Τράπεζα της Ελλάδος για τα Ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου) και φυσικά ασκούν ποιοτικό έλεγχο στο εγχώριο σύστημα των εμπορικών τραπεζών. Σε αυτή την περίπτωση ο βαθμός ελευθερίας είναι σχεδόν μηδενικός.

Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία που συλλέξαμε, και τα οποία παρουσιάζονται στην εργασία μας παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι ο δρόμος για την δημιουργία μίας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής ενότητας, στην αρχή τουλάχιστον, ανοιγότανε δύσβατος, όχι μόνο εξ' αιτίας της δυσκολίας του εγχειρήματος αυτό καθ' αυτό, όσο αφορά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του, αλλά εξ' αιτίας αυτών που είχαν συμφέρον να μην πραγματοποιηθεί ποτέ. Η ιστορία όμως κατάφερε να τους διαψεύσει όλους μιας και η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση αποτελούν πλέον μία πραγματικότητα.

Η αντίληψη που πρωτάνευσε για τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με εντελώς διαφορετικούς όρους από αυτούς που γνωρίζαμε στο παρελθόν, είχε σε όλα τα πεδία θετικές επιπτώσεις. Η Ελλάδα έπαψε να είναι «αμφισβητίας» και να κινείται στο περιθώριό της. Παρά την απόσταση που εξακολουθεί να την χωρίζει από τα άλλα κράτη μέλη της Ένωσης, άρχισε να διεκδικεί τη θέση εταίρου που ενδιαφέρεται να συμβάλλει με κάθε πρόσφορο τρόπο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της και στην προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ τον Ιούνιο του 2000 την φέρνει πιο κοντά στο σκληρό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χώρα μας γίνεται, με το γύρισμα του αιώνα, θιασώτης και υπέρμαχος του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Ορισμένες επιτυχίες της ευρωπαϊκής μας πολιτικής υπογραμμίζουν με ανάγλυφο τρόπο την πραγματικότητα που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται.

Περιεχόμενα

<i>Περίληψη</i>	1
1^ο Μέρος – Ευρωπαϊκή Ένωση	
1. Εισαγωγή	2
2. Ιστορική αναδρομή των προπαρασκευαστικών ενεργειών για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	2
3. Τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση.	3
4. Θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	3
4.1. Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων.	4
5. Βασικοί οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	5
6. Σταδιακή προσχώρηση κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.	5
7. Η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη στην Ευρωπαϊκή ένωση και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.	7
2^ο Μέρος – Η ιστορία της οικονομικής και νομισματικής συνεργασίας.	
1. Εισαγωγή	9
2. Το ψήφισμα του 1971 για την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και οι επιπτώσεις του στην οικονομία.	9
3. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ).	11
3.1. Από το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα στην ΟΝΕ.	12
4. Οι λόγοι που οδήγησαν στην δημιουργία της ΟΝΕ.	13
5. Τι είναι η ΟΝΕ και πως η δημιουργία της οδηγεί στην “οικονομική ολοκλήρωση”.	16
6. Τα στάδια δημιουργίας της ΟΝΕ.	17
6.1. Πρώτο στάδιο.	18
α) Επιτροπή των Διοικητών.	18
β) Νομική προετοιμασία.	18
6.2. Δεύτερο στάδιο.	19
α) Η ίδρυση του ΕΝΙ.	20
β) Τα κύρια καθήκοντα του ΕΝΙ.	20
γ) Συνοπτική παρουσίαση των προπαρασκευαστικών εργασιών που ανέλαβε.	20
6.3. Τρίτο στάδιο.	21
7. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ).	22
8. Προϋποθέσεις ένταξης στην ΟΝΕ.	23
9. Η Ελλάδα στην ΟΝΕ.	25
9.1. Πως η Ελλάδα έγινε μέλος της ΟΝΕ.	25
10. Η οικονομική σύγκλιση στην ΟΝΕ.	26
11. Επιπτώσεις από την εισαγωγή του ευρώ στην οικονομία.	28
11.1. Θετικές επιπτώσεις από την χρήση του ευρώ.	29
11.2. Αρνητικές επιπτώσεις από την σταδιακή χρήση του ευρώ στις συναλλαγές.	30
12. Τα βασικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος των Εθνικών	30

	Τραπεζών.	
	12.1. Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών.	31
	12.2. Ευρωσύστημα.	32
	12.3. Η Ευρωομάδα (Eurogroup – Euro 12).	32
13.	Ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος μετά την ένταξη της χώρας στην ONE.	33
14.	Ο καθορισμός των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων στην ζώνη του ευρώ, τα πρώτα χρόνια ένταξης της Ελλάδας, και οι επιπτώσεις από τις μεταβολές τους.	34
	14.1. Θετικές επιπτώσεις από τη μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων στα πλαίσια του Ευρωσυστήματος.	34
	14.2. Επιπτώσεις, από τη μείωση των επιτοκίων, για τους αποταμιευτές.	34
15.	Σκεπτικισμός για την Ευρωζώνη.	35
16.	Απολογισμός και προοπτικές της ONE.	36
	3^ο Μέρος – Άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.	
1.	Εισαγωγή	40
2.	Η κοινή οικονομική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.	41
3.	Τι σημαίνει νομισματική πολιτική και από ποιους ασκείται.	41
	3.1. Η συμβολή της νομισματικής πολιτικής στην επιτάχυνση της ανάπτυξης.	42
4.	Πως, αλλαγές στο βασικό επιτόκιο, επηρεάζουν το επίπεδο της συνολικής ζήτησης μιας οικονομίας.	43
5.	Τι σημαίνει δημοσιονομική πολιτική και από ποιους ασκείται.	43
	5.1. Δημοσιονομικό δίκαιο.	44
6.	Η δημοσιονομική πολιτική και το ενιαίο νόμισμα.	44
7.	Ορισμός και συσσώρευση του ελλείμματος.	47
8.	Η άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής τις δύο τελευταίες δεκαετίες.	48
9.	Αποτελέσματα από την άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής σε μία ανοιχτή οικονομία.	49
10.	Η χρήση του δημόσιου δανεισμού και της φορολογίας σε συνάρτηση με την νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.	54
11.	Ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας και της κυβέρνησης της κάθε χώρας στην άσκηση νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.	55
	11.1. Αν και σε ποιο βαθμό οι χώρες, μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούν να ασκήσουν ανεξάρτητη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.	55
	Συμπεράσματα	57

Βιβλιογραφία

Έρευνα μέσω Internet.

- <http://www.europa.eu.int> – Η δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- <http://www.ecb.int> – Η δικτυακή σελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
- <http://www.bankofgreece.gr> – Η δικτυακή σελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος.
- <http://www.europedia.moussis.eu> – Η δικτυακή σελίδα του κ. Μούση Νίκου, βασισμένο στο βιβλίο του «Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτικές».
- <http://old.mfa.gr> – Η δικτυακή σελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών.

Έρευνα βιβλιογραφίας.

- Ν. Χ. Γκαργκάνας, Ralph C. Bryant, Senior Fellow, 2003. «Οικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της Ελλάδος».
- Β. Δαλαμάγκας, 2003. «Εισαγωγή στη Δημοσιονομική πολιτική». Εκδόσεις Σμπίλια.
- Π. Κορλίρας, 1998. «Εισαγωγή στη νομισματική θεωρία». Εκδόσεις Σμπίλια.
- Π. Κορλίρας, 2006. «Νομισματική θεωρία και πολιτική». Εκδόσεις Μπένου.